

STORTINGET

Innst. 488 S

(2022–2023)

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen
om Kommuneproposisjonen 2024

Prop. 112 S (2022–2023)

Innhold

Side

1. Sammen drag	1
1.1 Regjeringens politikk for kommunesektoren	1
1.1.1 Kommunene i en omskiftelig verden	1
1.1.2 Langsiktige utfordringer	2
1.1.3 Tjenester nær folk	3
1.1.4 En nyskapende og bærekraftig kommunesektor	4
1.1.5 Et velfungerende og tillitsskapende demokrati	5
1.2 Det økonomiske opplegget for kommuner og fylkeskommuner i 2023 og 2024	6
1.3 Inntektssystemet for kommunene	6
1.4 Inntektssystemet for fylkeskommunene	6
1.5 Skjønnsstilskuddet 2024	8
1.6 En nyskapende og bærekraftig kommunesektor	8
1.7 Et velfungerende og tillitsskapende demokrati	8
1.8 Oppgavefordeling og regelverk	9
1.9 Utviklingen i kommuneøkonomien i 2022	9
1.10 Kommunenes og fylkeskommunenes inntektsnivå i 2022	10
1.11 Omfang og kvalitet i kommunale tjenester	10
2. Komiteens merknader	10
2.1 Generelle merknader	11
2.1.1 Generelle merknader fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet	11
2.1.2 Generelle merknader fra Høyre	14
2.1.3 Generelle merknader fra Fremskrittspartiet	16
2.1.4 Generelle merknader fra Sosialistisk Venstreparti	17
2.1.5 Generelle merknader fra Rødt	19
2.2 Det økonomiske opplegget for kommuner og fylkeskommuner i 2023 og 2024	20
2.3 Inntektssystemet for kommuner	22
2.4 Inntektssystemet for fylkeskommuner	24
2.5 Skjønnsstilskuddet for 2024	29
2.6 En nyskapende og bærekraftig kommunesektor	30
2.7 Et velfungerende og tillitsskapende demokrati	33
2.8 Oppgavefordeling og regelverk	33
2.8.1 Arbeids- og inkluderingsdepartementet	33
2.8.2 Helse- og omsorgsdepartementet	34
2.8.2.1 Bo trygt hjemme-reformen	34
2.8.2.2 Opptrappingsplan for heltid og god bemanning i omsorgstjenesten	34
2.8.2.3 Opptrappingsplan for psykisk helse	34
2.8.2.4 Forslag om å lovfeste at unge ikke kan bosettes i sykehjem mot sin vilje	35
2.8.2.5 Nasjonalt velferdsteknologi-program og helseteknologiordningen	35
2.8.2.6 Innføring av kjernejournal	35
2.8.2.7 Pasientens legemiddelliste	35
2.8.2.8 Tannhelse	35
2.8.3 Kommunal- og distriktsdepartementet	36
2.8.3.1 Innlemming av vindkraft i plan- og bygningsloven	36
2.8.3.2 Boligsosial lov	36
2.8.3.3 Vann og avløp	36
2.8.3.4 Merkur-ordningen	37
2.8.3.5 Plan- og arealpolitikk	37
2.8.3.6 Behov for sosial byvekstavgift	38
2.8.3.7 Boligmarkedet	38

	Side
2.8.4	Kultur- og likestillingsdepartementet 39
2.8.4.1	Oversikt over statlige tilskuddsordninger..... 39
2.8.4.2	Nasjonal plan for idrettsanlegg..... 39
2.8.4.3	Krisesentre 39
2.8.4.4	Kultur 39
2.8.5	Kunnskapsdepartementet 39
2.8.5.1	Utdanning..... 39
2.8.5.2	God bemanning i barnehagene 40
2.8.6	Nærings- og fiskeridepartementet 40
2.8.6.1	Havbruk 40
2.8.7	Samferdselsdepartementet..... 40
2.9	Utviklingen i kommuneøkonomien 2022, kommunenes og fylkeskommunenes inntektsnivå i 2022 og omfang og kvalitet i kommunale tjenester..... 40
3.	Forslag fra mindretall..... 40
4.	Komiteens tilråding..... 42

STORTINGET

Innst. 488 S

(2022–2023)

Innstilling til Stortinget
fra kommunal- og forvaltningskomiteen

Prop. 112 S (2022–2023)

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Kommuneproposisjonen 2024

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Regjeringens politikk for kommunesektoren

1.1.1 KOMMUNENE I EN OMSKIFTELIG VERDEN

Det pekes i proposisjonen på at vi lever i en tid med større usikkerhet enn på lenge. De siste årene har vi opplevd en verdensomspennende pandemi. Norges naboland Russland har gått til angrep på sitt naboland Ukraina, og millioner av mennesker er drevet på flukt i vår del av verden. Krigen har blant annet ført til ustabilitet i energi- og matvaremarkedene, og sammen med ettervirkninger av pandemien har den ført til høyere inflasjon enn på flere tiår. I en slik tid er det viktig å styrke beredskapen og sikre grunnlaget for vitale lokalsamfunn i bygd og by i hele Norge.

Det vises i proposisjonen til at ringvirkningene av det som skjer rundt oss, også påvirker kommunesektoren i Norge. Kommuner og fylkeskommuner har hatt en sentral rolle i arbeidet med å bekjempe koronapandemien. Kommunenes innsats har vært helt avgjørende for at vi i fellesskap kom oss igjennom pandemien på en så god måte som vi gjorde. Samtidig har kommuner og fylkeskommuner sørget for å gi gode tjenester til innbyggerne. I 2022 ble det utbetalt mer enn 10 mrd. kroner i koronakompensasjon til kommunesektoren.

Kommunesektoren ble samlet sett kompensert fullt ut for de beregnede merutgiftene og mindreinntektene i 2022, i tråd med det regjeringen hadde sagt skulle gjøres.

Den økonomiske situasjonen i kommunesektoren ved inngangen til 2023 viser at kommuner og fylkeskommuner er godt økonomisk drevet, og i tillegg har sektoren over flere år nytt godt av ekstraordinær skatteinngang som mange kommuner og fylkeskommuner har nyttet til å bygge opp solide disposisjonsfond. Driftsresultatet i 2022 var godt over Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) anbefaling for hva det bør ligge på over tid. Etter flere år med gode driftsresultater har sektoren også bygd seg opp solide disposisjonsfond, og det er få kommuner i Register om betinget godkjenning og kontroll (ROBEK).

Norge har gitt midlertidig kollektiv beskyttelse til mennesker på flukt fra krigshandlingene i Ukraina. I 2022 og 2023 er alle kommuner anmodet om å bosette flyktninger. Kommuner, frivillige organisasjoner og enkeltpersoner har lagt ned en uvurderlig innsats for å skaffe til veie boliger og legge til rette for en vellykket bosetting av et rekordstort antall flyktninger i store og små kommuner landet rundt i 2022. Kommunene har stilt opp og tar imot flyktninger, men har også store utgifter til dette. Tilskudd fra staten skal gi en rimelig dekning av kommunenes merutgifter, utover det som dekkes av ordinære inntekter som for andre innbyggere. I revidert nasjonalbudsjett for 2023 foreslår regjeringen flere ulike tiltak som støtter opp under kommunenes arbeid med bosetting av flyktninger, jf. Prop. 118 S (2022–2023) Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet for 2023.

De fleste land har i 2022, og så langt i 2023, opplevd høy prisvekst. Selv om prisveksten i Norge har vært lavere enn i de fleste europeiske land, så har prisene også økt betraktelig her. Kraftig økte priser på blant annet elektrisitet, drivstoff og matvarer bidro til å drive inflasjonen oppover i 2022. Fra 2021 til 2022 økte prisene i Norge i gjennomsnitt med 6,2 pst., ifølge den harmoniserte konsumprisindeksen som brukes til å sammenlikne prisveksten mellom land. I samme periode økte prisene i EU med 9,2 pst., i Sverige med 8,1 pst. og i Danmark med 8,5 pst. I Ungarn, Estland, Latvia og Litauen steg prisene med over 15 pst. For å unngå at prisveksten skal bite seg fast på et høyt nivå, har sentralbankene både i Norge og andre land respondert med å øke styringsrentene. Ett prosentpoeng høyere rente anslås isolert sett å belaste kommuneøkonomien med 2,7 mrd. kroner, eller 0,4 pst. av driftsinntektene. Det vises i proposisjonen til at utslagene av en renteendring imidlertid vil dempes på kort sikt fordi kommunesektoren har bundet renten på deler av gjelden.

Strømprisene har stor betydning for kommunesektoren. De påvirker imidlertid kommunene i svært ulik grad. En del kommuner har høye kraftinntekter som eierkommuner eller vertskommuner, mens andre kun opplever høyere kostnader. Høyere energipriser inngår i den kommunale deflatoren, men ettersom kommuner og fylkeskommuner ikke mottar strømstøtte, er de mer eksponert for variasjoner i markedsprisen på strøm enn husholdningene, så langt de ikke har inngått avtaler med prissikring. Deflatoren gjelder for landet samlet og fanger ikke opp regionale forskjeller. I store deler av Sør-Norge økte strømprisene til svært høye nivåer i 2022, før prisene igjen har avtatt noe så langt i 2023. I andre deler av landet har strømprisene vært lavere enn i 2021. Det generelle kostnadsnivået på andre innsatsfaktorer enn strøm har imidlertid økt betraktelig for alle kommuner.

Samtidig har kommunesektoren over flere år også opplevd en merskattevekst i forhold til det som har blitt anslått i de årlige statsbudsjettene. Over tid har det vært betydelige variasjoner i kommunenes skatteinnngang. Samtidig får alle kommuner en positiv effekt av økt skatteinnngang gjennom skatteutjevningen. Det gjelder også for fylkeskommunene, der skatteutjevningen er sterkere enn for kommunene.

Regjeringen varslet tidligere i år en pris- og lønnsjustering av statsbudsjettet. Regjeringen har foretatt en helhetlig vurdering av kommunesektorens økonomi. Kommunal deflator i 2023 anslås nå til 5,2 pst., noe som er en økning på 1,5 prosentpoeng sammenliknet med anslagene i nasjonalbudsjettet for 2023. Den ekstraordinære kostnadsveksten i 2023 anslås til om lag 6,9 mrd. kroner. Samtidig anslås en merskattevekst på 4,3 mrd. kroner. Basert på disse anslagene overstiger denne kostnadsveksten merskatteveksten med 2,6 mrd. kroner, og

dette beløpet foreslås kompensert i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2023.

Det vises i proposisjonen til at anslag for både skatteinnngang og kostnadsvekst er usikre, og det kan være betydelige variasjoner mellom kommuner, fylkeskommuner og geografiske områder. Andre forhold av betydning for kommuneøkonomien vil også kunne variere betydelig, herunder demografisk utvikling i lys av en usikker internasjonal situasjon. Det fremgår av proposisjonen at regjeringen etter en helhetlig vurdering foreslår at kommunesektorens rammetilskudd økes med til sammen 3,2 mrd. kroner, herav 600 mill. kroner som vekst i frie inntekter på toppen av anslått netto kostnadsvekst.

Det vises i proposisjonen til at regjeringen vil sikre kommunesektoren økonomiske rammer til å løse de viktige oppgavene man har innen blant annet velferd, infrastruktur, kollektivtransport og samfunnsutvikling. Samtidig vil regjeringen fortsatt stille opp når det er ekstra utfordringer, slik tilfellet var i 2022 med både pandemi, økt tilstrømning av flyktninger og høy inflasjon. Regjeringen vil øke det kommunale selvstyret og fastholde rammestyring som overordnet prinsipp for styring av kommunesektoren. Dette gir kommunene større fleksibilitet i hvordan de løser de oppgaver de har ansvar for, og er en forutsetning for at pengene når dit de trengs mest.

1.1.2 LANGSIKTIGE UTFORDRINGER

Det pekes i proposisjonen på at samtidig som kommunesektoren må håndtere ekstraordinære, akutte utfordringer som virkninger av pandemien, økt tilstrømning av flyktninger, høy inflasjon og økte renter, står den overfor mer langsiktige utfordringer som den også må være rustet til å håndtere. Framover vil kommunene oppleve økt kostnadsvekst som følge av at andelen eldre i befolkningen øker. Behovene innenfor helse- og omsorgstjenesten vil øke markant, samtidig som andelen innbyggere i yrkesaktiv alder går ned.

Det vises i proposisjonen til at utfordringene vil slå ulikt ut i kommunene, og at det ikke minst er en del distriktskommuner som har en utvikling der andelen i yrkesaktiv alder etter hvert er svært lav, noe blant annet Demografiutvalget pekte på. Disse kommunene vil kunne ha ekstra stort behov for å rekruttere personell for å kunne tilby likeverdige helse- og omsorgstjenester som møter innbyggernes behov. Økt nettotilflytting av unge og småbarnsfamilier til distriktskommuner vil kunne ha dobbel positiv effekt, fordi det både vil kunne bidra til å dekke et arbeidskraftbehov og samtidig gi en bedre balanse i befolkningssammensetningen. En målrettet og aktiv distriktspolitikk er derfor en bunnplanke i regjeringens politikk, og det planlegges lagt fram en distriktsmelding i løpet av første halvår 2023.

Kommunesektoren skal være en aktiv bidragsyter i overgangen til et lav- og nullutslippssamfunn, og den kommunale planleggingen er sentral i hvordan klimaendringene og konsekvensene av disse skal håndteres. Regjeringen reviderer for tiden de statlige planretningslinjene for klima- og energiplanlegging og klimatilpassning, og disse vil være viktige verktøy for kommunene i deres planlegging.

Kommunene er viktige medspillere i utviklingen av nye lønnsomme arbeidsplasser og lønnsom utnyttning av våre felles naturressurser. Ny produksjon og framføring av fornybar energi og nye grønne og blå næringer vil kreve arealer. Det blir viktig med gode prosesser som ivaretar reindriftas rettigheter og andre berørte næringer og legger til rette for å avveie og hensynta ulike interesser. Regjeringen vil sikre at lokalsamfunn som stiller sine naturressurser til disposisjon for utbygging, får mer igjen for det og sikres en rettmessig del av verdiskapingen.

1.1.3 TJENESTER NÆR FOLK

Det vises i proposisjonen til at Norge er et vidstrakt land med store geografiske forskjeller i samfunns- og næringsliv. Vi har et velutviklet nasjonalt, regionalt og lokalt folkestyre og et samfunn med høy tillit og relativt små forskjeller.

Det vises i proposisjonen til at tjenester nær folk i hele landet er et grunnleggende mål for regjeringen. Kommunene har ansvar for mange av de viktigste velferdsoppgavene og bidrar til å sikre gode levekår og tilgang til grunnleggende tjenester både i bygd og by i hele Norge.

Det er store forskjeller mellom kommunene når det gjelder hvilke utfordringer de står overfor, og det er kommunene selv som er best i stand til å vurdere hva som trengs mest i deres kommune. Det kommunale selvstyret gir rom for skreddersydde løsninger for hvert enkelt lokalsamfunn. En variert kommunestruktur bidrar også til dette. Derfor skal kommunesektoren i all hovedsak være rammefinansiert og hovedsakelig gis frie midler. Øremerkede tilskudd skal som hovedregel være forbeholdt viktige nasjonale prioriteringsområder i en oppstartsfasen eller finansiering av oppgaver som få kommuner har ansvar for. Regjeringen er opptatt av å gi kommunene handlingsrom til å løse oppgavene lokalt. Rammefinansiering skal fremdeles være bærebjelken i finansieringen av kommunesektoren. Kommunenes inntektssystem skal utjevne de økonomiske forskjellene mellom kommuner, og det samlede finansieringssystemet skal sikre godt samsvar mellom inntekter og oppgaver for den enkelte kommune.

Det pekes i proposisjonen på at regjeringen vil sikre kommunesektoren økonomiske rammer til å løse de viktige oppgavene man har innen blant annet velferd,

infrastruktur, kollektivtransport og samfunnsutvikling. Samtidig vil regjeringen fortsatt stille opp sammen med kommunene for å bidra til bosetting og integrering av flyktninger. Regjeringen legger opp til å gi kommunesektoren en realvekst i frie inntekter på mellom 5,6 og 5,9 mrd. kroner i 2024.

Regjeringen foreslår at det innføres en ettårig kompensasjon for det graderte basistilskuddet i inntektssystemet i 2024, målrettet mot de kommunene som taper mest på denne ordningen. I Hurdalsplattformen slås det fast at regjeringspartiene vil fjerne de delene av inntektssystemet som straffer kommuner som ikke slår seg sammen. Regjeringen vil vurdere utformingen av basiskriteriet i forbindelse med den helhetlige gjennomgangen av inntektssystemet for kommunene. Inntektssystemutvalget la fram sin utredning av inntektssystemet for kommunene høsten 2022. Regjeringen er i gang med å vurdere Inntektssystemutvalgets anbefalinger og vil foreta en helhetlig gjennomgang av inntektssystemet for kommunene i en egen melding til Stortinget våren 2024.

I Hurdalsplattformen framgikk det at regjeringen ville sette ned et ekspertutvalg som skulle gjennomgå inntektssystemet for fylkeskommunene når fylkesstrukturen var avklart. I desember 2022 la dette ekspertutvalget fram sitt forslag til endringer i inntektssystemet for fylkeskommunene. Regjeringen har vurdert utvalgets forslag og foreslår nå endringer i inntektssystemet for fylkeskommunene. Det vises til kapittel 4 for en gjennomgang av forslag til nytt inntektssystem for fylkeskommunene.

Det vises i proposisjonen til at regjeringen vil legge til rette for at folk kan bo, arbeide og leve et godt liv i hele Norge. En avgjørende forutsetning for dette er å sikre gode grunnleggende tjenester i hele landet. Som det framgår av Hurdalsplattformen, har regjeringen store ambisjoner for distriktpolitikken, og regjeringen vil etter planen legge fram en stortingsmelding om distriktpolitikk i juni 2023.

Norge er i internasjonal sammenheng et land med gode levekår og mindre økonomiske forskjeller. Likevel har det vært en utvikling med økende forskjeller. Regjeringen vil etter planen legge fram en stortingsmelding om levekår i byer og byområder i juni 2023. Meldingen vil omhandle regjeringens politikk for å legge til rette for gode levekår, høy livskvalitet og gode oppvekst- og nærmiljøer i byer og byområder.

Det vises i proposisjonen til at regjeringen har lagt til rette for at kommuner og fylkeskommuner som i 2017 ble tvangssammenslått av daværende stortingsflertall, skal få dele seg opp igjen. Som følge av Stortingets vedtak i juni 2022 skal det til høsten igjen velges egne fylkesting for Troms, Finnmark, Vestfold, Telemark, Buskerud, Østfold og Akershus og kommunestyre i Haram og nye Ålesund.

Det går fram av proposisjonen at regjeringen vil sikre at lokalsamfunn som stiller sine naturressurser til disposisjon for utbygging, får mer igjen for det og sikres en rettmessig del av verdiskapingen. Trekket i innbyggertilskuddet for 2023 er en engangshendelse som følge av ekstraordinære inntekter til vannkraftkommunene og skal ikke rukke ved dagens konsesjonskraftordning. Våren 2023 la regjeringen fram et forslag om grunnrenteskatt på havbruk. Regjeringen legger opp til at kommunesektoren samlet skal få inntekter tilsvarende halvparten av provenyet fra grunnrenteskatten. Forslaget skal særlig sikre lokalsamfunnene langs kysten og fellesskapet en større andel av de verdiene som skapes i oppdrettsnæringen. Forslaget gir derfor vertskommunene og vertsfylkene økte og stabile inntekter gjennom Havbruksfondet. Det skjer dels gjennom en økning av produksjonsavgiften på laks, ørret og regnbueørret til 90 øre per kilo. Kommunenes andel av inntekter fra salg av ny tillatelseskapasitet gjennom Havbruksfondet økes dessuten fra 40 til 55 pst. Ekstrabevilgninger til kommunesektoren i år med høy grunnrente skal sørge for at kommunesektoren samlet sett vil få halvparten av provenyet fra grunnrenteskatten. Inntektene fra grunnrenteskatten kan brukes til å styrke tjenestetilbudet i kommuner og fylkeskommuner.

1.1.4 EN NYSKAPENDE OG BÆREKRAFTIG KOMMUNESEKTOR

Det vises i proposisjonen til at regjeringen har satt i gang en tillitsreform i offentlig sektor. Større handlingsrom for kommuner og fylkeskommuner og mer faglig frihet for førstelinja på lokalt nivå kan gi mer velferd og bedre tjenester til innbyggerne. Arbeidet med regjeringens tillitsreform er en integrert del av regjeringens arbeid med å fornye og utvikle offentlig sektor. De to andre områdene i fornyingsarbeidet er innovasjon og digitalisering. Målet med tillitsreformen er å gi brukerne og innbyggerne bedre velferd og bedre tjenester til rett tid. For å få til dette må en gi de ansatte mer rom og tid til å utføre arbeidsoppgavene, og en må styrke samarbeidet mellom partene.

Tillitsreformen dreier seg blant annet om hvordan offentlig sektor kan tenke nytt om hvordan oppgavene løses. Regjeringen har derfor invitert kommuner og fylkeskommuner til å delta i en nasjonal forsøksordning (frikommuneforsøk). Kommuner og fylker kan søke om fritak fra lover og regler gjennom forsøk. Departementet har utarbeidet en nettside om forsøksordningen som gir informasjon om ordningen og søknadsprosessen. Forsøk er et av tiltakene som skal bidra til å utvikle kommunesektoren slik at vi kan nå målene i tillitsreformen.

Regjeringen har satt i gang en områdegjennomgang for økt rammestyring av kommunesektoren. Område-

gjennomgangen skal gi kunnskap om omfanget av statlig styring overfor kommunene og hvilke konsekvenser dette har for kommunenes handlingsrom.

Det vises i proposisjonen til at i en tid med økende demografiutfordringer i hele landet trenger man framover nye løsninger som kan bidra til mer velferd og tjenester med relativt sett færre til å gjøre jobben. Digitalisering gir store muligheter for å løse oppgaver på en ny og mer effektiv måte, samtidig som tilbudet til brukerne på mange områder blir bedre enn før. Tilgang på høyhastighetsbredbånd til alle er avgjørende for at kommuner i hele landet kan ta del i digitaliseringen og nyttiggjøre seg nye digitale verktøy på en god og effektiv måte. Ny teknologi gir også store muligheter for å styrke bosetting og næringsutvikling i hele landet.

Det vises i proposisjonen til at det er viktig å motvirke at noen områder systematisk henger etter i utbyggingen av bredbånd, og prioritere at alle husstander og virksomheter så raskt som mulig har tilbud om minimum 100 Mbit/s nedlastingshastighet. Regjeringen har som mål at alle skal ha et slikt tilbud innen utgangen av 2025. Det viktigste virkemiddelet for å nå alle med raskt bredbånd er å legge til rette for kommersiell utbygging. I noen områder bygger ikke markedsaktørene ut på kommersielt grunnlag, og i slike områder øker regjeringen innsatsen. Regjeringen økte tilskuddet til utbygging av bredbånd i 2022 sammenliknet med forslaget fra forrige regjering, og nivået er ytterligere økt i 2023. Kommunene har også selv bidratt gjennom kommunal medfinansiering i de områdene av landet der dette er nødvendig.

Det pekes i proposisjonen på at kommunesektoren har en viktig rolle i å realisere en bærekraftig samfunnsutvikling, i å motvirke sentralisering og i arbeidet med å nå de ambisiøse klimamålene. Gjennom en samarbeidsavtale om innovasjon og bærekraft samarbeider KS og regjeringen om å utvikle en forståelse av hva bærekraftsmålene innebærer for fylkeskommuner og kommuner, og hvordan målene kan operasjonaliseres på en måte som speiler utfordringene nasjonalt, regionalt og lokalt. Regjeringen forventer at fylkeskommunene og kommunene legger bærekraftsmålene, lokalt folkestyre og desentralisering til grunn for samfunns- og arealplanleggingen. Planlegging etter plan- og bygningsloven er et viktig verktøy i dette arbeidet.

I nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023–2027 vil regjeringen gi en retning for hvordan kommunene og fylkeskommunene kan følge opp bærekraftsmålene i samfunns- og arealplanleggingen. Regjeringen jobber også med å revidere de statlige planretningslinjene for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging.

Kommunal- og distriktsdepartementet har utarbeidet en egen temaside om bærekraftsmålene i planlegging, med informasjon om hvordan kommunene kan

bruke bærekraftsmålene i sitt arbeid, omtale av noen nyttige verktøy og lenker til relevante nettsider og rapporter.

Det vises i proposisjonen til at Generalistkommuneutvalget la fram sin utredning i mars 2023. Utvalget har kartlagt og vurdert hvordan kommunene ivaretar oppgavene sine i dag, og hvordan de vil bli påvirket av utviklingstrekk i samfunnet framover. Kartleggingen legger vekt på i hvor stor grad kommunene oppfyller de lovfestede kravene rettet mot dem. I kartleggingen blir det også benyttet en rekke andre kunnskapsgrunnlag. Til sammen gir kartleggingen et sammensatt bilde av ståa i dagens kommunesystem. Kartleggingen finner at ingen kommuner oppfyller alle undersøkte lovkrav.

Utvalget har ikke gjort egne undersøkelser av hvor fornøyde innbyggerne i ulike kommuner er med tjenestene i kommunene de bor i, men viser til Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ) sine innbyggerundersøkelser og forskning på resultater fra disse. Utvalget skriver blant annet:

«For flere av de stedsnære tjenestene er innbyggerne i de minste kommunene mer tilfredse enn innbyggerne i større kommuner. Dette gjelder særlig omsorg i hjemmet, helsestasjon, sykehjem og barnehage, der innbyggerne er mindre fornøyde jo større kommunen er. For grunnskole er innbyggerne i de minste kommunene mest fornøyd, men for de øvrige kommunegruppene er de mer fornøyd jo flere innbyggere. Når det gjelder fastlege, legevakt, brannvesen og folkebibliotek er innbyggerne mer fornøyde jo større kommunen er.»

Utvalget mener at generalistkommunesystemet er under økende press, blant annet fordi forskjellene mellom kommunenes forutsetninger for å ivareta ansvaret sitt trolig blir større framover. Samtidig er utvalget tydelig på at de mener at generalistkommuneprinsippet bør videreføres.

Utvalget vil redusere graden av statlig detaljstyring og peker på at interkommunalt samarbeid og et omfordelende inntektssystem er avgjørende for å opprettholde generalistkommunesystemet. Utvalget mener lokalt handlingsrom er nødvendig for å kunne tilpasse tjenestetilbud og oppgaver til lokale forhold og for å utvikle innovative løsninger på utfordringene kommunene står overfor. Flertallet i utvalget går inn for en aktiv politikk for større kommuner. Utvalget anbefaler ikke å flytte oppgaver fra alle kommuner eller differensiering av oppgaveansvar mellom kommunene.

Regjeringen vil legge til rette for økt kommunalt selvstyre med større grad av innovasjon og samarbeid mellom kommunene, bruke inntektssystemet til å utjevne økonomiske forskjeller mellom kommunene og sikre at forholdet mellom inntekter og faktiske oppgaver samsvarer bedre. Kommuner og fylkeskommuner skal etter kommuneloven ha kontroll med egen virk-

somhet. På vegne av flere departementer har statsforvalterne i oppdrag å følge opp kommuner med veiledning og kontroll. Dette vil være viktige tema for regjeringen å følge opp, både i kommuneproposisjonen for 2024, i gjennomgangen av inntektssystemet for kommunene og i andre saker regjeringen arbeider med.

Generalistkommuneutvalgets utredning er sendt på høring med frist 1. oktober 2023.

1.1.5 ET VELFUNGERENDE OG TILLITSSKAPENDE DEMOKRATI

Det vises i proposisjonen til at det lokale folkestyret i kommuner og fylkeskommuner gir innbyggerne stor innflytelse på utviklingen av lokalsamfunnet sitt og sin framtid. Det er en bærende idé i samfunnet vårt at innbyggerne, folket, skal kunne påvirke utviklingen i samfunnet, nasjonalt, regionalt og lokalt. Motivasjonen for å delta i lokalpolitikken og i det lokale organisasjonslivet er en gjensidig avhengighet og solidaritet i samfunnet. De lokale folkevalgte har dessuten kunnskap om de lokale forholdene som gjør det mulig å tilpasse politikken til innbyggernes ønsker og lokalsamfunnets forutsetninger. Det pekes i proposisjonen på at det nettopp derfor er viktig at enhetene ikke blir for store, og at de omfatter et geografisk område som er hensiktsmessig, og som har lokal oppslutning. Dette fører til en variasjon som er verdifull, og som avspeiler ulike preferanser i befolkningen. Det er ikke, og det bør heller ikke være, et mål at ulike lokalsamfunn, alle kommuner og fylkeskommuner skal gjøre samme valg og tilpasse seg på samme måte. Variasjon og mangfold er et selvstendig mål.

I våre nærrområder i Europa står flere land overfor store demokratiske utfordringer. Det er et økende press på fundamentale rettigheter. Saker knyttet til menneskerettigheter, demokrati, et uavhengig rettsystem, minoriteter, kamp mot korrupsjon, ekstremisme og hatefulle ytringer er i nyhetsbildet. Mange europeiske land opplever også sosiale og politiske spenninger. Norge deltar aktivt i Europarådets arbeid for å støtte demokratiutviklingen i Europa, blant annet gjennom utarbeidelsen av rekommandasjoner om demokrati.

Regjeringen ønsker et sterkt lokaldemokrati med rom for lokalt tilpassede løsninger, der innbyggerne har flere ulike kanaler for å delta og engasjere seg i lokaldemokratiske prosesser. Et levende lokaldemokrati er grunnsteinen i folkestyret, og i Norge har vi høy tillit både mellom hverandre og til politiske aktører og institusjoner. Trusler mot demokratiet, som for eksempel uønsket påvirkning av valg, spredning av desinformasjon gjennom sosiale medier og internett og hatytringer og trusler mot politikere, kan både bidra til å svekke tilliten til myndigheter og svekke oppslutningen ved valg.

Tilliten i Norge er høy, og det støtter opp under både lokale og nasjonale myndigheters evne til å løse utfordringer. Samtidig kan ikke tilliten tas for gitt, og den varierer også mellom ulike grupper i samfunnet. Det er derfor en viktig jobb for myndigheter og folkevalgte på alle nivåer å opptre på en tillitvekkende måte.

Norge er et høykvalitetsdemokrati, og i internasjonale demokratirangeringer er Norge blant de landene som kommer aller best ut. Det betyr likevel ikke at det norske demokratiet ikke har rom for forbedringer, eller at demokratiet kan tas for gitt. For å kunne forsterke og videreutvikle demokratiet blir det nå utviklet en ny tilstandsanalyse av det norske demokratiet. Tilstandsanalysen, som skal foreligge høsten 2023, er unik fordi den går i dybden av det norske demokratiet for å undersøke både sterke og svakerer sider. I tillegg tar den for seg både nasjonalt, regionalt og lokalt nivå og fanger dermed også opp lokaldemokratiet på en måte de internasjonale rangeringene ikke gjør.

Politiske beslutninger blir bedre og får større legitimitet når flere kan bidra og si sin mening. Kommunene spiller en viktig rolle i å legge til rette for at innbyggerne kan delta i lokaldemokratiet sitt, både i og mellom valg. Kommunal- og distriktsdepartementet gjennomfører et toårig utviklingsprosjekt om lokaldemokrati. Syv kommuner, som har til felles at de har høye ambisjoner om å videreutvikle lokaldemokratiet sitt, deltar i utviklingsprosjektet. Gjennom ulike tiltak tilpasset lokale behov og lokal kontekst, skal prosjektet både bidra til økt kunnskap om betydningen av medvirkning og være til inspirasjon for andre kommuner.

1.2 Det økonomiske opplegget for kommuner og fylkeskommuner i 2023 og 2024

I proposisjonens punkt 2 gis en omtale av det økonomiske opplegget for kommunesektoren i 2023 og 2024.

I punkt 2.1 gis en omtale av kommuneøkonomien i 2023, herunder om kompensasjon for økt pris- og lønnsvekst i 2023 og om konsesjonskraft – redusert trekk i rammetilskuddet.

I punkt 2.2 gis en omtale av statsbudsjettet for 2023 og forslag til endringer i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2023, jf. Prop. 118 S (2022–2023). Det gjelder følgende forslag til endringer:

- Vaksinasjon mot covid-19
- Maksimalpris i barnehage
- Overføring av ansvaret for fiskerihavner

I punkt 2.3 gis en omtale av det økonomiske opplegget for kommunesektoren i 2024, blant annet at regjeringen legger opp til en realvekst i frie inntekter på mellom 5,6 og 5,9 mrd. kroner i 2024. Det vises til at det

innenfor veksten ligger inne satsinger til kommunene til psykisk helse og rus, til kommuner som taper mest på modellen for gradert basiskriterium, og til fylkeskommunene begrunnet i omlegging av inntektssystemet.

Regjeringen legger opp til at kommunene får 4,4–4,7 mrd. kroner av den samlede veksten i frie inntekter, mens fylkeskommunene får 1,2 mrd. kroner av veksten. Dette legger til rette for at økte demografi- og pensjonskostnader blir dekket innenfor veksten.

Videre gis en omtale av demografi- og pensjonskostnadene for 2024 og forutsetninger for beregninger av de regnskapsmessige pensjonskostnadene.

Det vises til proposisjonens punkt 2 for nærmere omtale.

1.3 Inntektssystemet for kommunene

I proposisjonens punkt 3 omtales ulike tema innenfor inntektssystemet for kommunene. Det presenteres en plan for en helhetlig gjennomgang av inntektssystemet for kommunene (punkt 3.1). Det fremgår der at regjeringen vil legge fram en helhetlig gjennomgang av inntektssystemet for kommunene i en egen melding til Stortinget våren 2024. Det tas dermed sikte på at nytt inntektssystem for kommunene får virkning fra og med 2025. Det gis også en omtale av kompensasjon for gradert basiskriterium i 2024 (punkt 3.2).

Det legges opp til at kommuner med netto tap på mer enn 300 kroner per innbygger får kompensert om lag 1/3 av tap utover 300 kroner per innbygger i 2024. Kompensasjonen er ettårig og gis med en særskilt fordeling (tabell C) i 2024. Fra og med 2025 vil det nye inntektssystemet for kommunene etter planen tre i kraft.

Videre omtales tallgrunnlag for beregning av sektorandeler i kostnadsnøkklene og samlet utgiftsbehov (punkt 3.3).

Det vises til proposisjonens punkt 3 for nærmere omtale.

1.4 Inntektssystemet for fylkeskommunene

I proposisjonens punkt 4 gis en omtale av inntektssystemet for fylkeskommunene.

Regjeringen har varslet at det skal foretas en helhetlig gjennomgang av inntektssystemet for fylkeskommunene. Kommunal- og distriktsdepartementet følger nå opp med et forslag til nytt inntektssystem for fylkeskommunene med virkning fra 2024.

Det pekes i proposisjonen på at forslaget til nytt inntektssystem må ses i sammenheng med den nye fylkesinndelingen som trer i kraft neste år. Dagens inntektssystem er ikke delingsnøytralt. Oppdateringen av inntektssystemet er derfor nødvendig for å sikre at det er tilpasset den nye fylkesinndelingen. Kostnadsnøkkelene i inntektssystemet bør også oppdateres jevnlig for å

fange opp endringer i befolkningssammensetning, reiseavstander og andre strukturelle forhold.

Det understrekes i proposisjonen at selv om delingsprosessen er en utløsende faktor for gjennomgangen av inntektssystemet, så har de fleste endringer som gjennomføres, ingenting med delingene som sådan å gjøre. I forbindelse med gjennomgangen foretas det en rekke endringer for å sikre større samsvar mellom faktiske kostnader i ulike fylkeskommuner og kostnadsnøkkelene. Av samme årsak er det heller ikke slik at fylkeskommuner som deles, eksempelvis systematisk tjener på gjennomgangen, eller at fylkeskommuner som består som før, systematisk taper. Tvert om er det blant dagens fylkeskommuner både fylkeskommuner som kommer negativt ut, og fylkeskommuner som kommer positivt ut av systemendringene. Tilsvarende gjelder også for de nye fylkeskommunene.

Det vises i proposisjonen til at gjennomgangen av inntektssystemet bygger på utredningen fra ekspertutvalget som har vurdert inntektssystemet for fylkeskommunene. Utvalget ble nedsatt av Kommunal- og distriktsdepartementet i mars 2022 og leverte sin utredning i desember 2022. Departementet har vurdert utvalgets anbefalinger, blant annet på bakgrunn av innspill i den offentlige høringen, og foreslår noen endringer sammenlignet med utvalgets forslag.

Hovedtrekkene i dagens inntektssystem er videreført i departementets forslag. Det overordnede målet med inntektssystemet er å utjevne fylkeskommunenes økonomiske forutsetninger, slik at alle settes i stand til å gi et likeverdig tjenestetilbud. Dette målet ligger fast. Inntektssystemet vil fortsatt bestå av både en utgiftsutjevning som skal kompensere fylkeskommunene for ufrivillige variasjoner i kostnadene ved å tilby fylkeskommunale tjenester, og en inntektsutjevning av skatteinntektene.

Departementet foreslår en ny kostnadsnøkkel i inntektssystemet som bygger på utvalgets oppdaterte analyser. Departementet foreslår imidlertid tre justeringer sammenlignet med forslaget til flertallet i utvalget.

For det første støtter departementet mindretallet i utvalget, som mener at kapitalkostnader fortsatt bør holdes utenom utgiftsutjevningen.

For det andre foreslår departementet at kollektivnøkkelen tar utgangspunkt i den alternative modellen som er presentert i utvalgets rapport. Denne nøkkelen samsvarer i større grad med fylkeskommunenes faktiske utgifter til kollektivtransport enn både dagens nøkler og forslaget fra utvalget.

For det tredje foreslår departementet en mindre justering i beregningen av kriteriet normerte ferjekostnader i kostnadsnøkkelen, basert på nye analyser utført av departementet.

Departementet er enig med utvalget i at en større del av rammetilskuddet bør fordeles etter de ordinære

kriteriene i inntektssystemet. Departementet foreslår derfor at noen av sakene som i dag er gitt med en særskilt fordeling innenfor innbyggertilskuddet (såkalte tabell C-saker), blir omfordelt etter de ordinære kriteriene fra 2024.

Departementet mener imidlertid at en eventuell omfordeling av noen av tabell C-sakene som utvalget foreslår skal fordeles etter ordinære kriterier, bør ses i sammenheng med andre pågående prosesser. Departementet foreslår derfor at midlene som er gitt med en særskilt fordeling til fylkesvei og nullutslippsferjer, blir videreført i tabell C også i 2024. En eventuell omfordeling av midlene vurderes i forbindelse med neste nasjonale transportplan, som etter planen skal legges fram i 2024, og arbeidet med nullutslippskrav for alle ferjesamband.

Departementet foreslår videre at satsene for Nord-Norge-tilskuddet gis med en lik sats per innbygger for alle de tre nordligste fylkeskommunene fra og med 2024. Justeringen av satsene må blant annet ses i sammenheng med fordelingsvirkningene av øvrige endringer i inntektssystemet for de nordligste fylkene. Departementet foreslår også at basisrammen innenfor skjønnstilskuddet avvikles, og at midlene overføres til innbyggertilskuddet.

Fylkeskommunenes frie inntekter blir brukt til å finansiere viktige velferdstjenester som ikke bør variere for mye fra år til år. Departementet foreslår derfor både en ny kompensasjonsordning for å ivareta de fylkeskommunene som får en reduksjon på mer enn 100 kroner per innbygger som følge av de samlede systemendringene, og en overgangsordning som faser fordelingsvirkningene gradvis inn over en periode på fire år. Regjeringen foreslår også en vekst i de frie inntektene til fylkeskommunene som gir et økt handlingsrom på 300 mill. kroner neste år. Når det tas hensyn til denne veksten, vil ingen fylkeskommuner få en nedgang i de frie inntektene, ifølge de foreløpige anslagene på fordelingsvirkningene.

I proposisjonen gis videre en omtale av:

- dagens inntektssystem (punkt 4.2),
- ekspertutvalgets forslag til nytt inntektssystem (punkt 4.3),
- en oppsummering av høringen (punkt 4.4),
- departementets forslag til ny kostnadsnøkkel (punkt 4.5) – for videregående opplæring, kollektivtransport, fylkesveiferjer, fylkesvei og samlet,
- departementets forslag til øvrige endringer (punkt 4.6) – skatt og inntektsutjevning, saker med særskilt fordeling, regionalpolitiske tilskudd og skjønnstilskudd og kompensasjons- og overgangsordning,
- anslag på fordelingsvirkninger (punkt 4.7)
- innlemming av midler til gratis ferje i ferjeavløsningsordningen (punkt 4.8).

Det vises til proposisjonens punkt 4 for nærmere omtale.

1.5 Skjønnskuddet 2024

Kommunal- og distriktsdepartementet fordeler årlig en del av rammetilskuddet til kommuner og fylkeskommuner etter skjønn. Formålet med skjønnskuddet er å kompensere kommuner og fylkeskommuner for lokale forhold som ikke fanges opp i den faste delen av inntektssystemet, og å bidra til fornying og utvikling.

Departementet foreslår at den samlede skjønnsrammen til kommuner og fylkeskommuner i 2024 blir satt til 1 000 mill. kroner, jf. forslag til vedtak, hvorav hele rammen bevilges på kap. 571 Rammetilskudd til kommuner. Fylkeskommunenes skjønnsmidler har tidligere blitt bevilget over kap. 572.64 og utgjorde 382 mill. kroner i 2023. Fra og med 2024 foreslås det at denne posten avvikles, og at basisrammen til fylkeskommunene overføres til fylkeskommunenes innbyggertilskudd (kap. 572.60), mens tilbakeholdte skjønnsmidler til kompensasjon for kostnader ved uforutsette hendelser overføres til kommunenes skjønnspost (kap. 571.64).

Det vises til proposisjonens punkt 5 for nærmere omtale av statsforvalterens skjønnskudd, basisrammen til fylkeskommunene, tilbakeholdte skjønnsmidler og retningslinjer for søknader om kompensasjon fra departementets tilbakeholdte skjønnsmidler og om departementets prosjektskjønnsmidler.

1.6 En nyskapende og bærekraftig kommunesektor

I proposisjonens punkt 6 gis en omtale av en nyskapende og bærekraftig kommunesektor.

- I punkt 6.1 omtales tillitsreform, herunder
 - regjeringens tillitsreform
 - forøksordning for kommuner og fylkeskommuner
 - kommuner og fylkeskommuner er invitert til å søke om forsøk (frikommuneforsøk), og det tas sikte på å orientere Stortinget om status i de årlige kommuneproposisjonene.

I punkt 6.2 omtales Generalistkommuneutvalget – utvalgets utredning er sendt på høring med frist 1. oktober 2023.

I punkt 6.3 omtales innbyggerundersøkelsen som gjennomføres av Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ).

I punkt 6.4 omtales innovasjon, herunder samarbeidsavtale med KS om innovasjon og bærekraftsagendaen, og statsforvalterens skjønnsmidler.

- I punkt 6.5 gis en omtale av digitalisering, herunder:
 - bredbånd
 - oppfølgingen av digitaliseringsstrategien

- digital inkludering
- ivaretagelse av personvern i kommunene
- regulatorisk sandkasse for personvernvennlig innovasjon og digitalisering
- fulldigital plan- og byggesaksprosess
- brukervennlige løsninger i Husbanken
- nasjonal detaljert høydemodell
- bedre kunnskap om sjø- og havnearealer

I proposisjonens punkt 6.6 omtales kommunesektoren og bærekraftsagendaen, herunder:

- Verdens felles plan for bærekraftig utvikling
- Kommuner og fylkeskommuner er nøkkelaktører
- Kommuner og fylkeskommuner bruker bærekraftsmålene i planleggingen
- Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging
- Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging
- Kompetanseutvikling og formidling av erfaringer

I proposisjonens punkt 6.7 gis en omtale av effektivitet i kommunale tjenester. Det pekes på at analyser fra Senter for økonomisk forskning indikerer et potensial for effektivitetsgevinster, og det gis en omtale av kommunevise resultater fra effektivitetsanalysen på komunedata.no, og det pekes på en videreutvikling av analysene og at effektivitetsanalysene bør suppleres med flere kilder.

Det vises til proposisjonens punkt 6 for nærmere omtale.

1.7 Et velfungerende og tillitsskappende demokrati

Det pekes i proposisjonen på at flere demokratimålinger har vist en tilbakegang for demokratiet globalt det siste tiåret. Norge er regnet som et høykvalitetsdemokrati, og det ønsker regjeringen å videreutvikle og forsterke på alle styringsnivåer. Demokratiet kan ikke tas for gitt, og det må etterstrebes at politiske beslutninger fattes på en transparent måte som gir tillit og tar hensyn til de som berøres av politikken.

2023 er et lokalvalgår. Det skal velges representanter til 357 kommunestyre og 14 fylkesting i årets valg. Til sammen skal det velges rundt 9 000 representanter. Det lokale folkestyret utgjør grunnmuren i det norske demokratiet. Det er derfor viktig at valget gjennomføres på en god og sikker måte som ivaretar grunnleggende hensyn som at valget skal være fritt og hemmelig. Det bidrar til å gi legitimitet til både valgresultatet, de folkevalgte og politikken som føres.

I proposisjonens punkt 7 omtales blant annet kommunestyre- og fylkestingsvalget 2023, herunder arbeid for å styrke motstandsdyktigheten mot uønsket påvirkning av valg. Det gis videre en omtale av representasjon

i kommunestyrene, om lokalpolitikeres arbeidsvilkår – betydning for motivasjon og rekruttering, om lokale partier og lister, om lokaldemokratiet i foregangskommuner, om en tilstandsanalyse av det norske demokratiet, om innbyggerforslag – Minsak.no og om Europarådets arbeid på demokratiområdet.

Det vises til proposisjonens punkt 7 for en nærmere omtale.

1.8 Oppgavefordeling og regelverk

I proposisjonens punkt 8 gis en omtale av oppgavefordeling og regelverk under ulike departementer.

ARBEIDS- OG INKLUDERINGSDEPARTEMENTET

- Videreføring av midlertidige endringer i lovverket som følge av ankomst av fordrevne fra Ukraina

BARNE- OG FAMILIEDEPARTEMENTET

- Barnevernsreformen – kompensasjon til kommunene
- Barnevernsreformen – overgangsordning for sentre for foreldre og barn

HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENTET

- Bo trygt hjemme-reformen
- Opptrappingsplan for heltid og god bemanning i omsorgstjenesten
- Opptrappingsplan for psykisk helse
- Forslag om å lovfeste at unge ikke kan bosettes i sykehjem mot sin vilje
- Ny forskrift om miljø og helse i barnehager, skoler og skolefritidsordninger
- Nasjonalt velferdsteknologiprogram og helseteknologiordningen
- Forvaltning og drift av nasjonale e-helseløsninger
- Innføring av kjernejournal
- Pasientens legemiddelliste
- Pasientens prøvesvar

KOMMUNAL- OG DISTRIKTSDEPARTEMENTET

- Proposisjon om ny valglov
- Høringsforslag om endringer i inndelingslova
- Proposisjon om endringer i lov om interkommunale selskaper
- Proposisjon om endringer i kommuneloven
- Rapport om møteoffentlighet i kommuner og fylkeskommuner
- ESA-sak om skattefritak og konkursimmunitet
- ESA-saker om mulig ulovlig statsstøtte til KLP og om mulige brudd på anskaffelsesregelverket
- Høringsnotat – Forslag til ny ekomlov
- Krav til universell utforming
- Innlemming av vindkraft i plan- og bygningsloven

- Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging
- Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging
- Boligsosial lov
- Overvann

KULTUR- OG LIKESTILLINGSDEPARTEMENTET

- Oversikt over statlige tilskuddsordninger
- Nasjonal plan for idrettsanlegg

KUNNSKAPSDEPARTEMENTET

- Praksis i helse- og sosialfagutdanningene
- Ny opplæringslov
- Tilskudd til fylkeskommunene for at flere skal få læreplass

NÆRINGS- OG FISKERIDEPARTEMENTET

- Havbruk

SAMFERDSELSDEPARTEMENTET

- Innføring av krav til nullutslipp for nye ferjer og hurtigbåter
- Endring av tunnelsikkerhetsforskrift for fylkesveinettet og kommunalt veinett i Oslo kommune
- Forskrift om veidata og trafikkinformasjon
- Ny veiklassifisering og endringer i bruforskrift for fylkesvei

Det vises til proposisjonens punkt 8 for nærmere omtale.

1.9 Utviklingen i kommuneøkonomien i 2022

I proposisjonens punkt 9 gis en omtale av utviklingen i kommuneøkonomien.

I punkt 9.1 gis en omtale av den økonomiske situasjonen i kommunesektoren. Det vises blant annet til at flere ekstraordinære forhold preget kommuneøkonomien i 2022, som sterk kostnadsvekst, høye strømpriser, koronapandemien, havbruksinntekter, en langt høyere skatteinngang utover det som var lagt til grunn i saldert budsjett 2022, og krigen i Ukraina.

Ved inngangen til 2023 var den økonomiske situasjonen i sektoren god. Driftsresultatet i 2022 var godt over Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBUs) anbefaling for hva det bør ligge på over tid. Variasjonene mellom kommunene var imidlertid større enn normalt, som følge av at de ekstraordinære forholdene slo ulikt ut mellom kommunene. Etter flere år med gode driftsresultater har sektoren også bygd seg opp solide disposisjonsfond, og det er få kom-

muner i Register om betinget godkjenning og kontroll (ROBEK).

Skatteinngangen utover det som var lagt til grunn i saldert budsjett for 2022, var den høyeste noen gang. De høye driftsresultatene i 2022 hadde sammenheng med denne merskatteveksten og at en betydelig del av den kom mot slutten av året. Merskatteveksten skyldtes særlig skatteinntekter fra ekstraordinært høye utbytter og nettogevinst mv. (eierinntekter) til personlige skatteyttere i 2021 som tilpasning til en økning av skattesatsen på eierinntekter fra 2022. Dette ga svært høye bokførte skatteinntekter i 2022. Også høyere lønns- og sysselsetningsvekst enn lagt til grunn i budsjettoplegget trakk i samme retning. Aktiviteten i norsk økonomi var høy, og arbeidsledigheten var svært lav gjennom 2022.

Kostnadsveksten ble betydelig høyere enn ventet i 2022. Prisveksten på varer og tjenester var, og er fremdeles, høy, og energikrisen på kontinentet ga rekordhøye strømpriser i Sør-Norge. Norges Bank satte opp styringsrentene i flere omganger gjennom året. Utviklingen i strømprisene ga store variasjoner mellom kommunene som fikk høye kraftinntekter, og kommunene som kun fikk økte utgifter. For året sett under ett var likevel merskatteveksten større enn den uventede kostnadsveksten.

Norge har besluttet å gi midlertidig kollektiv beskyttelse til mennesker på flukt fra krigshandlinger i Ukraina. Kommunene har store utgifter til å ta imot flyktninger. Tilskudd fra staten skal gi en rimelig dekning av merutgiftene, men det er også utgifter som skal dekkes innen kommunenes ordinære inntekter som for andre innbyggere, særlig etter at flyktningene har blitt bosatt.

I begynnelsen av 2022 preget koronapandemien fortsatt hverdagen. Smittetiltakene var færre og samfunnet mer åpent enn på tidligere stadier gjennom pandemien, men høye smittetall og høyt sykefravær førte til mer bruk av vikarer og overtid, noe som igjen bidro til at lønnsutgiftene i den ordinære driften av tjenestene økte. I tillegg tok også mange kommuner i bruk avtalen som var inngått mellom KS og arbeidstakerorganisasjonene, noe som innebar en høyere timegodtgjørelse for overtid og annet merarbeid. Kommunesektoren fikk ekstra overføringer gjennom året og ble samlet sett helt kompensert for de økonomiske konsekvensene som virusutbruddet ga i 2022, inkludert merutgiftene som fulgte av KS-avtalen.

Følgende temaer er gitt en nærmere omtale: avdemping av aktivitetsveksten i 2022, høyt investeringsnivå også i 2022, netto driftsresultat godt over anbefalt nivå og solide reserver, store variasjoner mellom kommunene og mellom fylkeskommunene

I punkt 9.2 omtales aktivitetsutviklingen i kommunesektoren. For å måle den samlede aktivitetsutviklingen i kommunesektoren benyttes en indikator der end-

ring i sysselsetting (timeverk), endring i produktinnsats (i faste priser) og endring i brutto realinvesteringer (i faste priser) veies sammen.

I punkt 9.3 gis en omtale av økonomisk balanse. Det gis en omtale av netto driftsresultat og disposisjonsfond, av ROBEK og av nettofinansinvesteringer.

I punkt 9.4 omtales gjeld. Det kommer blant annet fram i proposisjonen at gjelden fortsetter å vokse, men at ikke all gjeld belaster kommuneøkonomien, at gjeldsbelastningen varierer mye mellom kommunene, om kommunesektorens kortsiktige gjeld og om risikoen ved den kortsiktige gjelden.

Det vises til proposisjonens punkt 9 for nærmere omtale.

1.10 Kommunenes og fylkeskommunenes inntektsnivå i 2022

I proposisjonens punkt 10 gis en omtale av kommunenes og fylkeskommunenes inntektsnivå i 2022. Det presenteres forskjeller i kommunenes og fylkeskommunenes frie inntekter i 2022 når det korrigeres for forskjeller i utgiftsbehov.

I punkt 10.1 omtales begrepet frie inntekter. I punkt 10.2 gis en omtale av at forskjeller i skatteinntektene utjevnes i inntektssystemet. I punkt 10.3 gis en omtale av begrepet frie inntekter korrigert for variasjoner i utgiftsbehov og i punkt 10.4 forskjeller i inntektsnivå.

Det vises til proposisjonens punkt 10 for en nærmere omtale.

1.11 Omfang og kvalitet i kommunale tjenester

I proposisjonens punkt 11 redegjøres det for befolkningsutviklingen og en del sentrale indikatorer for utviklingen i de kommunale velferdstjenestene. Omtalen tar i første rekke for seg utviklingen fra 2015 til 2022, og da særlig utviklingen i løpet av 2022.

I punkt 11.1 gis en omtale av barnehage, i 11.2 av grunnskole, i punkt 11.3 av videregående utdanning, i punkt 11.4 barnevern og i punkt 11.5 helse og omsorg.

Det vises til proposisjonens punkt 11 for nærmere omtale.

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Rune Støstad, Siri Gåsemyr Staalesen, Terje Sørvik og lederen Lene Vågslid, fra Høyre, Mudassar Kapur, Anne Kristine Linnestad og Mari Holm Lønseth, fra Senterpartiet, Heidi Greni, Kathrine Kleveland og Kari Mette Prestrud, fra Fremskrittspartiet, Bjørnar Laabak og

Helge André Njåstad, fra Sosialistisk Venstreparti, Birgit Oline Kjerstad, og fra Rødt, Tobias Drevland Lund, viser til proposisjonen. Komiteen avholdt muntlig høring i saken 22. mai 2023.

2.1 Generelle merknader

Komiteen vil vise til at kommunesektoren i både 2022 og 2023 er preget av en verden i en usikker tid. Norges naboland Russland fører fremdeles en brutal angrepskrig i Ukraina, og millioner av mennesker er drevet på flukt. Komiteen viser til at krigen også har ført til ustabilitet i energi- og matvaremarkedene, og sammen med ettervirkninger av pandemien har den ført til høyere inflasjon enn på flere tiår. Komiteen vil videre vise til at ringvirkningene av det som skjer, også preger kommunesektoren. Komiteen merker seg den store innsatsen som legges ned i kommuner og fylker i håndteringen av det store antallet flyktninger som fremdeles kommer til Norge.

Komiteen vil videre vise til at Norge har gitt midlertidig kollektiv beskyttelse til mennesker på flukt fra krigshandlingene i Ukraina, og at både i 2022 og 2023 er alle kommuner anmodet om å bosette flyktninger. Komiteen vil rose norske kommuner, frivillige organisasjoner og enkeltpersoner som har lagt ned en uvurderlig innsats for å skaffe til veie boliger og legge til rette for en vellykket bosetting av et rekordstort antall flyktninger i store og små kommuner landet rundt i 2022.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, merker seg at den økonomiske situasjonen i kommunesektoren ved inngangen til 2023 viser at kommuner og fylkeskommuner er godt økonomisk drevet, og i tillegg har sektoren over flere år nytt godt av ekstraordinær skatteinngang. Flertallet vil vise til Prop. 112 S (2022–2023), hvor det kommer frem at driftsresultatet i 2022 var godt over Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBUs) anbefaling for hva det bør ligge på over tid. Flertallet merker seg videre at etter flere år med gode driftsresultater har sektoren også bygd seg opp solide disposisjonsfond, og det er få kommuner i Register om betinget godkjenning og kontroll (ROBEK).

Flertallet vil vise til at de fleste land i 2022 og så langt i 2023 har opplevd høy prisvekst. Flertallet vil videre vise til at kraftig økte priser på blant annet elektrisitet, drivstoff og matvarer bidro til å drive inflasjonen oppover i 2022. Fra 2021 til 2022 økte prisene i Norge i gjennomsnitt med 6,2 pst., ifølge den harmoniserte konsumprisindeksen som brukes til å sammenlikne prisveksten mellom land.

Flertallet vil videre vise til at strømprisene har stor betydning for kommunesektoren. Flertallet merker seg at strømprisene har påvirket kommunene i svært ulik grad. En del kommuner har høye kraftinntekter som eierkommuner eller vertskommuner, mens andre kun opplever høyere kostnader. Flertallet vil vise til at høyere energipriser inngår i den kommunale deflatoren, men ettersom kommuner og fylkeskommuner ikke mottar strømstøtte, er de mer eksponert for variasjoner i markedsprisen på strøm enn husholdningene, så lenge de ikke har inngått avtaler med prissikring. Flertallet understreker at deflatoren gjelder for landet samlet og ikke fanger opp regionale forskjeller. Flertallet merker seg at i store deler av Sør-Norge økte strømprisene til svært høye nivåer i 2022, før prisene igjen har avtatt noe så langt i 2023. I andre deler av landet har strømprisene vært lavere enn i 2021. Det generelle kostnadsnivået på andre innsatsfaktorer enn strøm har imidlertid økt betraktelig for alle kommuner.

Flertallet vil videre vise til at kommunesektoren over flere år også har opplevd en merskattevekst i forhold til det som har blitt anslått i de årlige statsbudsjettene. Flertallet merker seg at det over tid har vært betydelige variasjoner i kommunenes skatteinngang, samtidig som alle kommuner får en positiv effekt av økt skatteinngang gjennom skatteutjevningen. Flertallet viser til at dette også gjelder for fylkeskommunene, der skatteutjevningen er sterkere enn for kommunene.

2.1.1 GENERELLE MERKNADER FRA ARBEIDERPARTIET OG SENTERPARTIET

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, viser til at vi lever i en tid med større usikkerhet enn på lenge. Derfor er det viktig at kommunesektoren sikres en finansiering som sikrer et likeverdig tjenestetilbud i hele landet. Flertallet viser til at regjeringen legger opp til å gi kommunesektoren en realvekst i frie inntekter på mellom 5,6 og 5,9 mrd. kroner i 2024. Flertallet vil understreke viktigheten av at regjeringen fortsatt vil stille opp sammen med kommunene for å bidra til bosetting og integrering av flyktninger. Flertallet mener dette vil sikre kommunesektoren økonomiske rammer til å løse viktige oppgaver sektoren har innen blant annet velferd, infrastruktur, kollektivtransport og samfunnsutvikling.

Flertallet vil påpeke at regjeringen legger opp til en realvekst i frie inntekter på 5,6–5,9 mrd. kroner. Samtidig er kostnadsveksten i kommunesektoren knyttet til demografi og pensjon sterkere enn en har sett på lenge. En stor del av veksten i frie inntekter vil måtte gå til å dekke økte demografi- og pensjonskostnader. Videre er deler av denne veksten begrunnet med satsing på psykisk helse og rus (150 mill. kroner), kompensasjon til

kommuner som taper mest på modellen for gradert basiskriterium (100 mill. kroner) og midler til fylkene begrunnet med omlegging av inntektssystemet til fylkene (300 mill. kroner).

Flertallet viser også til at de fleste land både i 2022 og så langt i 2023 har opplevd høy prisvekst. Selv om prisveksten i Norge har vært lavere enn i de fleste europeiske land, så har prisene økt betraktelig også her. Kraftig økte priser på blant annet elektrisitet, drivstoff og matvarer bidro til å drive inflasjonen oppover i 2022. For å unngå at prisveksten skal bite seg fast på et høyt nivå, har sentralbankene i både Norge og andre land respondert med å øke styringsrentene. Ett prosentpoeng høyere rente anslås isolert sett å belaste kommuneøkonomien med 2,7 mrd. kroner, eller 0,4 pst. av driftsinntektene. På kort sikt vil imidlertid utslagene av en rentendring dempes fordi kommunesektoren har bundet renten på deler av gjelden.

Flertallet viser videre til at norske kommuner og fylkeskommuner er godt drevet. Over flere år har sektoren nytt godt av ekstraordinær skatteinnngang som har bidratt til økte disposisjonsfond. Driftsresultatene for sektoren som helhet i 2022 var også godt over anbefalt nivå fra Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU). En slik utvikling har over tid gitt få kommuner i Register om betinget godkjenning og kontroll (ROBEK). Flertallet vil samtidig vise til at det er store forskjeller mellom kommunene, og at enkeltkommuner er i en krevende økonomisk situasjon, selv om tallene totalt sett for kommunesektoren er gode.

Flertallet viser til at i 2022 og 2023 er alle kommuner anmodet om å bosette flyktninger. Flertallet mener kommuner, frivillige organisasjoner og enkeltpersoner har lagt ned en uvurderlig innsats for å skaffe til veie boliger og legge til rette for en vellykket bosetting av et rekordstort antall flyktninger i store og små kommuner landet rundt i 2022. Kommunene har stilt opp og tar imot flyktninger, men har også store utgifter til dette. Flertallet merker seg at anslagene for antall flyktninger til Norge har økt med 8 000 siden kommunene i februar ble anmodet om å ta imot 35 000 flyktninger. Flertallet vil understreke at norske kommuner aldri har tatt imot i nærheten av så mange flyktninger som i 2022, og i 2023 vil det trolig komme flere.

Flertallet viser videre til at regjeringen i revidert nasjonalbudsjett for 2023 har foreslått en rekke budsjettøkninger som skal understøtte bosetting og bidra til at flere flyktninger og fordrevne kommer i arbeid og aktivitet. For at det skal bli lettere for kommunene å bosette flyktninger, har regjeringen foreslått tilskudd til kommuner som bosetter ut over opprinnelig anmodning (20 mill. kroner i 2023 og 180 mill. kroner i 2024), midlertidig gjeninnføring av tilskudd til utleieboliger med tilpasset regjerverk (180 mill. kroner), økt tilskudd

ved bosetting av personer med omfattende pleie- og omsorgsbehov (5,8 mill. kroner i 2024) og bevilgning til bedre oppfølging av nyankomne ukrainere – barnehage og skole (20 mill. kroner). For å støtte opp om tiltak for å få flere i arbeid og aktivitet har regjeringen foreslått økt bevilgning til flere tiltaksplasser – arbeidsmarkedstiltak (250 mill. kroner) og økt bevilgning til bedre språkopplæring (125,7 mill. kroner; 321,8 mill. kroner i 2024) og styrket norskopplæringsordningen (13 mill. kroner).

Flertallet er opptatt av å videreutvikle et godt, offentlig tjenestetilbud i hele Norge. Helse, skole og velferd skal være utbygd i alle deler av landet og sikre folk et likeverdig tjenestetilbud, uavhengig av bosted eller størrelsen på lommeboka. For å videreutvikle hele landet, og sørge for verdiskaping og bosetting i både by og distrikt, trengs lokalt tilpassede løsninger, sosial og geografisk utjevning og et sterkt lokaldemokrati.

Flertallet viser til at Hurdalsplattformen slår fast at denne regjeringen skal satse på en god offentlig helse- og omsorgstjeneste. Flertallet mener dette vises gjennom regjeringens politikk for kommunene. Flertallet vil trekke fram at det i kommuneproposisjonen varsles en «bo trygt hjemme»-reform før sommeren 2023 og en ny opptrappingsplan for psykisk helse i løpet av 2023.

Flertallet er bekymret over mangelen på fastleger. Både store og små kommuner opplever utfordringer med å rekruttere fastleger. Flertallet mener det pågår en historisk satsing på fastlegeordningen i årets statsbudsjett. Flertallet mener 1. mai 2023 ble en milepæl for pasientene og deres fastleger. Da ble basistilskuddet styrket og gjort mer pasienttilpasset. Det vil si at leger som har mange kvinner, eldre innbyggere og innbyggere fra en kommune eller bydel med lavt utdanningsnivå på listen, får mer penger. Dette er grupper som har større behov for oppfølging enn gjennomsnittet, og dem vil flertallet at legene skal ha mer tid til. Legene får også mer penger for pasienter med en helse-tilstand som krever mer, og for pasienter som bor i mindre sentrale kommuner. I usentrale kommuner yter legene flere tjenester til pasientene sine. Denne endringen skjer samtidig som basistilskuddet styrkes med 720 mill. kroner i effekt for et helt år. Det øker kapasiteten og tilgjengeligheten for alle. Flertallet mener at det i praksis betyr at endringer i finansieringsmodellen bidrar til at pasientene med størst behov får bedre oppfølging av fastlegen sin. Fra 1. mai 2023 er det pasientens behov som bestemmer hvor mye tilskudd fastlegen får.

Flertallet mener kommunene med den nye finansieringsmodellen får en bedre fastlegeordning tilpasset innbyggernes behov og den enkelte kommunes rekrutteringssituasjon. Med styrkingen og omleggingen til pasienttilpasset basistilskudd vil kommunene ha større økonomisk fleksibilitet. De kan i større grad velge avtaleformer som er i tråd med det mange leger ønsker seg – for eksempel fastlønn. Med utgangspunkt i den lokale situa-

sjonen kan hver enkelt kommune ta grep som stabiliserer legedekningen og rekrutterer bedre.

Flertallet mener dette viser at regjeringen har en ny politisk retning for bedre velferd i hele landet. Flertallet viser til at kommunene har ansvar for mange av de viktigste velferdsoppgavene. Alle lever i en kommune. Kommunen er nær hver enkelt borger fordi den har ansvaret for både grunnskolen, barnehagen, fastlegekontoret og sykehjemmet. Gjennom disse ansvarsområdene bidrar kommunene avgjørende til å redusere ulikhet og levekårsforskjeller i både by og land i hele Norge.

Flertallet viser til at den store etterkrigsgenerasjonen er dagens og morgendagens pensjonister. I tall fra Statistisk sentralbyrås siste befolkningsframskriving fra juni 2020 viser hovedalternativet at hver femte person i Norge vil være over 70 år i 2060, mot dagens én av åtte. Antallet personer over 80 år vil tredobles før 2060, og antallet over 90 år vil nær femdobles i samme periode. Befolkningen lever stadig lenger, og mange eldre vil holde seg friske og i god form lenge.

Flertallet viser til at regjeringen vil legge til rette for at flere eldre kan bo lenger i sitt eget hjem og på ulike måter fortsette å bidra i sitt lokalsamfunn. Samtidig skal eldre være trygge på at fellesskapet stiller opp. Flertallet ønsker å styrke kommunene og hindre markedstenkning, målstyring og kommersialisering i eldreomsorgen. Tjenestene skal være preget av nærhet, åpenhet og av at de som arbeider nærmest de eldre, får mer ansvar og tillit. Flertallet viser til at regjeringspartiene foreslår å styrke Husbankens investeringstilskudd til heldøgns omsorgsplasser i revidert nasjonalbudsjett. Flertallet viser til at det aldri har vært så stor etterspørsel fra kommunene etter denne ordningen så tidlig på året som i år.

Flertallet mener det er behov for å opprettholde en variert kommune- og fylkesstruktur. Eventuelle endringer i kommune- eller fylkesstruktur skal være basert på frivillighet, og eventuelle folkeavstemninger skal være rådgivende for nye fylkeskommuner og kommuner. Geografi og spredt bosetting tilsier at en variert kommunestruktur er best tilpasset hvordan folk bor og arbeider i Norge. En variert kommunestruktur sikrer et godt tjenestetilbud i hele Norge.

Flertallet viser til rapporten som Generalistkommuneutvalget leverte i 2023. Denne rapporten er nå på høring og vil bli gjennomgått av regjeringen. Flertallet merker seg det som skrives om bedre samarbeid mellom kommunene. Flertallet mener det bør vurderes tiltak for å stimulere til mer samarbeid mellom kommuner for å styrke kompetanse og kapasitet i oppgaveløsningen. Flertallet viser videre til omtale i kommuneproposisjonen av at regjeringen har satt i gang en områdegjennomgang for økt rammestyring av kommunesektoren. Områdegjennomgangen skal gi

kunnskap om omfanget av statlig styring overfor kommunene og hvilke konsekvenser dette har for kommunenes handlingsrom. Flertallet mener kommunesektoren står overfor en rekke utfordringer i årene som kommer, som krever at det ses med kritisk blikk på hvordan staten styrer kommunesektoren. Flertallet viser til at regjeringen i Hurdalsplattformen har varslet at det skal legges til rette for et økt kommunalt selvstyre med større grad av innovasjon.

Flertallet viser til at den varslede gjennomgangen av inntektssystemet for kommunene kommer neste år. Flertallet mener det er viktig at inntektssystemet fortsatt skal brukes til å utjevne økonomiske forskjeller mellom kommunene. Også små og mellomstore kommuner skal gis mulighet til å yte gode og trygge tjenester til sine innbyggere. Flertallet viser til at endringene i inntektssystemet for fylkeskommunene omtales senere i innstillingen.

Flertallet merker seg også at regjeringen har varslet en stortingsmelding om levekår i byer i juni 2023. Flertallet viser til at Hurdalsplattformen var den første regjeringsplattformen med en egen omtale av bypolitikk. I plattformen varslet regjeringen en forsterket satsing på å bedre levekår i byene. Flertallet viser til at regjeringspartiene i budsjettforliket med Sosialistisk Venstreparti har forpliktet seg til å følge opp NOU 2020:16 Levekår i byer. Flertallet vil understreke viktigheten av dette arbeidet. Flertallet viser også til at regjeringens politikk adresserer utfordringer som utvalget har pekt på. Levekårsutvalget pekte blant annet på at ingen bør betale mer enn en viss andel av inntekten sin til barnehage og SFO. Regjeringen reduserte fra 1. januar 2023 maksprisen i barnehage og innførte fra 1. august 2022 12 timer gratis SFO for førsteklassinger. Dette utvides nå til andreklassinger fra august 2023. Flertallet vil understreke at dette bare er noen av grepene regjeringen er i gang med for å redusere ulikhet og levekårsforskjeller i både by og land.

Flertallet viser til at regjeringen varsler at det innføres en ettårig kompensasjon for det graderte basistilskuddet i inntektssystemet i 2024, målrettet mot de kommunene som taper mest på denne ordningen. I Hurdalsplattformen slås det fast at regjeringspartiene vil fjerne de delene av inntektssystemet som straffer kommuner som ikke slår seg sammen. Regjeringen vil vurdere utformingen av basiskriteriet i forbindelse med den helhetlige gjennomgangen av inntektssystemet for kommunene.

Flertallet viser til Hurdalsplattformen, hvor regjeringen vil sikre at lokalsamfunn som stiller sine naturressurser til disposisjon for utbygging, får mer igjen for det og sikres en rettmessig del av verdiskapingen, som for eksempel gjennom endret skattlegging av vindkraft. Flertallet mener det er helt avgjørende dersom Norge skal lykkes med å øke verdiskapingen og gjen-

nomføre det grønne skiftet. Flertallet viser til trekket i innbyggertilskuddet knyttet til konsesjonskraftinntekter. Flertallet vil understreke at trekket i innbyggertilskuddet for 2023 er en engangshendelse som følge av ekstraordinære inntekter til vannkraftkommunene og ikke skal rukke ved dagens konsesjonskraftordning. Flertallet viser videre til at trekket i rammetilskuddet er foreslått justert i revidert nasjonalbudsjett for å ta høyde for lavere strømpriser og dermed lavere inntekter til kommunene.

Flertallet viser videre til at regjeringen våren 2023 la fram et forslag for Stortinget om grunnrenteskatt på havbruk. Regjeringen legger opp til at kommunesektoren samlet skal få inntekter tilsvarende halvparten av provenyet fra grunnrenteskatten. Forslaget skal særlig sikre lokalsamfunnene langs kysten og fellesskapet en større andel av de verdiene som skapes i oppdrettsnæringen. Forslaget gir derfor vertskommunene og vertsfylkene økte og stabile inntekter gjennom Havbruksfondet. Inntektene fra grunnrenteskatten kan brukes til å styrke tjenestetilbudet i kommuner og fylkeskommuner.

Flertallet mener at regionale utviklingsmidler er et viktig virkemiddel det offentlige har for å bidra til å skape aktivitet og verdier i distriktene. En mer aktiv bruk av regionale utviklingsmidler er en naturlig del av arbeidet med å snu den negative utviklingen i innbyggertall som mange distriktskommuner har hatt de siste årene.

Flertallet merker seg at regjeringen har varslet en distriktsmelding som vil bli lagt fram for Stortinget i juni 2023. Flertallet mener arbeidet med å finne nye, innovative løsninger og legge en plan for hvordan staten kan bidra til å bygge et sterkt og levende Distrikts-Norge for fremtiden, er viktig for mange kommuner. En stat som fører en aktiv næringspolitikk, som sørger for et desentralisert utdanningsstilbud, og som legger til rette for tjenester nært folk, vil gjøre arbeidet i kommunene enklere.

Flertallet viser til at regjeringen har satt i gang et arbeid med bygdevekstavtaler. Det overordnede målet med bygdevekstavtalene er å bidra til bosetting, tilgang på kompetent arbeidskraft og fremtidsrettet næringsutvikling i de minst sentrale deler av Distrikts-Norge.

Flertallet viser til at mange fylkeskommuner har store utfordringer med stort vedlikeholdsetterslep på fylkesvegnettet. Regjeringen har i Hurdalsplattformen varslet at det i samarbeid med fylkeskommunene skal utarbeides en helhetlig og forpliktende plan for å redusere vedlikeholdsetterslepet på fylkesveinettet.

Flertallet viser til at mange distriktskommuner ble hardt rammet av regjeringen Solbergs storstilte sentralisering av statlige tjenestetilbud. Regjeringen har i Hurdalsplattformen varslet at den vil igangsette et pilotarbeid med nærtjenestesentre som skal gi økt tilgang til

statlige tjenester, eksempelvis utstedelse av pass og førerkort, og kort vei til tjenester som juridisk rådgivning gjennom etablering av lokale servicetorg. Flertallet mener det er bra at regjeringen har fremmet forslag om midler til forsøk med nærtjenestesentre i revidert nasjonalbudsjett for 2023.

Flertallet viser til at kommuner og fylkeskommuner er store arbeidsgivere. Regjeringen har i Hurdalsplattformen varslet at faste, hele stillinger skal være hovedregelen i norsk arbeidsliv. Ufrivillig deltid og manglende heltidskultur er likevel et stort problem i deler av både offentlig og privat sektor, og det rammer særlig kvinner. Regjeringen vil sammen med partene i arbeidslivet jobbe aktivt for å bygge heltidskultur i alle deler av arbeidslivet, styrke retten til heltid i loven og sørge for en kommuneøkonomi som gir rom for økt grunnbemanning. Flertallet mener kommunene og fylkeskommunene vil få en viktig rolle i arbeidet mot ufrivillig deltid og for en heltidskultur.

Flertallet viser til at regjeringen har satt i gang en tillitsreform i offentlig sektor. Partene i arbeidslivet og kommunesektoren er sentrale i det arbeidet. Flertallet mener det må bli større handlingsrom for kommunale og fylkeskommunale myndigheter og mer faglig frihet for førstelinjen. De ansatte må få mer tid og tillit til å gi brukeren bedre tjenester. Flertallet viser til at det er startet en rekke initiativer knyttet til denne reformen. Flertallet vil særlig trekke fram frikommuneforsøk som regjeringen nå har lyst ut. Kommuner kan nå innenfor gjeldende forsøksregelverk søke om å gjennomføre frikommuneforsøk. Forsøkskommuner vil få mulighet til å teste ut nye måter å løse oppgaver på gjennom fritak fra regelverk.

Flertallet mener et viktig mål med tillitsreformen er at det offentlige skal kunne gi økt kvalitet på velferdstjenestene. Flertallet viser til at kommunene har ansvar for mange av de viktigste velferdsoppgavene og derfor bidrar avgjørende til å redusere ulikhet og levekårsforskjeller i både by og land i hele Norge. Frikommuneforsøk kan være et viktig bidrag til dette.

Flertallet viser til at det er et stort etterslep på rehabilitering og bygging av vann- og avløpsløsninger i norske kommuner. Videre er det også ytret bekymring for kostnader knyttet til nitrogenrensing av Oslofjorden og store påkoblingskostnader for husstander som ligger langt fra det kommunale vann- og avløpssystemet. Flertallet er bekymret for at tiltak i vann- og avløpssektoren kan resultere i store kostnader for enkeltpersoner, og at det på sikt kan utfordre selvkostprinsippet.

2.1.2 GENERELLE MERKNADER FRA HØYRE

Komiteens medlemmer fra Høyre mener at kommunene er grunnmuren i det norske demokratiet og de fremste leverandørene av velferdstjenester i

folks hverdag. En god og forutsigbar kommuneøkonomi er således et viktig fundament for det norske velferdssamfunnet og noe av det viktigste Stortinget kan bidra med for å sikre gode velferdstjenester i hverdagslivet til enkeltpersoner og familier.

Disse medlemmer viser til at de demografiske utviklingstrekkene gjør at kommunene i årene fremover må være forberedt på store omstillinger. Kommunereformen har bidratt til å styrke flere kommuner, men fortsatt vil Norge ha mange små kommuner som vil være sårbare i møte med de krav og forventninger dagens samfunn stiller. Fra 2020 ble antallet kommuner redusert fra 428 til 356 kommuner. Dette har gitt større fagmiljøer og mer hensiktsmessige løsninger for organisering av kommunens tjenester. Disse medlemmer viser til at tall fra SSBs siste befolkningsframskriving fra juli 2022 viser at det i løpet av de neste ti årene vil være flere eldre (65 år +) enn barn og unge (0–19 år). Disse medlemmer viser på denne bakgrunn til at det vil være et stort behov for ansatte innenfor helse og omsorg i årene som kommer.

Disse medlemmer mener at landets kommuner må være rustet til å møte morgendagens utfordringer og levere gode tjenester til sine innbyggere. Mange små kommuner har svake kompetansetilbud, og de klarer ikke å levere sine lovpålagte tjenester på en god nok måte. Dette viser hvor viktig det var at regjeringen Solberg startet kommunereformen og styrket kommuneøkonomien. Disse medlemmer viser til at Generalistkommuneutvalgets rapport gir et godt og saklig grunnlag for å diskutere hvordan vi skal løse og finansiere fremtidens tjenestetilbud til det beste for innbyggerne. Disse medlemmer mener at det er bekymringsfullt at regjeringen så langt ikke har kunnet si seg enig i faktagrunnlaget og dermed det reelle utfordringsbildet i rapporten.

Disse medlemmer påpeker at den økonomiske situasjonen i kommunesektoren ved inngangen til 2023 viser at kommuner og fylkeskommuner har fått økte frie inntekter over tid og vært godt økonomisk drevet de siste årene. Disse medlemmer viser i tillegg til at sektoren over flere år har nytt godt av ekstraordinær skatteinngang som mange kommuner og fylkeskommuner har benyttet til å bygge opp solide disposisjonsfond.

Disse medlemmer viser til at kommunene og fylkeskommunene jevnt over har solide reserver. For de fleste var derfor det økonomiske utgangspunktet ved inngangen til 2022 godt. Ved utgangen av 2022 ble sektorens disposisjonsfond anslått til å utgjøre 14,8 pst. av driftsinntektene. Til sammenligning utgjorde disposisjonsfond 6,9 pst. av inntektene ved utgangen av 2013.

Disse medlemmer konstaterer samtidig at det ikke blir noe særlig vekst i frie inntekter i 2024 når man trekker fra lønns- og prisvekst samt demografi- og pensjonskostnader.

Disse medlemmer merker seg at kommunesektoren hadde en samlet gjeld på om lag 700 mrd. kroner ved utgangen av 2022, og er bekymret for at en renteøkning vil kunne ha stor påvirkning på kommuneøkonomien. Disse medlemmer viser videre til at ett prosentpoeng høyere rente isolert sett vil belaste kommuneøkonomien med 2,7 mrd. kroner, eller 0,4 pst. av driftsinntektene.

Disse medlemmer viser til KS sitt høringsinnspill til kommuneproposisjonen og merker seg at KS viser til at kostnadsveksten i 2022 ble vel 13 mrd. kroner høyere enn det regjeringen så for seg da fjorårets kommuneproposisjon ble lagt fram. Disse økte kostnadene har kommuner og fylkeskommuner tatt med seg inn i 2023. Disse medlemmer merker seg at KS viser til at det er blitt dyrere å drive skoler, sykehjem, kollektivtransport og andre velferdstjenester, og at regjeringen ikke har kompensert for denne kostnadsveksten.

Disse medlemmer viser til at regjeringen Solberg økte de frie inntektene ut over de beregnede demografi- og pensjonskostnadene og med det økte handlingsrommet for kommunesektoren. Disse medlemmer viser til at de frie inntektene økte med omtrent 35 mrd. kroner under regjeringen Solberg.

Disse medlemmer merker seg at retorikken fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet har endret seg dramatisk når det gjelder kommuneøkonomien. Representanter fra disse partiene har gjennom de siste årene flere ganger forsøkt å skape et inntrykk av at det står dårlig til med kommuneøkonomien. Disse medlemmer merker seg at regjeringen i fremleggelsen av revidert nasjonalbudsjett 2023 slår fast:

«Over flere år har kommunesektoren fått høyere vekst i frie inntekter og større handlingsrom enn forutsatt i de fremlagte budsjettene.»

Og:

«Siden 2015 har disposisjonsfondene økt mer enn veksten i frie inntekter, korrigert for oppgaveoverføringer, generell kostnadsvekst og merkostnader til pensjon og demografi.»

Disse medlemmer påpeker at dette viser at regjeringen Solberg prioriterte å styrke kommunesektoren.

Disse medlemmer påpeker at det er viktig å opprettholde den norske tradisjonen med sterke kommuner med et stort reelt selvstyre. Disse medlemmer mener at prinsippet om lokalt selvstyre er grunnleggende. Disse medlemmer mener at norske kommuner skal fortsette å få økt lokal handlefrihet – fordi det er lokalpolitikkerne, innbyggere, ansatte, frivillige organisasjoner og lokale bedrifter som kjenner sine ønsker og behov best. Disse medlemmer viser til at Kristiansand bystyre sa nei til en oppsplitting i 2021, og

merker seg at regjeringen ikke lyttet til dette lokale vedtaket. Disse medlemmer viser til at departementet etter inndelingsloven § 8 tredje ledd på eget initiativ kan utrede spørsmål om deling av en kommune. Disse medlemmer merker seg at regjeringen brukte denne lovhjemmelen mot lokaldemokratiets vilje og ga Statsforvalteren i Agder i oppgave å utarbeide et kunnskapsgrunnlag for å utrede en deling av Kristiansand kommune. Disse medlemmer viser til at Kristiansand kommune publiserte en nettsak på sine hjemmesider 7. juni 2022 der Arbeiderpartiets ordfører i kommunen, Jan Oddvar Skisland, kommenterte regjeringens beslutning om å overkjøre bystyrevedtaket:

«Dette er en overkjøring av lokaldemokratiet. Jeg er svært kritisk til hvordan regjeringen har opptrådt i denne saken.»

Disse medlemmer merker seg at det kunnskapsgrunnlaget som Statsforvalteren i Agder la fram 18. januar 2023, viste at kostnadsanslaget for delingen av Kristiansand i to eller tre nye kommuner kan være i området 250–400 mill. kroner. Disse medlemmer merker seg videre at kunnskapsgrunnlaget fastslo at det er en risiko for at kommunens kritiske tjenesteleveranser blir berørt ved en deling av Kristiansand. Disse medlemmer mener at regjeringen har bidratt til unødvendig kaos og uroligheter i Kristiansand kommune.

Disse medlemmer viser til at Russland og Putins meningsløse krigføring mot Ukraina har ført til at Europa nå opplever den største flyktningkrisen siden andre verdenskrig. Disse medlemmer viser til at det er krevende å forutse hvor mange flyktninger som vil komme til Norge, men merker seg at UDI planlegger for at det kan komme om lag 40 000 fordrevne fra Ukraina i løpet av 2023, og at antallet øvrige asylsøkere også forventes å øke sammenlignet med de siste årene. Land i Europa opplever en stor tilstrømming av asylsøkere som også kan komme til Norge. Regjeringen må forberede seg på dette og ha gode beredskapsplaner for å håndtere en stor vekst i antall asylsøkere til Norge.

Disse medlemmer viser til Høyres merknader i Innst. 352 L (2021–2022), hvor det også fremmes en rekke forslag. Disse medlemmer mener at mange av de problemstillingene som Høyre løftet i disse merknadene, fortsatt er aktuelle i dagens situasjon.

Disse medlemmer viser til at regjeringen Solberg valgte å komme til Stortinget med en tilleggsproposisjon under flyktningkrisen i 2015. Proposisjonen kom før årsskiftet 2016, slik at Stortinget hadde oversikt over de økte kostnadene som kom som følge av flyktningkrisen. Disse medlemmer mener dette ga en mer forutsigbar situasjon for mottaksapparatet. Disse medlemmer merker seg at regjeringen nå har valgt å løse dette på en annen måte, og at de reelle utgiftene for

flyktningmottak i 2023 først er klarlagt i forbindelse med behandlingen av revidert nasjonalbudsjett.

Disse medlemmer viser til at IMDi anmodet kommunene om å bosette 35 000 flyktninger i 2023. Disse medlemmer viser videre til at kommunene har vedtatt å bosette 30 759 flyktninger per mai 2023. Disse medlemmer merker seg at regjeringen nylig har uttalt at kommunene må forberede seg på å bosette opp mot 43 000. Dette inkluderer også andre flyktninger enn fordrevne fra Ukraina. Kommunene har allerede store kapasitetsutfordringer og kan bli ytterligere presset i tiden fremover. Disse medlemmer merker seg differansen mellom anmodningen og det antallet flyktninger kommunene har sagt de kan ta imot, og mener det er behov for å gjøre tilpasninger for å kunne ta imot flere enn kommunene har sagt at de kan bosette.

Disse medlemmer merker seg at kommunene særlig har opplevd stort press i boligmarkedet. Svært mange private har stilt opp for å kunne gi et godt boligtilbud raskt. Fremover må det antas at det både må bygges flere boliger og settes i stand boliger for å kunne bosette raskt. Disse medlemmer understreker at regjeringens valg om å fjerne tilskudd til utleieboliger i statsbudsjettet for 2023 gjorde situasjonen mer krevende for kommunene. Disse medlemmer merker seg at regjeringen nå har foreslått å gjeninnføre tilskuddet, og disse medlemmer mener dette er i tråd med Høyres tidligere forslag.

Disse medlemmer merker seg at mange kommuner nå opplever presset kapasitet knyttet til integreringstilbud, skole, barnehage og helsetjenester. Disse medlemmer viser til at et mulig tiltak er å gi kommunene mulighet til fortsatt å mobilisere pensjonert personell. Å mobilisere pensjonister kan ikke være eneste tiltak for å avhjelpe utfordringen, men ett av flere. Disse medlemmer mener det er viktig at pensjonert personell og studenter kan innhentes til å avhjelpe situasjonen i forbindelse med flyktningssituasjonen, blant annet innen helse- og omsorgssektoren og kommunal sektor.

2.1.3 GENERELLE MERKNADER FRA FREMSKRITTPARTIET

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at kommunene er grunnmuren i det norske demokratiet og den fremste leverandøren av velferdstjenester i folks hverdag. En god og forutsigbar kommuneøkonomi er et viktig fundament for det norske velferdssamfunnet og noe av det viktigste Stortinget kan bidra med i hverdagslivet til enkeltpersoner og familier. Nå står landet i en situasjon der staten tjener store penger på kraft og olje, mens innbyggerne sliter med høye utgifter til mat, strøm, drivstoff, økte renter og kommunale avgifter som stadig øker. Disse med-

le m e r mener derfor det er svært viktig å kutte i eiendomsskatten, som også rammer urettferdig.

Disse medlemmer viser til at man ser tydelige demografiske utviklingstrekk som betyr at kommunene i årene fremover må være forberedt på store omstillinger. Det er viktig at staten lager gode digitale virkemidler slik at effektivisering av offentlig administrasjon blir mulig. Det er et stort utnyttet effektiviseringspotensial. Kommunereformen har bidratt til å styrke en god del kommuner, men fortsatt vil det være mange små kommuner som vil være sårbare i møte med de krav og forventninger dagens samfunn stiller. Det er viktig at muligheten for å slå sammen kommuner fortseatt finnes, gjennom positive insentiver og verktøy for gode lokale prosesser. Disse medlemmer vil påpeke at det går godt i kommunesektoren. Driftsresultatet i 2022 var godt over Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomis (TBUs) anbefaling for hva det bør ligge på over tid. Kommunesektoren er preget av flere år med gode driftsresultater som har gjort at kommunene har kunnet bygge opp solide disposisjonsfond, og nivået på antall ROBEK-kommuner nå er lavt sammenliknet med tidligere.

For å sikre at kommunene ikke finner smutthull for fortsatt å beholde eller øke inntekten fra eiendomsskatt, vil disse medlemmer sette et tak på hvor mye eiendomsskatt som årlig kan kreves inn per hus eller fritidsbolig. Den lokale takseringen har blitt et smutthull og en hvilepute for skattehungrige lokalpolitikere, samtidig som den er et altfor tilfeldig takseringsgrunnlag. Disse medlemmer ønsker å fjerne eiendomsskatten i sin helhet.

Disse medlemmer mener eiendomsskatt på hytter er en uheldig og udemokratisk skatteinnkreving der mennesker helt uten stemmerett blir tvunget til å betale skatt i tillegg til at de betaler høye kommunale gebyrer på tjenester de benytter i kommunen. Hyttefolk og hyttebygging er først og fremst en inntektskilde for kommunene, ikke en utgift.

Disse medlemmer mener også det må gjøres forenklinger slik at det legges til rette for bygging både for næring, for privatpersoner og for kommunene. Den demografiske utviklingen i befolkningen krever at offentlig forvaltning i både stat, fylke og kommune må være omstillingsdyktig og bruke ressursene effektivt og i samsvar med innbyggernes behov. Digitaliseringstiltak vil bli viktig fremover for å gi en mest mulig effektiv forvaltning, men digitaliseringen vil ikke virke om det ikke gjøres oppryddinger i lover og regler på samme tid. Bare på denne måten vil det kunne gjøres økonomiske besparelser ved en økt digitalisering i det offentlige. Disse medlemmer vil understreke at det er et stort potensial for en mer effektiv bruk av fellesskapets midler. Et sterkt lokalt folkestyre gir folk og lokalsamfunn frihet og mulighet til å styre sin egen hverdag. Det må gjøres

mer for å bli kvitt statlig detaljstyring og byråkrati og for å spre makt og myndighet til lokalpolitikere. Disse medlemmer vil fjerne statsforvalterens og Statens vegvesens innsigelsesrett i arealsaker. Disse medlemmer mener at boplikten må avskaffes. Boplikten er et inngrep i eiendomsretten. I tillegg fører den til at kommunene skaper et boligmarked der prisene holdes nede på et kunstig nivå.

Disse medlemmer ser viktigheten av en digital satsing for å nå målene om å effektivisere offentlig sektor. Det er likevel slik at digitalisering av ulike sektorer er tilnærmet umulig uten en forenkling av lovverket. Dette gjelder særlig innenfor byggesøknader og planprosesser. Foreløpig er lover, verneområder, innsigelser, dispensasjoner, forskrifter, politikere og byråkrater uenige om hvem som skal bestemme hva, og hvilke regler som gjelder. Det må foretas en rekke kritiske gjennomganger av regelverk og lover før digitalisering av byggesøknader vil fungere etter hensikten. Dette gjelder for flere sektorer.

Disse medlemmer viser til at fylkeskommunene har ansvaret for cirka 44 000 kilometer med vei. Det er store forskjeller i kvaliteten på veinettet hos fylkene, og det har over tid bygd seg opp et betydelig vedlikeholdsetterslep samt moderniseringsbehov. Veiens beskaffenhet har en avgjørende betydning for sikkerheten for alle trafikanter. Disse medlemmer vil bemerke at regjeringens signaler om at transportsektoren skal bygges ned til fordel for andre formål, gir grunn til å tro at situasjonen bare vil bli verre. Et veinett i forfall øker ulykkesfaren og slitastjen på kjøretøy. Alle trafikanter taper på en slik politikk. Disse medlemmer påpeker at utbygging av gang- og sykkelveier er viktig for veisikkerheten, og det har størst betydning knyttet til skolevei.

Disse medlemmer viser til at regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2023 fjernet tilskudd til utleieboliger, som gjorde at mange kommuner ble satt i en vanskelig situasjon. Dette har vært et tilskudd som har vært svært viktig for mange kommuner for å kunne klare å ta imot og bosette flyktninger raskt fra Ukraina. Disse medlemmer merker seg at regjeringen et halvt år senere har foreslått å gjeninnføre tilskuddet, og er glade for at regjeringen har lyttet til Fremskrittspartiet.

2.1.4 GENERELLE MERKNADER FRA SOSIALISTISK VENSTREPARTI

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti legger til grunn at det ikke legges bindinger på veksten i de frie inntektene innenfor den inntektsrammen som er signalisert i kommuneproposisjonen.

Dette medlem viser til at en bærekraftig kommuneøkonomi krever gode rammevilkår, ikke bare i form av akseptabel vekst i frie inntekter, men også i

form av mulighet for tilpasninger ut fra lokale forhold. I krisetid og dyrtid må kommunene få handlingsrom til å justere der de selv ser behov for det.

Dette medlem viser til høringsinnspill fra Kommunesektorens organisasjon (KS). KS påpeker at selv om den signaliserte veksten i kommunesektorens frie inntekter neste år, som er satt til mellom 5,6 mrd. og 5,9 mrd. kroner, er høy, så øker utgiftene mye som følge av befolkningsvekst og pensjon.

Dette medlem viser til at vi er inne i en tid hvor usikkerheten er uvanlig høy, med krisetid og krig i Ukraina, en svært høy pris- og lønnsvekst og en svekket krone som gjør importvarer dyrere. Dette innebærer et stort behov for inntektsvekst for kommunene, slik at kommunesektoren fortsatt kan levere gode velferdstjenester.

Dette medlem mener sterke fellesskap gir mennesker frihet og muligheter uavhengig av bakgrunn. Kommunene er grunnmuren i slike fellesskap og må styrkes for å sikre gode liv for de mange, og ikke kun mer frihet og mindre forpliktelser til å bidra for de få og privilegerte. Dette medlem mener en større andel av samfunnets ressurser må brukes på trygg oppvekst og god utdanning. Dette er de mest lønnsomme og framtidsrettede investeringer et samfunn kan gjøre, og mye mer langsiktige og trygge investeringer enn skatteuttak.

Alle bor og lever livet sitt i en kommune. Her skal barna vokse opp, innbyggerne bli gamle og arbeidsplassen og hverdagslivet fungere. Dette medlem mener god offentlig velferd og service er en bærebjelke i et godt og livskraftig samfunn og en helt nødvendig infrastruktur for næringslivet. Da må kommuneøkonomien gi rom for dette. Sterk kommuneøkonomi bidrar til å stabilisere økonomien, redusere arbeidsløshet og gjøre kommunesektoren til en bedre samarbeidspartner for næringslivet. Dette medlem viser til at det er et gap mellom kommunesektorens pålagte oppgaver, kravene til god kvalitet, rettssikkerhet og god service og de økonomiske rammene som blir stilt til disposisjon, og at dette gapet må tettes.

Dette medlem viser derfor til Sosialistisk Venstrepartis alternative statsbudsjett for 2023, der det ble foreslått å styrke kommunene og fylkeskommunene med over 5,6 mrd. kroner ut over regjeringens forslag, herunder over 2,9 mrd. kroner til kommunene, 400 mill. kroner til særlig ressurskrevende tjenester og i underkant av 2,3 mrd. kroner til fylkene. Sosialistisk Venstreparti vil sikre sterke, handlekraftige kommuner.

Dette medlem viser til at i kommunesektoren har én av fem kommuner et negativt netto driftsresultat, som er en svært uheldig utvikling. Eldreomsorg, skole og barnehage kan ikke effektiviseres som en produksjonsbedrift. Norge trenger derfor tilstrekkelig og stabil finansiering av velferdstjenestene i kommunene.

Dette medlem viser til at i tillegg til at vi er inne i en dyrtid, er vi inne i en pågående klima- og naturkrise. Det er viktig å prioritere deretter. Derfor er det viktig å styrke velferdstjenestene, øke ytelsene og satse på grønn omstilling. Dette medlem viser til de store mengdene klimatiltak som har blitt gjennomført i kommuner gjennom satsingen Klimasats. Dette viser at grundig klimaarbeid i kommuner har en effekt. En kommune som har ressurser til å planlegge for klimatiltak, klimatilpasning og natur, sikrer resultater på disse områdene. Dette medlem mener kommunenes ansvar for klima- og naturvennlige løsninger i fylkets regi krever økt kapasitet på miljøkompetanse i fylkeskommunen. God kompetanse i fylkeskommunen sikrer at klimaløsninger blir tatt i bruk.

Dette medlem viser til at kommunene og fylkeskommunene må spille en viktig rolle for å kutte klimagassutslippene og redusere skader fra farlige klimendringer som skader på veier, hus og vannforsyning. Ekstremvær gjør det nødvendig å styrke kommunenes og fylkenes mulighet til å foreta klimatilpasninger av viktig infrastruktur. De trenger mer penger til bedre kollektivtrafikk, mer gang- og sykkelveier og flom- og skredforebygging. Dette medlem mener det er nødvendig å øke totalrammene for kommuner og fylkeskommuner til dette formålet.

Dette medlem viser til at forskjellen mellom partiene vises i hvor høyt man prioriterer velferd. Det er ikke skoleeleven, hjelpepleieren eller bestemor som er for dyr. Det som mangler, er mot og evne til å prioritere det som er viktigst, til å fordele goder og byrder mer rettferdig.

Dette medlem vektlegger at det skal være høy kvalitet i skoler, omsorg og forvaltning. Kommunene skal ha rom for å legge til rette for et levende kulturliv, ivareta natur og miljø, være en god samarbeidspartner for næringslivet og sikre aktive og levende lokalsamfunn. Kommunesektoren skal være en god arbeidsgiver og en serviceinnstilt organisasjon for innbyggerne, frivillig sektor og næringslivet.

Dette medlem viser til at regjeringen i kommuneproposisjonen bøter på økningene i demografi- og pensjonskostnadene, men etterlyser en satsing på et nivå som både sikrer og løfter velferdstjenestene i kommunene og fylkeskommunene.

Dette medlem viser til at kommunehelsetjenesten allerede er svært presset, og at utfordringene vil vokse i årene som kommer. Kombinasjonen av en befolkning som lever lenger, kortere opphold i sykehus og institusjoner og en generell mangel på helsepersonell gir store utfordringer for kommunehelsetjenesten. Fastlegekrisen og barseloppørret er bare to eksempler på at befolkningen ikke opplever at grunnleggende helsetjenester blir ivaretatt. Dette medlem viser til at det er nødvendig med en rekke grep for å sikre gode kom-

munehelsetjenester i fremtiden. Kommunene må sikres nok penger til å gjennomføre det løftet det er behov for i helse- og omsorgstjenestene. Det må legges til rette for å sikre nok rekruttering i hele landet, både gjennom utdanning og attraktive arbeidsplasser. Stillinger må være hele og faste. Den offentlige tannhelsetjenesten har de siste årene fått en rekke nye oppgaver og må bygges ut og sikres nok midler til nødvendig kapasitetsøkning.

Dette medlem prioriterer kommunesektoren høyt og vil foreslå et kommuneopplegg som gir rom for å:

- Øke satsene for sosialhjelp
- Satse på grønn omstilling
- Innføre gratis SFO for tredjeklassinger
- Sikre gratis tannhelse
- Styrke helsetjenestene
- Omlegge til null- og lavutslipps kollektivtrafikk og styrke kollektivtrafikken
- Gi støtte til lav- og nullutslippsbåter og ferjer i fylkene
- Bygge mer gang- og sykkelvei
- Øke vedlikehold og ras- og skredsikring av fylkesveiene
- Styrke kommunale fritidsklubber og bibliotek
- Bedre bemanningssituasjonen i barnehager
- Styrke laget rundt læreren og eleven med flere helseyskepleiere i videregående opplæring

Dette medlem foreslår økte rammer for kommunesektoren med 5,719 mrd. kroner ut over regjeringens forslag, med henholdsvis 3,019 mrd. kroner til kommunesektoren og 2,3 mrd. kroner til fylkeskommunene og en økning på 400 mill. kroner til ressurskrevende tjenester. Dette er en reell styrking av kommunal sektor som gir et faktisk handlingsrom i frie midler, men også i styrkingen av tilskudd som frigjør midler indirekte.

På denne bakgrunn fremmer dette medlem følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i forslag til statsbudsjett for 2024 øke kommunesektorens inntekter med 5,719 mrd. kroner ut over regjeringens forslag i Kommuneproposisjonen 2023, med anslagsvis 3,019 mrd. kroner til kommunene og 2,3 mrd. kroner til fylkeskommunene og en økning på 400 mill. kroner til ressurskrevende tjenester.»

2.1.5 GENERELLE MERKNADER FRA RØDT

Komiteens medlem fra Rødt mener at kommunen er bærebjelken i vår felles velferd og et av våre viktigste verktøy for å bekjempe de geografiske, demografiske og økonomiske forskjellene mellom folk i Norge. Dette medlem er opptatt av at alle skal kunne leve et fritt, godt og likeverdig liv uavhengig av hvilket postnummer de har. Dette medlem mener derfor at en forutsetning for å få til det er å styrke kommunesek-

toren ytterligere i årene fremover. Kommunesektoren er den viktigste tilbyderen av velferd som kommer befolkningen i Norge til gode.

Dette medlem viser til priskrisa i samfunnet og de følgene den har for både kommuner, familier og enkeltpersoner. Dette medlem er sterkt bekymret for hvorvidt det kommunale og statlige sikkerhetsnettet i tilstrekkelig grad fanger opp folk som kjenner denne krisa på kroppen. Matkøene vokser i takt med prisstigningen, og inkassobyråene melder om en økning i antall saker. Dette medlem mener det er kritisk viktig at minsteytelser i velferdsstaten økes, og at Nav-kontorer over hele landet får nok ressurser og blir satt i stand til å bistå mennesker som trenger det. Å ivareta innbyggerne under svært vanskelige økonomiske forhold blir en av kommunenes viktigste oppgaver det kommende året. Dette medlem vil vise til alle de forslag Rødt har fremmet på Stortinget til det beste for dem som trenger det mest, deriblant innføring av en makspris på strøm på 35 øre/kWh, en styrking av alle velferdsstatens minsteytelser og forslag for å sikre et mer tilgjengelig Nav.

Dette medlem viser til norske kommuners enorme innsats for å bosette flykninger generelt og det siste året i særdeleshet flykninger fra Ukraina. I tillegg til å få kompensert utgifter er det viktig at kommunene får bistand fra Stortinget til å drive en aktiv boligpolitikk gjennom tilskudd og stimuleringsordninger gjennom Husbanken. Mange kommuner har utfordringer med boligmarkedet, og disse har blitt forsterket gjennom den storstilte bosettingen av fordrevne fra Ukraina i kombinasjon med en enorm økning i leiepriser. Selv om boligprisene synker noe i øyeblikket, er boligprisene i Norge på et svært høyt nivå i pressområdene. Årene som kommer, vil kreve en mer aktiv og sosialt innrettet boligpolitikk. Dette medlem viser til at Rødt har fremmet flere forslag for å ta tilbake kontrollen over boligmarkedet, deriblant et tak på årlig husleieprisvekst på 2 pst.

Dette medlem viser til at selv om proposisjonen beskriver en kommuneøkonomi i 2022 som var godt over TBUs anbefaling, er det på sin plass å påpeke at bildet er mer sammensatt. Dette medlem viser i den sammenheng til Fagforbundets høringsuttalelse, hvor man understreker at hele 36 pst. av kommunene hadde et resultat under anbefalt nivå. Fagforbundet viser også til de ekstraordinære skatteinntektene som har «reddet» resultatene i mange kommuner de siste årene, og at det er «gaver» med en bismak. Dette medlem vil understreke at det å tilrettelegge for jevne, forutsigbare og tilstrekkelige inntekter for kommunene er det som bygger gode velferdstjenester over tid og må etterstrebes.

På denne bakgrunn fremmer dette medlem følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om styrke kommunesektorens økonomiske rammer med minst 9 mrd. kroner utover det regjeringen har foreslått i Kommuneproposisjonen 2024.»

2.2 Det økonomiske opplegget for kommuner og fylkeskommuner i 2023 og 2024

Komiteen vil vise til at kommunal deflator i 2023 i kommuneproposisjonen for 2024 anslås til 5,2 pst., noe som er en økning på 1,5 prosentpoeng sammenliknet med anslagene i nasjonalbudsjettet for 2023. Videre viser komiteen til at den ekstraordinære kostnadsveksten i 2023 anslås til om lag 6,9 mrd. kroner. Videre viser komiteen til at det samtidig anslås en merskattevekst på om lag 4,3 mrd. kroner. Komiteen merker seg at kostnadsveksten basert på disse anslagene overstiger merskatteveksten med 2,6 mrd. kroner, og dette beløpet foreslås kompensert i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2023.

Komiteen merker seg at netto kostnadsvekst anslås å fordele seg med 1,6 mrd. kroner for kommunene og 1 mrd. kroner for fylkeskommunene, og komiteen merker seg at denne fordelingen legges til grunn for forslaget til kompensasjon for kommunesektoren i revidert nasjonalbudsjett for 2023. Komiteen merker seg at den relative netto kostnadsveksten er sterkest for fylkeskommunene.

Komiteen merker seg at anslag for både skatteinngang og kostnadsvekst er usikre, og at det kan være betydelige variasjoner mellom kommuner, fylkeskommuner og geografiske områder. Komiteen merker seg videre at det fremkommer av kommuneproposisjonen at andre forhold av betydning for kommuneøkonomien også vil kunne variere betydelig, herunder demografisk utvikling i lys av en usikker internasjonal situasjon.

Komiteen vil vise til at regjeringen i Prop. 112 S (2022–2023) legger opp til en realvekst i frie inntekter på mellom 5,6 og 5,9 mrd. kroner i 2024. Komiteen vil vise til at inntektsveksten for 2024 som varsles i proposisjonen, er regnet fra anslått inntektsnivå i 2023 i revidert nasjonalbudsjett 2023.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, merker seg at kompensasjonen på totalt 3,2 mrd. kroner i 2023 er inkludert i inntektsnivået i revidert nasjonalbudsjett 2023. Flertallet legger til grunn at hele beløpet på 3,2 mrd. kroner videreføres til 2024. Midlertidige tiltak er korrigert ut av veksten.

Komiteen vil vise til at regjeringen i Prop. 112 S (2022–2023) legger opp til at kommunene får 4,4–4,7

mrd. kroner av den samlede veksten i frie inntekter, mens fylkeskommunene får 1,2 mrd. kroner av veksten.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, merker seg at dette legger til rette for at økte demografi- og pensjonskostnader blir dekket innenfor veksten.

Komiteen merker seg at regjeringen legger opp til at dersom anslagene for demografi- og pensjonskostnader skulle bli vesentlig annerledes enn lagt til grunn i kommuneproposisjonen for 2024, kan forslag til vekst i frie inntekter i statsbudsjettet for 2024 ende utenfor det foreslåtte intervallet på 5,6–5,9 mrd. kroner. KS (Kommunesektorens organisasjon) understreket viktigheten av dette signalet i forbindelse med komiteens høring av proposisjonen.

Komiteen merker seg at de kommunale og fylkeskommunale skattørene fastsettes for 2024 ved behandlingen av statsbudsjettet for 2024 i tråd med vanlig praksis. Det legges opp til at skattøren fastsettes på grunnlag av målsettingen om at skatteinntektene skal utgjøre om lag 40 pst. av kommunesektorens samlede inntekter.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, merker seg at medlemmene fra Høyre i sine generelle merknader skryter av at kommunesektorens frie inntekter økte med omtrent 35 mrd. kroner under regjeringen Solberg, som en forklaring på få kommuner på ROBEK og store disposisjonsfond. Flertallet mener en viktig del av historien etter regjeringen Solberg er de store avvikene på anslagene knyttet til skatteinntekter, inntekter fra Havbruksfondet og kostnadene til demografi og pensjon. Samtidig var det kun moderate økninger i kommunenes forutsigbare inntekter. Resultatet ble at kommunene i gjennomsnitt fikk 6,7 mrd. kroner i uforutsett merkest i de frie inntektene hvert år ut over hva regjeringen Solberg la opp til i sine budsjetter altså over 50 mrd. kroner over åtte år. Flertallet mener at lokalpolitikere dermed måtte prioritere ansvarlig ut fra stramme budsjetter, basert på de forutsigbare inntektene, selv om inntektene ble betydelig større i løpet av året og regnskapene for mange har vist store overskudd i ettertid.

Komiteens medlemmer fra Høyre merker seg at det innenfor veksten i frie inntekter i 2024 ligger tre satsinger. Disse medlemmer viser til regjeringens foreslåtte satsing på 100 mill. kroner til de kommunene som regjeringen mener taper mest på modellen for gradert basiskriterium. Disse medlemmer viser til at regjeringen Solberg endret basiskriteriet i kostnadsnøkkelen i 2017, og at det ble innført en differensiering av kompensasjonen for smådriftsulemper

knyttet til kommunestørrelse. Disse medlemmer påpeker at formålet med denne endringen var å gjøre inntektssystemet noe mer nøytralt med tanke på kommunesammenslåinger, og disse medlemmer viser videre til at de kommunene der forholdene ikke ligger til rette for kommunesammenslåing, fortsatt skulle få full kompensasjon for smådriftsulempene etter de endringene som ble gjennomført i 2017. Disse medlemmer viser til at penger og ressurser først og fremst bør benyttes til å styrke tjenestetilbudet, og støtter ikke denne prioriteringen.

Disse medlemmer viser til at én av seks har en psykisk lidelse, og at kun én av fire med symptomer på depresjon ber om helsehjelp. Samtidig øker ventetidene for helsehjelp, særlig for barn og unge. Disse medlemmer anser utviklingen som bekymringsfull. Disse medlemmer mener at det er avgjørende at flere får hjelp med psykiske helseplager på et tidligere tidspunkt. Disse medlemmer viser til at Høyre la fram en plan for psykisk helse, og mener at satsingen på 100 mill. kroner som regjeringen foreslår til kommunene på grunn av endringer i modellen for gradert basistilskudd, istedenfor bør prioriteres brukt på psykisk helse. Disse medlemmer mener at dette vil bidra til at kommunene kan gi et bedre tjenestetilbud innenfor psykisk helse til sine innbyggere.

Konsesjonskraft – redusert trekk i rammetilskuddet

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet merker seg at regjeringen i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett foreslår å redusere trekket i rammetilskudd for kommuner og fylkeskommuner med konsesjonskraftsinntekter fra prisområdene Østlandet (NO1), Sørlandet (NO2) og Vestlandet (NO5). Bakgrunnen for trekket skyldes at strømprisene har falt betydelig mer enn det regjeringen først hadde antatt. Trekket reduseres med 2 315 mill. kroner sammenliknet med saldert budsjett 2023. Reduksjonen i trekket fordeles med 1 665 mill. kroner på kommunene og 470 mill. kroner på fylkeskommunene. Disse medlemmer er positive til at regjeringen rydder opp i eget rot som har bidratt til at mange kommuner har levd i usikkerhet de siste månedene.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, vil vise til at regjeringen tidligere har varslet at trekket i rammetilskuddet ville bli justert i regjeringens forslag til revidert nasjonalbudsjett i tråd med oppdaterte anslag for strømprisene for 2023. Flertallet vil videre vise til at anslagene for strømprisene for 2023 nå er vesentlig lavere enn da det opprinnelige trekket ble fastsatt, og at det nå er lagt til grunn en forventet spotpris for 2023 på 100 øre/kWh. Flertallet vil understreke at både regjeringen og stortingsflertallet hele tiden har vært opptatt av at trekket skal stå i et rimelig

forhold til de faktiske inntektene, og det gjelder fortsatt. Flertallet slutter seg derfor til regjeringens forslag om å redusere beløpet som trekkes, betydelig i forslag til revidert nasjonalbudsjett. Flertallet viser til at trekket reduseres fra 3 mrd. kroner til 865 mill. kroner, som tilsvarer en økning i rammetilskuddet på vel 2,1 mrd. kroner i 2023. Flertallet merker seg at regjeringen også varsler at det kan være aktuelt å gjøre en ny justering av trekket i nysaldert budsjett mot slutten av året dersom anslag for strømprisene for 2023 reduseres ytterligere.

Ressurskrevende tjenester

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at ordningen med toppfinansiering av ressurskrevende tjenester i kommunene gir støtte til ekstraordinært store utgifter til sterkt hjelpetrequende personer. Kommuner som Moskenes har på grunn av et svært stort behov store utfordringer økonomisk, og det er ment at denne ordningen skal avlaste enkeltkommuner. Disse medlemmer mener ordningen burde gjelde for alle kommuner for å nå målet om at enkeltpersoner ikke skal oppleve at deres hjelpebehov går ut over kommunens økonomi.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i forslaget til statsbudsjett for 2024 vurdere å forbedre ordningen med ressurskrevende tjenester for kommunene.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at ressurskrevende tjenester er en av driverne bak de store variasjonene i økonomiske resultater i kommunene nettopp fordi brukerne er ujevnt fordelt. Særlig små kommuner er svært sårbare for store utgifter på området, og det er viktig for de individuelle brukerne at ordningen finansieres på en slik måte at tjenestene er like over hele landet.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede ordningen for ressurskrevende tjenester med mål om å finne løsninger som sikrer lik kvalitet på og tilgang til tjenester uavhengig av bostedskommune.»

Komiteens medlem fra Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen erstatte ekstrakompensasjonen til kommuner med under 3 200 innbyggere med en ordning for ekstrakompensasjon fordelt til kommuner med en høy andel utgifter per innbygger til ressurskrevende tjenester.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, viser til Hurdalsplattformen der det varsles en gjennomgang av toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester. Flertallet viser videre til at det i 2024 er varslet en melding om et nytt inntektssystem for kommunene, som kan tre i kraft fra 2025. Dette arbeidet er basert på NOU 2022:10 Inntektssystemet for kommunene som også anbefaler endringer knyttet til både ordningen for ressurskrevende tjenester og kostnadsnøkler som henger sammen med disse tjenestene. Flertallet mener derfor det er naturlig å se på eventuelle større endringer i forbindelse med den gjennomgangen framfor å gjøre endringer stykkevis.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å senke satsen for eiendomsskatt ytterligere fra 4 promille.»

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om innføring av utfordringsrett slik at private aktører kan utfordre offentlig monopoldrift av tjenester for å oppnå større mangfold og bedre kvalitet til riktig kostnad for skattebetalerne.»

«Stortinget ber regjeringen gjeninnføre forsøk med statlig finansiert eldreomsorg for å øke kvaliteten på eldreomsorgen.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2024 fremme forslag om økte midler til eldreomsorg og investeringer i flere omsorgsboliger og sykehjemsplasser.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, viser til revidert nasjonalbudsjett for 2023 og regjeringens forslag om å styrke investeringstilskuddet til heldøgns omsorgsplasser.

2.3 Inntektssystemet for kommuner

Komiteen vil vise til at det i Prop. 112 S (2022–2023) vises til at regjeringen vil foreta en helhetlig gjennomgang av det kommunale inntektssystemet i en egen melding for Stortinget våren 2024. Komiteen merker seg at det tas sikte på at nytt inntektssystem for kommunene får virkning fra 2025.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at dersom inntektssystemet skal gi en rettferdig fordeling

av inntekter mellom kommunene, må systemet oppdateres med jevne mellomrom. Da regjeringen Solberg oppdaterte inntektssystemet for fylkeskommunene i 2015, var deler av kostnadsnøkkelene basert på analyser og tallmateriale som var minst 20 år gamle. Det var derfor nødvendig med et nytt inntektssystem for å fange opp endringer i befolkningssammensetning, bosettingsmønstre, infrastruktur, inntekter og utgifter. Disse medlemmer viser til at inntektssystemet ble revidert i 2020 for å sikre at det var tilpasset den nye fylkesinndelingen.

Disse medlemmer viser til at regjeringen Solberg oppnevnte et offentlig utvalg som skulle foreta en helhetlig gjennomgang av inntektssystemet for kommunene. Utvalget la fram sin utredning høsten 2022. Disse medlemmer merker seg at regjeringen vil komme tilbake med forslag til nytt inntektssystem våren 2024.

Disse medlemmer viser til at mange små kommuner opplever at kompetansemiljøene forsvinner og de ikke klarer å levere sine lovpålagte tjenester på en god nok måte. Regjeringen svarer ikke på disse utfordringene.

Disse medlemmer viser til at utbetalingene for ressurskrevende tjenester har økt drastisk siden 2004. Da var utbetalingene på 1,506 mrd. kroner. I 2022 var utbetalingene til sammenligning på 10,696 mrd. kroner. Disse medlemmer er bekymret for kostnadsveksten i denne ordningen både for stat og kommuner. Det er derfor viktig å legge til rette for innovasjon og nye løsninger for å skape bedre tilbud for innbyggerne. Disse medlemmer viser i den sammenheng til at Inntektssystemutvalget har fått et bredt mandat til å foreta en helhetlig gjennomgang av inntektssystemet for kommunene. Toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester er et øremerket tilskudd, som ligger utenfor inntektssystemet og utvalgets mandat. Det er imidlertid berøringspunkter mellom toppfinansieringsordningen og inntektssystemet, og det vises til at det ligger innenfor utvalgets mandat å se på grenseflatene mellom ordningen og inntektssystemet. Disse medlemmer merker seg at regjeringen vil komme tilbake med forslag til nytt inntektssystem våren 2024, og legger til grunn at man der kommer grundig tilbake til dette spørsmålet.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at regjeringen har valgt å utsette endringer i kommunenes inntektssystem til våren 2024. En utsettelse av nytt inntektssystem gjør at kommunene vil leve i usikkerhet frem til nytt inntektssystem er på plass. Det er viktig med økonomisk forutsigbarhet for kommunene, slik at de kan planlegge for å levere gode tjenester de kommende årene. Det vil man ikke få med regjeringens utsettelse.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet har forventninger om at et nytt inntektssystem for kommunene skal innebære at inntekter fra konsesjonskraft og Havbruksfondet, samt eiendomsskatt på kraftanlegg, vindkraft, kraftnett og anlegg omfattet av særskattereglene for petroleum, skal holdes unna utjevningen. Disse medlemmer mener at kommuner som har stilt areal og naturressurser til disposisjon, skal sitte igjen med inntektene. En utjevning av disse inntektene vil være en bremsekloss for fremtidig næringslivsutvikling og utvikling av mer energi. En slik endring vil ramme små kommuner som er avhengige av disse inntektene for å kunne levere gode tjenester til sine innbyggere. Disse medlemmer er opptatt av at kommunene skal klare å stå mest mulig på egne ben heller enn å være avhengige av overføringer fra staten. Disse medlemmer har forventninger om at regjeringen i nytt inntektssystem lytter til ekspertutvalget og fjerner kriteriet høyere utdanning i ny delkostnadsnøkkel for barnehage. Ekspertutvalget skrev i sin rapport:

«Kriteriet har til dels blitt oppfattet som et normativt kriterium, og har av noen blitt oppfattet som om barn av foreldre uten høyere utdanning i mindre grad har behov for barnehage.»

Disse medlemmer er opptatt av et bredt kompetansemangfold rundt i norske kommuner med høyere utdanning og yrkesfaglig utdanning. Kommuner skal ikke bli straffet innenfor inntektssystemet på grunn av at det bor færre med høyere utdanning i kommunen. Disse medlemmer viser til at under regjeringen Solberg ble maksimalsatsen for eiendomsskatt for boliger og fritidsboliger satt til 4 promille av eiendomsskattegrunnlaget. Denne satsen ble gradvis redusert fra 7 promille i 2019 til 4 promille i 2021. Eiendomsskatten er en usosial skatt som rammer skjevt, og som ikke tar hensyn til husholdningens inntekt, gjeld eller betalingsevne. Den er dårlig egnet til å utjevne forskjeller og rammer vanlige folk og familier, og særlig da de med lav inntekt. Disse medlemmer mener det vil være svært uheldig hvis regjeringen lytter til ekspertutvalget og reverserer dette. Befolkningen har den siste tiden opplevd økte strøm-, mat- og drivstoffpriser samtidig som renten øker. Summen av dette er dessverre at folk har måttet ty til sparepengene sine for å få økonomien, og dermed hverdagen, til å gå rundt. En økning av eiendomsskattesatsen vil være ødeleggende for befolkningens private økonomi.

Disse medlemmer har forventninger om at regjeringen legger frem et inntektssystem som baserer seg på at det er kommunene, og ikke staten, som skal sitte igjen med mesteparten av inntektene fra formuesskatten. Ekspertutvalget har foreslått å halvere den kommunale andelen av formuesskatten. Dette vil ramme kommunene ved at de vil få lavere skatteinntekter per inn-

bygger, og vil gå ut over kommunens tjenestetilbud. Så lenge det politiske flertallet ønsker å opprettholde formuesskatten, er det viktig at det er kommunen som sitter igjen med mest mulig av pengene, ikke staten.

Disse medlemmer har en forventning om at regjeringen legger frem et inntektssystem som ikke svekker kommunene økonomisk på grunn av økt bruk av ressurskrevende tjenester. Disse medlemmer viser til at ekspertutvalget har anbefalt å gjøre endringer i innretningen på toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester, slik at den i større grad ser de totale utgiftene for kommunen og utformes i tråd med prinsippene i inntektssystemet. Utvalget vurderer å innlemme deler av det øremerkede tilskuddet i rammetilskuddet. Disse medlemmer viser til antall personer med behov for slike tilskudd varierer mye fra kommune til kommune. Det er først av alt viktig at toppfinansieringen skal fortsette som et øremerket tilskudd utenfor inntektssystemet, noe disse medlemmer håper på at regjeringen også støtter opp om.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at det er svært store variasjoner i de økonomiske resultatene til kommunene. Mens sektoren i stort har 80 mrd. kroner på fond, oppgir 19 pst. av kommunene å ha resultater under streken. Korrigert for havbruksfond oppgir Fagforbundet at det utelukkende er kommuner med over 50 000 innbyggere som har resultater over anbefalt nivå. For å sikre gode og likeverdige velferdstjenester over hele landet mener disse medlemmer man må etterstrebe en større utjevning i økonomiske forutsetninger gjennom inntektssystemet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennom behandlingen av endringer i kommunenes inntektssystem sikre intensjonen om et inntektssystem for kommunene som er mer utjevne enn dagens.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt mener det er viktig å arbeide for at kommunen selv i større grad kan styre sine egne inntekter. Dette kan gjøres for eksempel gjennom tilpasninger i eiendomsskatteinnkrevingen som skaper større fleksibilitet og rom for lokale variasjoner i geografi, demografi og bolig-/fritidseiendomsstruktur.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen foreslå endringer i regelverket slik at det blir mulig for kommunene å sette en

høyere skattesats for sekundær- og fritidsboliger enn for primærboliger.»

Disse medlemmer mener at for både den enkelte pasient og for hele helsetjenestekjeden er tilgang til fastlegeordningen avgjørende for å sikre god og kontinuerlig helsehjelp. På grunn av svært krevende arbeidsforhold søker ikke leger seg til fastlegestillingene, og mange kommuner klarer ikke å rekruttere nok fastleger. Disse medlemmer viser til at mange kommuner har valgt å lyse ut fastlegestillinger som kommunale stillinger på fastlønn, og det har vist seg å gjøre det langt enklere å rekruttere, også yngre leger, til disse stillingene.

På denne bakgrunn fremmer komiteens medlem fra Rødt følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i forslaget til statsbudsjett for 2024 sikre flere friske midler til ansettelse av fastleger i kommunale stillinger på fastlønn i kommuner som mangler fastleger.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til Trøndelag fylkesutvalgs enstemmige uttalelse fra 23. mai 2023:

«Fylkesutvalget i Trøndelag fylkeskommune mener kommunene i Namdalen fortsatt bør følge dagens innretning av distriktstilskudd Nord-Norge, og ikke flyttes over til distriktstilskudd Sør-Norge. Kommunene i Namdalen har de samme distriktutfordringene som i Nordland med klimatiske forholdene som gir kortere vekstsesong, svakere tilstedeværelse av selskaper med overordnet samfunnsansvar hvilket gir dårligere rammebetingelser, lengre avstander til tjenester og smalere sysselsetting og har en negativ befolkningsvekst.»

Disse medlemmer deler Trøndelag fylkesutvalgs oppfatning av utfordringene til kommunene i Namdalen.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere om kommunene i Namdalen fortsatt skal sortere under distriktstilskudd Nord-Norge.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, viser til den varslede helhetlige gjennomgangen av inntektssystemet til kommunene. Flertallet mener det er helt naturlig å drøfte en rekke av de problemstillingene som pekes på av ulike partier, der, som f.eks. ressurskrevende tjenester, elementer i regionalpolitiske tilskudd som Namdalstillegget, kommunenes forutsetninger for å yte likeverdige tjenester, kostnadsnøkler innen ulike sektorer og eventuelle nye elementer som skal tas inn. Flertallet vil også understreke at det ligger flere førin-

ger fast i Hurdalsplattformen, som for eksempel at regjeringen vil sørge for at det kommunale inntektssystemet sikrer et likeverdig tjenestetilbud i hele landet.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at regjeringen har økt Husbankens lånerammer siden den kom i posisjon.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til barnevernsreformen og at KS peker på at selv om reformen kan sies å være fullfinansiert i makro, er det store variasjoner mellom kommunene. Disse medlemmer vil understreke viktigheten av nok fagpersonell i barnevernet.

Komiteens medlem fra Rødt fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre nok stillinger i det kommunale barnevernet til at kommunene blir i stand til å redusere antall saker per saksbehandler i hele landet fra 2024.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, viser til at regjeringen i Hurdalsplattformen slår fast at regjeringen vil bidra med løsninger til kommunenes arbeid med å tette etterslepet på rehabilitering og bygging av vann- og avløpsløsninger. Flertallet viser til at regjeringen vil fremme forslag om en sektorlov for vann.

2.4 Inntektssystemet for fylkeskommuner

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, vil vise til at dagens inntektssystem for fylkeskommunene ikke er delingsnøytralt. Flertallet merker seg at en oppdatering av inntektssystemet derfor er nødvendig for å sikre at det er tilpasset den nye fylkesinndelingen. Flertallet vil videre vise til at kostnadsnøkkelen i inntektssystemet også bør oppdateres jevnlig for å fange opp endringer i befolkningssammensetning, reiseavstander og andre strukturelle forhold.

Flertallet merker seg at det i kommuneproposisjonen understrekes at selv om delingsprosessen er en utløsende faktor for gjennomgangen av inntektssystemet, har de fleste endringer som gjennomføres, inngenting med delingene som sådan å gjøre. Flertallet merker seg at det i forbindelse med gjennomgangen foretas en rekke endringer for å sikre større samsvar mellom faktiske kostnader i ulike fylkeskommuner og kostnadsnøkkelen.

Komiteen vil vise til at gjennomgangen av inntektssystemet bygger på utredningen fra ekspertutvalget som har vurdert inntektssystemet for fylkeskommunene. Komiteen vil vise til at utvalget ble nedsatt av Kommunal- og distriktsdepartementet i mars 2022 og leverte sin utredning i desember 2022. Komiteen viser til Prop. 112 S (2022–2023), hvor regjeringen har vurdert utvalgets anbefalinger, blant annet på bakgrunn av innspill i den offentlige høringen, og merker seg at det foreslås noen endringer sammenlignet med utvalgets forslag. Komiteen merker seg at hovedtrekkene i dagens inntektssystem er videreført i regjeringens forslag.

Komiteen er opptatt av at det gjøres jevnlige justeringer av blant annet sektorandeler og utgiftsbehov, og legger til grunn at regjeringen vurderer dette årlig.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, vil fremheve at det overordnede målet med inntektssystemet er å utjevne fylkeskommunenes økonomiske forutsetninger, slik at alle settes i stand til å gi et likeverdig tjenestetilbud. Flertallet merker seg at dette målet ligger fast. Inntektssystemet vil fortsatt bestå av både en utgiftsutjevning som skal kompensere fylkeskommunene for ufrivillige variasjoner i kostnadene ved å tilby fylkeskommunale tjenester, og en inntektsutjevning av skatteinntektene.

Flertallet vil vise til at det i Prop. 112 S (2022–2023) foreslås en ny kostnadsnøkkel i inntektssystemet som bygger på utvalgets oppdaterte analyser. Flertallet registrerer at det foreslås tre justeringer sammenlignet med forslaget til flertallet i utvalget.

Flertallet vil vise til at regjeringen foreslår å støtte mindretallet i utvalget som mener at kapitalkostnader fortsatt bør holdes utenom utgiftsutjevningen.

Flertallet viser videre til at det foreslås at kollektivnøkkel tar utgangspunkt i den alternative modellen som er presentert i utvalgets rapport. Flertallet merker seg videre at regjeringen viser til at denne nøkkelen i større grad samsvarer med fylkeskommunenes faktiske utgifter til kollektivtransport enn både dagens nøkler og forslaget fra utvalget.

Flertallet viser videre til at det foreslås en mindre justering i beregningen av kriteriet normerte ferjekostnader i kostnadsnøkkel, basert på nye analyser utført av departementet.

Flertallet registrerer at regjeringen støtter utvalget i at en større del av rammetilskuddet bør fordeles etter de ordinære kriteriene i inntektssystemet. Flertallet merker seg at det derfor i Prop. 112 S (2022–2023) foreslås at noen av sakene som i dag er gitt en særskilt fordeling innenfor innbyggertilskuddet (såkalte tabell C-saker), blir omfordelt etter de ordinære kriteriene fra 2024.

Videre vil flertallet vise til at det i Prop. 112 S (2022–2023) blir foreslått at en eventuell omfordeling av enkelte av tabell C-sakene som utvalget foreslår skal fordeles etter ordinære kriterier, bør ses i sammenheng med andre pågående prosesser. Flertallet merker seg at det foreslås at midlene som er gitt med en særskilt fordeling til fylkesvei og nullutslippsferjer, blir foreslått videreført i tabell C også i 2024. Flertallet merker seg at en eventuell omfordeling av midlene vurderes i forbindelse med neste nasjonale transportplan, som etter planen skal legges fram i 2024, og arbeidet med nullutslippskrav for alle ferjesamband.

Flertallet merker seg videre at det foreslås i Prop. 112 S (2022–2023) at satsene for Nord-Norge-tilskuddet gis med en lik sats per innbygger for alle de tre nordligste fylkeskommunene fra og med 2024. Videre merker flertallet seg at det i Prop. 112 S (2022–2023) foreslås at basisrammen innenfor skjønntilskuddet avvikles, og at midlene overføres til innbyggertilskuddet.

Flertallet vil vise til at fylkeskommunenes frie inntekter blir brukt til å finansiere viktige velferdstjenester som ikke bør variere for mye fra år til år. Flertallet merker seg at det i Prop. 112 S (2022–2023) foreslås en ny kompensasjonsordning for å ivareta de fylkeskommunene som får en reduksjon på mer enn 100 kroner per innbygger som følge av de samlede systemendringene, og en overgangsordning som faser fordelingsvirkningene gradvis inn over en periode på fire år. Flertallet merker seg at fordelingsvirkninger av større systemendringer i inntektssystemet vanligvis fases gradvis inn gjennom en overgangsordning. Regjeringen peker på behovet for å innføre ordninger som skjermer fylkeskommunene mot en forbrå nedgang i inntektene når det nye inntektssystemet trer i kraft i 2024. Flertallet merker seg at det derfor foreslås både en ny kompensasjonsordning for å ivareta de fylkeskommunene som får størst reduksjon i rammetilskudd som følge av de samlede endringene, og en overgangsordning som faser fordelingsvirkningene gradvis inn over fire år.

Flertallet merker seg at 300 mill. kroner av veksten i frie inntekter i 2024 begrunnes i Prop. 112 S (2022–2023) med omlegging av inntektssystemet for fylkeskommunene. Flertallet merker seg at når det tas hensyn til denne veksten, vil ingen fylkeskommuner få en nedgang i de frie inntektene, ifølge de foreløpige anslagene på fordelingsvirkningene i 2024.

Flertallet merker seg at KS under komiteens høring av Prop. 112 S (2022–2023) nøyde seg med å vise til fordelingseffektene for fylkene som følge av både ekspertutvalgets og regjeringens forslag til endringer i fylkeskommunenes inntektssystem, og viste til at det var ulike syn blant fylkene på endringene som foreslås. Videre merker flertallet seg at KS uttrykte viktigheten av å foreta en ny gjennomgang etter noen år når man basert på regnskapstall kan vurdere effektene.

Flertallet viser ellers til omtale av forslag til nytt inntektssystem for fylkeskommunene i proposisjonen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, viser til Hurdalsplattformen, som slår fast at regjeringen vil gjennomføre en helhetlig gjennomgang av kommunenes og fylkenes inntektssystem.

Flertallet viser til Innst. 345 S (2009–2010), hvor komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti, skrev:

«Flertallet mener derfor det er klokt at departementet legger opp til regelmessig revisjon av kostnadsnøkler.»

Flertallet viser videre til omtale i Prop. 123 S (2015–2016) Kommuneproposisjonen 2017:

«Det er lagt opp til at kostnadsnøkler i utgiftsutjevningen skal oppdateres om lag hvert fjerde år. Kostnadsnøkler i inntektssystemet bør oppdateres jevnlig for å fange opp endringer i befolkningssammensetning, levekår, reiseavstander og andre strukturelle forhold.»

Flertallet slutter seg til at kostnadsnøkler bør oppdateres jevnlig for å fange opp viktige endringer.

Flertallet viser til at inntektssystemet ble innført i 1986; siden da har det skjedd flere endringer. Kun to ganger har dette vært basert på forslag fra offentlige utvalg – Rattsø-utvalget (1996/1997) og Borge-utvalget (2005). Det er altså 18 år siden forrige gang et utvalg har gått gjennom fylkenes inntektssystem. Imidlertid ble det i tillegg gjennomført en helhetlig revisjon av inntektssystemet for fylkeskommunene i forbindelse med regionreformen i 2020 for å tilpasse systemet til reformen og sammenslåingene. Flertallet viser videre til at regjeringen Solberg satte ned et offentlig utvalg i 2020 som skulle gå gjennom inntektssystemet til kommunene, men ikke til fylkeskommunene.

Flertallet mener det nye inntektssystemet er mer treffsikkert og bedre tilpasset den nye fylkesinndelingen som gjelder fra neste år. Samtidig sikrer det fylkeskommunene forutsigbare og stabile inntekter, så de fortsatt kan tilby innbyggerne gode tjenester og være en aktiv samfunnsutvikler. Det er viktig å gå gjennom inntektssystemet med jevne mellomrom for å fange opp endringer i befolkningssammensetning, infrastruktur og fylkeskommunenes utgifter.

Flertallet vil også understreke nødvendigheten av å endre inntektssystemet når det skjer endringer i fylkesstrukturen.

Flertallet viser til at regjeringens forslag bygger på utredningen til et ekspertutvalg som har gått gjennom hele inntektssystemet og gjort nye analyser. På noen viktige punkter har regjeringen gjort endringer

sammenlignet med utvalget, blant annet basert på innspill i høringen. Flertallet mener det nye inntektssystemet er mer treffsikkert, har mer objektive kriterier og sikrer fylkeskommunene stabilitet og forutsigbarhet. Det er viktig at inntektssystemet i størst mulig grad er basert på objektive kriterier. Utvalget pekte for eksempel på at grunnlagsdataene i dagens båt-kriterium ikke er basert på offisiell statistikk. Ny kostnadsnøkkel gjør at kriteriene for kollektivtransport, inkludert utgiftsbetøvet til båter, nå er objektive og treffsikre.

Flertallet viser til at regjeringen foreslår en annen modell for en felles kollektivnøkkel enn utvalgets forslag. Utvalget viste to modeller. Flertallet mener regjeringens modell ivaretar kystfylkene på en god måte selv om det ikke er egne kriterier for båter i kostnadsnøkkel. Flertallet vil understreke at den nye felles kostnadsnøkkel for buss, bane og båt gir et bedre samsvar med fylkeskommunenes faktiske utgifter enn dagens kostnadsnøkler.

Flertallet viser også til at regjeringen samtidig legger opp til å styrke de frie inntektene med 300 mill. kroner for å lette overgangen til nytt system. Flertallet viser videre til at den nye kompensasjonsordningen gir en varig skjerming for fylkeskommunene som får størst nedgang i inntektene. I tillegg vil overgangsordningen gi alle fylkeskommuner tid til å tilpasse seg det nye systemet.

Komiteens medlemmer fra Høyre mener at fylkeskommunenes ressurser må brukes på det viktigste først: en god skole, kollektivtrafikk, trygge veier og inkludering i arbeidslivet. Disse medlemmer viser til at denne regjeringen istedenfor prioriterer å bruke hundrevis av millioner kroner på oppsplitting av fylkeskommuner og å lage mer byråkrati. Disse medlemmer viser til at Høyre stemte imot disse kostbare oppdelingene. Samfunnets ressurser bør brukes på utvikling og bedre tjenester, ikke på å ta Norge bakover.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Sosialistisk Venstreparti viser til at det er knyttet stor usikkerhet til hvordan det nye forslaget reelt vil slå ut, både fordi selve systemet er nytt, og fordi de nye fylkeskommunene heller ikke er på plass. Dette understrekes også av KS i forbindelse med komiteens høring.

Disse medlemmer merker seg at regjeringen foreslår flere endringer i kostnadsnøkkel, og at oppdateringene er gjort på oppdaterte grunnlagstall. Disse medlemmer merker seg videre at regjeringen støtter flere av forslagene som ekspertutvalget for inntektssystemet for fylkeskommunene la fram. Disse medlemmer er likevel bekymret for at det er usikkerhet rundt hvordan noen av de foreslåtte endringene reelt vil påvirke den enkelte fylkeskommune og tjenestene som innbyggerne skal tilbys. Disse medlemmer

viser til at utgiftsutjevningen skal kompensere fylkeskommunene for ufrivillige variasjoner i kostnadene ved å tilby fylkeskommunale tjenester. Disse medlemmer viser til delkostnadsnøkkelen for fylkesveiferger og støtter både regjeringen og TØI i at fergekriteriet på sikt bør beregnes med utgangspunkt i kostnadene for å drifte nullutslippsferger. Disse medlemmer viser til at det har skjedd to vesentlige endringer i fergesektoren de siste årene: Bruk av lav- og nullutslippsteknologi er blitt mer og mer vanlig i nye fergeanbud, og en rekke fergesamband har allerede tatt i bruk lav- og nullutslippsferger. Disse medlemmer mener likevel at en endring av beregningen der nullutslippsferger legges til grunn, bør innføres først når den største delen av fergedriften er med nullutslippsferger, og at en endring nå ikke ville ta innover seg de faktiske kostnadene fylkene har til fergedrift i dag. Disse medlemmer viser videre til at regjeringen planlegger et høringsnotat med forslag til forskriftskrav om nullutslipp for nye ferger og hurtigbåter som er planlagt sendt på høring sommeren 2023.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til delkostnadsnøkkelen for fylkesvei og merker seg at folkerike fylker som har prioritert å ta igjen vedlikeholdsetterslepet, kommer dårligere ut enn fylkeskommuner som har nedprioritert å ta igjen vedlikeholdsetterslep og har færre innbyggere. Disse medlemmer viser videre til delkostnadsnøkkelen for kollektivtrafikk, der fylker som har få innbyggere som bor spredt, kommer bedre ut enn pressområder med mange innbyggere.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, viser til at kriteriet vedlikeholdsbehov fylkesvei, som får høyere vekt i regjeringens og ekspertutvalgets forslag, ikke tar hensyn til den faktiske tilstanden på veinettet. For å gjøre beregningen av kriteriet mest mulig objektiv og uavhengig av hvordan fylkeskommunene har prioritert veivedlikehold, er kriteriet beregnet som om ingen av fylkesveiene har et vedlikeholdsetterslep. Det er derfor ikke grunnlag for å hevde at den økte vektleggingen av dette kriteriet, i tråd med ekspertutvalgets anbefalinger, i seg selv fører til at fylkeskommuner som har prioritert veivedlikehold høyt, kommer dårligere ut.

Komiteens medlemmer fra Høyre mener det er viktig å følge tett med på hvordan det nye inntektssystemet slår ut i praksis, for eksempel når det gjelder kollektivtrafikk i pressområder og mulighetene fylker har til å prioritere en god videregående skole.

Disse medlemmer viser til at det er knyttet stor usikkerhet til hvordan det nye forslaget reelt vil slå ut, både fordi selve systemet er nytt, og fordi de syv nye fylkeskommunene heller ikke er på plass. Dette ble også understreket av KS i forbindelse med komiteens høring.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Fremskrittspartiet, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake med en evaluering av inntektssystemet for fylkeskommuner i forbindelse med fremleggelsen av kommuneproposisjonen våren 2027.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til KS sitt innspill i den muntlige høringen, hvor man påpekte vanskelighetene med å finne et inntektssystem som ivaretar alle hensyn, og spesielt i en tid med strukturendringer, og at det synes som hensiktsmessig å evaluere ordningen når data fra første driftsår med «nye» fylkeskommuner foreligger.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen evaluere fylkeskommunenes inntektssystem innen tre år etter at ny fylkesstruktur har trådt i kraft.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Rødt mener samfunn som har andre kommunikasjonsformer enn ferge, for eksempel hurtigbåt, bør inn i ordningen med gratis ferge.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i statsbudsjettet for 2024 fremme forslag om å innlemme hurtigbåter til øysamfunn uten fastlandsforbindelse i ordningen med gratis ferge.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at fergeavløsningsordningen har blitt forbedret flere ganger. Disse medlemmer viser til at en av forbedringene var at det var bestemt at prosjekt som søkte, skulle få beholde nivået på fergenøkkelen i inntektssystemet før 2017. Det gjelder blant annet Masfjordsambandet. Disse medlemmer registrerer at regjeringen nå har tolket dette som at slike samband ikke skal få ta del i andre forbedringer i ordningen etter 2017.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i fergeavløsningsordningen sørge for at de sambandene som får bruke 2017-nøkkelen som utgangspunkt, også skal få ta del i de andre forbedringene av ordningen fra 2017 til i dag.»

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at fergeavløsningsordningen har blitt forbedret flere ganger, blant annet ved å sikre en ordning med rentekompensasjon. Disse medlemmer viser til at det

blant annet ble etablert et nytt tilskudd som sikret at fylkeskommuner kan få kompensert inntil 50 pst. av årlige rentekostnader de første fem årene etter at veiprojektet er ferdigstilt, for fergeavløsningsprosjekter som ferdigstilles mellom 2022 og 2027. Disse medlemmer merker seg at regjeringen nå har innført en ny fortolkning av ordningen som gjør at prosjekter som er planlagt før 2017, ikke får ta del i denne rentekompensasjonsordningen, til tross for at de ferdigstilles mellom 2022 og 2027. Disse medlemmer mener denne fortolkningen ikke følger opp Stortingets vedtak.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre at fergeavløsningsprosjekter som ferdigstilles mellom 2022 og 2027, får ta del i rentekompensasjonsordningen i tråd med vedtak nr. 1251 (2020–2021), jf. Prop. 192 S (2020–2021) Kommuneproposisjonen 2022 og Innst. 660 S (2020–2021).»

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti mener det er bra at regjeringen i sitt forslag viderefører ferjenøkkelen, og at en framtidig ferjenøkkel bør beregnes med utgangspunkt i merkostnader ved å innføre og drifte nullutslippsferjer. Ferjene er en del av veien, og bussene kommer i tillegg, ikke til erstatning.

Dette medlem viser til høringsvaret fra Skolenes landsforbund, som påpeker at inntektssystemet reduserer delkostnadsnøkkelen for «høykostnadsutdanningsprogrammer», som de yrkesfaglige programmene. Skolenes landsforbund sskriver:

«Med de reduksjonene som foreslås som ny delkostnadsnøkkel fra 0,1769 til 0,1572 for blant annet yrkesfagene, så er vi bekymret for at dette fører til at flere yrkesfagtilbud legges ned – færre blir fagarbeidere, og flere elever velger et studiespesialiserende løp.»

Dette medlem deler Skolenes landsforbunds bekymring for at dette kan føre til at fylkeskommuner vil ende opp med å nedprioritere slike utdanninger i stramme budsjetter.

Videre er dette medlem bekymret for at det nye inntektssystemet ikke tar hensyn til sosioøkonomiske forskjeller i kostnadsnøkkelen for videregående opplæring. I tillegg etterlyses det en kostnadsfordeling til fylkene som kompenserer for sosial ulikhet og levekårsutfordringer. Sterke fellesskap reduserer forskjeller og bidrar til bedre samfunn og levekår for den enkelte. Dette medlem ønsker å utvide og forsterke ordningene med områdeløft på steder med mye fattigdom og levekårsutfordringer. Altfor mange barn lever i vedvarende lavinntekt, og frafallet i videregående opplæring er altfor høyt. Norge trenger en inkluderende skole, et inkluderende helsetilbud og et inkluderende kulturliv som kan bidra til utjevning.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen følge nøye med på inntektssystemets innvirkning på fylkeskommunenes videregående opplæringstilbud og betydningen systemet har for sosioøkonomiske forskjeller.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Fremskrittspartiet, vil vise til at det må gjøres noen endringer i inntektssystemet fra 2024, siden deler av dagens system ikke er «delingsnøytralt». Flertallet mener at det for fylkeskommunene vil være en stor fordel om de fleste endringene trer i kraft samtidig, slik at de kan legge langsiktige planer ut fra forutsigbare rammer. Flertallet vil derfor advare mot at det ikke gjøres noen endringer nå, og viser samtidig til at regjeringen varsler en helhetlig gjennomgang neste vår. Flertallet vil understreke at en utsettelse vil forlenge perioden med uforutsigbarhet for fylkeskommunene.

Flertallet vil minne om at inntektssystemet er et fordelingssystem som fordeler innenfor en gitt ramme, slik at endringer nødvendigvis vil føre til at noen får mer, mens andre får mindre. Flertallet vil videre vise til at hvis et bestemt område eller en tjeneste skal prioriteres høyere, må dette skje gjennom egne satsinger og høyere rammer, ikke ved å justere på fordelingen gjennom inntektssystemet.

Flertallet vil presisere at kriteriene i kostnadsnøkkelen og vektningen av dem skal være basert på faglige analyser, og at det ikke skal velges kriterier eller vekter ut fra et politisk ønske om å styrke enkelte fylker eller tjenester. Flertallet vil vise til at dersom det er et politisk ønske om å styrke særskilte områder, må dette skje gjennom andre virkemidler, ikke gjennom nøklene i inntektssystemet. Flertallet mener at forslag om å utrede en insentivordning for CO₂-kutt er et eksempel på noe som bør være en egen ordning og ikke en del av inntektssystemet.

Flertallet vil vise til at endringer i inntektssystemet alltid vil føre til fordelingsvirkninger. Men de samlede fordelingsvirkningene av de foreslåtte endringene er forholdsvis moderate, både sammenlignet med tidligere endringer og sammenlignet med fylkeskommunenes samlede inntekter. Flertallet viser videre til at kompensasjons- og overgangsordningen, sammen med den foreslåtte veksten i de frie inntektene, skal sikre at ingen fylkeskommuner får en vesentlig nedgang i inntektene i 2024. Flertallet mener det derfor ikke er grunn til å tro at endringene vil føre til at noen fylkeskommuner ikke kan dekke de faktiske kostnadene ved å opprettholde tjenestetilbudet til innbyggerne.

Flertallet vil videre vise til at målet med kostnadsnøkkelen er å fange opp variasjoner i fylkeskom-

munenes samlede utgiftsbehov på tvers av ulike tjenester, ikke å tildele tilskudd per passasjer eller transportform. Kollektivnøkkelen skal fange opp behovet for kollektivtrafikk for alle fylkeskommuner: i sentrale strøk er det mange passasjerer, mens kostnader per passasjer er lavere, og i distriktene er kostnader per passasjer høyere og passasjerene færre. Flertallet vil vise til at kollektivnøkkelen som regjeringen har foreslått, gir et bedre samsvar mellom fylkeskommunenes faktiske utgifter til kollektivtransport enn både dagens kostnadsnøkkel (med egne kriterier for båter) og den alternative kostnadsnøkkelen der trengselsfaktoren inngår. Den nye kollektivnøkkelen er også mer objektiv, dvs. at fylkeskommunene i mindre grad kan påvirke sine inntekter gjennom hvordan de innretter tjenesten.

Flertallet vil vise til at økte energikostnader og annen prisvekst har gitt økte kostnader til drift av båtruter, men ifølge Kollektivtransportforeningen har prisveksten den siste tiden gitt økte kostnader til all kollektivtransport, ikke bare båter. Flertallet mener at prisveksten derfor ikke er en grunn til å la være å innføre en felles kollektivnøkkel for buss, bane og båt. Flertallet vil vise til at det ut fra de foreløpige regnskapstallene i KOSTRA har vært en nominell økning i netto driftsutgifter til buss og bane fra 2019 til 2022 på 28 pst. For båt og ferje var det en nominell økning på 26 pst.

Flertallet vil vise til at den foreslåtte kollektivnøkkelen inneholder kriterier som kan fange opp kostnadsulempen i storbyområder, selv om kriteriet trengselsfaktor ikke er med i kostnadsnøkkelen. Kriteriet «sysselsatte etter bo- og arbeidssted» i den foreslåtte nøkkelen fanger blant annet opp utgiftsbehovet til kollektivtransport i storbyområder. Flertallet vil vise til at distriktene ivaretas med kriteriet for reiseavstand, hvor reiseavstand til sjøs gir mer uttelling.

Flertallet vil vise til at endringer i kriteriene for båt og ferje i kostnadsnøkkelen vil gi en annen fordeling mellom båt- og ferjefylkene, men vil ikke gi mer til båt- og ferjesektoren samlet sett. Flertallet vil understreke at merkostnader til nullutslippsferjer og -hurtigbåter derfor først og fremst er et spørsmål om nivået på de samlede overføringene, ikke hvordan midlene fordeles gjennom inntektssystemet.

Flertallet vil videre vise til at i regjeringens forslag er den særskilte fordelingen av kompensasjon til nullutslippsferjer videreført i 2024, og det er varslet at kompensasjonen skal ses i sammenheng med innføring av krav om nullutslipp for alle ferjesamband og hurtigbåter.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, erkjent med at det her går et eget løp i regjeringen, som nå har sendt på høring et forslag om krav om nullutslipp for ferjer og hurtigbåter i nye anbud. Dette flertallet viser vide-

re til at når dette er på plass, må det vurderes hvordan dette skal håndteres i inntektssystemet, og hvilke budsjettkonsekvenser dette får. Dette flertallet mener størrelsen på og fordelingen av kompensasjonen må vurderes når kravene trer i kraft. Dette flertallet vil vise til at fordelingen ikke trenger å være knyttet til kostnadsnøkkelen. I en overgangsfase kan det tenkes at en annen fordeling er mer hensiktsmessig f.eks. gjennom tabell C. Dette flertallet mener derfor at merkostnader til nullutslippsferjer og -båter ikke er en grunn til å la være å gjøre endringer i kostnadsnøkkelen nå.

Dette flertallet vil vise til at ekspertutvalget har vurdert om det bør være egne kriterier i inntektssystemet for å fange opp merkostnader knyttet til sosioøkonomiske forhold innen tannhelse og videregående opplæring. Dette flertallet vil vise til at analysene ikke gir grunnlag for å ta med slike kriterier i kostnadsnøkkelen. Det er altså ikke slik at fylker med store levekårsproblemer har høyere utgifter til tannhelse og videregående opplæring enn andre fylker. Dette flertallet vil vise til at det betyr at hvis det tas med kriterier knyttet til levekår i kostnadsnøkkelen, vil det mest sannsynlig bli et dårligere samsvar mellom kostnadsnøkkelen og fylkeskommunenes faktiske utgifter til disse sektorene.

Dette flertallet vil videre vise til at når det gjelder videregående opplæring, bør det også presiseres at nedvektingen av kriteriet for høykostnads utdanningsprogrammer skyldes oppdaterte beregninger ut fra fylkeskommunenes faktiske ressursbruk, hvor blant annet andelen elever i yrkesfaglige utdanningsprogrammer har gått noe ned de siste årene. Dette flertallet vil videre vise til at andelen lærlinger imidlertid har gått noe opp, noe som gjenspeiles i at søkere til læreplass får økt vekt. Vektene i kostnadsnøkkelen skal fange opp forskjeller i kostnader mellom fylkeskommunene, ikke hvor mye fylkeskommunene skal bruke på yrkesfag. Vektene bør fastsettes ut fra analyser og ikke ut fra et ønske om å prioritere enkelte tjenester eller oppgaver. Dette flertallet vil påpeke at hvis det er et ønske om at f.eks. yrkesfag skal prioriteres høyere eller tilføres mer ressurser, bør dette skje på andre måter enn gjennom kostnadsnøkkelen.

2.5 Skjønstilskuddet for 2024

Komiteen vil vise til at Kommunal- og distriktsdepartementet årlig fordeler en del av rammetilskuddet til kommuner og fylkeskommuner etter skjønn. Komiteen vil vise til at formålet med skjønstilskuddet er å kompensere kommuner og fylkeskommuner for lokale forhold som ikke fanges opp i den faste delen av inntektssystemet, og å bidra til fornying og utvikling.

Komiteen vil vise til at det i Prop. 112 S (2022–2023) blir foreslått at den samlede skjønnsrammen til kommuner og fylkeskommuner i 2024 blir satt til 1 000 mill. kroner, jf. forslag til vedtak, hvorav hele rammen bevilges på kap. 571 Rammetilskudd til kommuner. Komiteen merker seg at fylkeskommunenes skjønnsmidler tidligere har blitt bevilget over kap. 572 post 64 og utgjorde 382 mill. kroner i 2023. Komiteen viser videre til at det i Prop. 112 S (2022–2023) foreslås at posten avvikes fra og med 2024, og at basisrammen til fylkeskommunene overføres til fylkeskommunenes innbyggertilskudd (kap. 572 post 60), mens tilbakeholdte skjønnsmidler til kompensasjon for kostnader ved uforutsette hendelser overføres til kommunenes skjønns-post (kap. 571 post 64).

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt legger til grunn at skjønnstilskuddet har vært viktig for å kompensere for en del av de ekstraordinære utgiftene til fylkeskommunenes arbeid med utviklingen og innfasingen av nullutslippsferjer. Når disse midlene blir faset ut av inntekstssystemet, vil det være viktig at regjeringen får på plass ordninger over andre poster i budsjettet, så ikke det pågående arbeidet fylkeskommunene driver med utvikling og innføring av utslippsfrie båter, stopper fullstendig opp på grunn av misforhold mellom ressurser og oppgaver.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til tall fra Vestland og fra Møre og Romsdal fylkeskommuner, hvor det påpekes at de over flere år har orientert om at ferjedriften og overgangen til utslippsfrie ferjer som fylkene er godt i gang med, er kraftig underfinansiert. For 2023 er den årlige underfinansieringen etter tilleggsbevilgning i revidert nasjonalbudsjett beregnet til 205 mill. kroner. Vestland fylke melder om en årlig underfinansiering på 350 mill. kroner. Nordland fylkeskommune har så vidt startet på dette arbeidet og har fått laget en DNV-GL-rapport som viser at de ti rimeligste ferje- og hurtigbåtsambandene i 2021 ville ha en kostnad på 2 661 kroner/t CO₂ spart, mens de øvrige 16 ville ha en kostnad på 8 551 kroner/t CO₂. I 2023 må det legges til en kostnadsvekst på 10,5 pst. for disse tallene. Det kreves nye tilførselslinjer for strøm mange steder, de eksisterende båtene som i dag går på fossilt drivstoff, har 10–15 års brukstid igjen, og det vil medføre en økt investeringskostnad på 33,4 pst. å skifte disse ut.

2.6 En nyskapende og bærekraftig kommunesektor

Komiteen vil videre vise til at kapittel 6 i proposisjonen om en nyskapende og bærekraftig kommunesektor blant annet omhandler oppfølging av Stortingets vedtak i forbindelse med behandlingen av kommune-

proposisjonen for 2023 om å etablere frikommuneforsøk etter inspirasjon fra Danmark. Komiteen merker seg at kommunal- og distriktsministeren på vegne av regjeringen har invitert kommuner og fylkeskommuner til å søke om forsøk (frikommuneforsøk) for å bli forsøkskommuner.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, vil vise til Prop. 112 S (2022–2023), hvor det står at forsøksordningen er et av tiltakene som skal bidra til å utvikle kommunesektoren for å nå målene i tillitsreformen. Flertallet merker seg at forsøkene skal være innenfor gjeldende forsøksregelverk.

Komiteen merker seg at regjeringen tar sikte på å orientere Stortinget om status for ordningen med forsøkskommuner og om pågående forsøk i de årlige kommuneproposisjonene.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at Høyre, før sommeren 2022, fikk gjennomslag for at regjeringen skal legge til rette for etablering av frikommuneforsøk etter inspirasjon fra Danmark og komme til Stortinget med en sak om dette senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2023. Disse medlemmer mener at det er mange områder kommunene kan ha forsøksordninger på, som for eksempel barnehage, skole og eldreomsorg. Disse medlemmer merker seg at regjeringen nå har invitert kommuner til å søke om å bli en frikommune.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, viser til Innst. 460 S (2021–2022), hvor medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre fremmet følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for etablering av frikommuneforsøk etter inspirasjon fra Danmark og komme til Stortinget med en sak om dette senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2023.»

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at KS under høringen påpekte at frikommuneforsøket er etablert innenfor dagens forsøkslov, og merker seg at KS mener at dagens forsøkslov ikke er tilstrekkelig for å få til nødvendige endringer i offentlig sektor. Disse medlemmer mener at regjeringen bør utrede og følge opp hvordan kommunenes rammer for forsøk og eksperimentering kan utvides i forhold til dagens forsøkslovgivning.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake med en evaluering av frikommuneforsøk på egnet tidspunkt.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at frikommuneforsøket som skal igangsettes, er innenfor dagens forsøkslov for å sikre at frikommuneforsøket raskt kan igangsettes. Ved forsøk ut over dagens forsøkslov kreves det en lovendring. Tilbakemeldingene fra kommunene, og evaluering av forsøksordningen, vil vise om det er behov for lovendringer for å sikre tilstrekkelig handlingsrom til å gjennomføre forsøk.

Komiteen vil ellers vise til at kapitlet omtaler tema som innovasjon, digitalisering, arbeid med bærekraft og effektivitet.

Komiteen vil vise til at kapittel 6 i proposisjonen også omhandler Generalistkommuneutvalget. Komiteen vil vise til at det høsten 2020 ble oppnevnt et offentlig utvalg som skulle vurdere hvordan dagens generalistkommunesystem fungerer, og vurdere alternativer til dette. Utvalget overleverte sin rapport, NOU 2023:9 Generalistkommunesystemet – likt ansvar – ulike forutsetninger, til Kommunal- og distriktsdepartementet i mars 2023. Komiteen vil vise til at Generalistkommuneutvalgets utredning er sendt på høring med frist 1. oktober 2023.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at regjeringen Solberg satte ned et utvalg som skulle bidra til å få et helhetlig kunnskapsgrunnlag om det norske generalistkommunesystemets virkemåte og utviklingen av dette den senere tid. Utvalget la fram sin utredning 29. mars 2023. Disse medlemmer viser til følgende viktige konklusjon i rapporten:

«Kartleggingen av lovoppfyllelse viser at små og usentrale kommuner har større utfordringer med lovoppfyllelse enn kommuner som er større og ligger mer sentralt. Disse kommunene kommer også dårligere ut på andre kartlegginger av hvordan kommunene ivaretar sine oppgaver. Små kommuner har ofte små og sårbare fagmiljø, og for mange er det vanskelig å rekruttere og beholde spesialisert kompetanse. De har også liten eller ingen kapasitet til å drive med utvklingsarbeid, samtidig som behovet for dette er økende.»

Disse medlemmer mener at landets kommuner må være rustet til å møte morgendagens utfordringer og levere gode tjenester til sine innbyggere. Mange små kommuner opplever at de har svake kompetansemiljøer og derfor ikke klarer å levere sine lovpålagte tjenester på en god nok måte. Dette viser hvor viktig det var at regjeringen Solberg startet kommunereformen og styrket kommuneøkonomien.

Disse medlemmer mener at politikere må være åpne for å vurdere hvordan man best kan organisere Kommune-Norge for å møte fremtiden. Det er 30 år siden det ble gjennomført en grundig og systematisk gjennomgang av hvordan generalistkommunesystemet fungerer. Disse medlemmer viser til at rapporten gir et godt og saklig grunnlag for å diskutere hvordan man skal løse og finansiere fremtidens tjenestetilbud til det beste for innbyggerne.

Komiteens medlemmer fra Høyre mener at det er bekymringsfullt at regjeringen så langt ikke har kunnet si seg enig i faktagrunnlaget og utfordringsbildet i rapporten.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, viser til at regjeringen omtaler Generalistkommuneutvalget i Prop. 112 S (2022–2023) Kommuneproposisjonen 2024 og har sendt rapporten på høring. Flertallet viser til at regjeringen skriver følgende i Prop. 112 S (2022–2023):

«Til sammen gir kartleggingen et sammensatt bilde av stå i dagens kommunesystem. Kartleggingen finner at ingen kommuner oppfyller alle undersøkte lovkrav.»

Regjeringen skriver også:

«Kommuner og fylkeskommuner skal etter kommuneloven ha kontroll med egen virksomhet. På vegne av flere departementer har statsforvalterne i oppdrag å følge opp kommuner med veiledning og kontroll. Dette vil være viktige tema for regjeringen å følge opp, både i kommuneproposisjonen for 2024, i gjennomgangen av inntektssystemet for kommunene og i andre saker regjeringen arbeider med.»

Flertallet viser videre til at flere prosesser er satt i gang som vil berøre problemstillinger som utvalget tar opp. Det er blant annet startet en områdegjennomgang for økt rammestyring av kommunesektoren.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, vil vise til at Prop. 112 S (2022–2023) også inneholder omtale av den store norske innbyggerundersøkelsen som gjennomføres av Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ).

Komiteen vil vise til at KS og daværende Kommunal- og moderniseringsdepartementet våren 2021 inngikk en treårig samarbeidsavtale om innovasjon og oppfølging av bærekraftsagendaen. Komiteen merker seg at avtalen er videreført under ny politisk ledelse i Kommunal- og distriktsdepartementet. Komiteen vil vise til at målet er å bidra til en nytenkende, innovativ og bærekraftig offentlig sektor, som leverer gode tjenester, har høy grad av tillit i befolkningen og finner nye

løsninger på samfunnsutfordringer. Komiteen registrerer at avtalen skal evalueres i 2023.

Komiteen vil vise til at bærekraftsmålene er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030. Komiteen vil vise til at det er 17 mål og 169 delmål. Til sammen dekker bærekraftsmålene både den økonomiske, sosiale og miljømessige utviklingen. Målene ble vedtatt av alle FN-land i 2015, med ambisjoner om måloppnåelse innen 2030.

Komiteen vil vise til at Norge leverte sin andre frivillige nasjonale rapport til FN 1. juli i 2021. Komiteen merker seg at KS bidro i arbeidet med rapporten og i presentasjonen av rapporten. Komiteen vil vise til at KS i tillegg la fram en frivillig regional rapport som beskrev arbeidet med bærekraftsmålene i kommuner og fylkeskommuner. Året etter ble Meld. St. 40 (2020–2021) Mål med mening behandlet i kommunal- og forvaltningskomiteen og i Stortinget. Komiteen vil vise til at meldingen er en handlingsplan for arbeidet med bærekraftsmålene, og den understreker kommunesektorens rolle for at Norge skal nå målene.

Komiteen vil vise til at FN-landene bruker noen felles indikatorer for å følge med på den globale utviklingen. Komiteen merker seg at Norge skårer godt på svært mange av de globale indikatorene, men at nasjonale politiske ambisjoner går lenger enn disse.

Komiteen merker seg at en del av skjønnsmidlene som statsforvalteren fordeler, skal gå til å støtte fornyings- og innovasjonsprosjekter i kommunene. Komiteen vil vise til at formålet med disse midlene er å bedre kommunenes muligheter til å prøve ut nye løsninger og stimulere til lokalt fornyings- og innovasjonsarbeid. Statsforvalteren skal viderefremme resultatene fra prosjektene til andre kommuner og stimulere til læring og erfaringsutveksling mellom kommunene og på tvers av statsforvalterembetene.

Komiteen vil vise til at digitalisering og bruk av ny teknologi er en forutsetning for å lykkes med å fornye offentlig sektor. Komiteen vil vise til at digitalisering bidrar til å løse utfordringer på nye måter og er et virkemiddel for innovasjon. Komiteen vil vise til at det er sentralt at kommuner, fylkeskommuner og statlige virksomheter må samarbeide om å utvikle sammenhengende digitale tjenester som dekker behov hos innbyggere, næringsliv og frivillig sektor.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at det norske samfunnet er inne i en betydelig omstillingsfase. Omlegging fra en sterkt oljebasert økonomi til et grønt, nyskapende og bærekraftig næringsliv samtidig med den demografiske utviklingen i befolkningen krever at offentlig forvaltning i både stat, fylke og kommune må være omstillingsdyktig og bruke ressursene effektivt og i samsvar med innbyggernes behov.

Disse medlemmer viser til at Høyres alternative budsjett for 2023 la til rette for en enklere hverdag for folk flest med en fortsatt fornying, forenkling og forbedring av offentlig sektor. Disse medlemmer mener at forslagene til budsjetttiltak ville bidra til en forenkling og effektivisering i offentlig sektor, mer stabile og brukervennlige offentlige tjenester og mer verdiskaping i privat næringsliv.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Rødt, viser til at Høyres alternative budsjett ville gitt en mindre bevilgning til kommunesektoren sammenlignet med saldert budsjett 2023.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til Høyres alternative statsbudsjett for 2023 og merknader i budsjettinnstillingene.

Disse medlemmer påpeker at det fortsatt er et stort potensial for å utnytte ny og digital teknologi for å tilby innbyggerne enda bedre og mer brukervennlige tjenester og legge til rette for at nye bedrifter kan starte opp basert på nye forretningsmodeller. Disse medlemmer viser til at Startoff var en ordning som gjorde at offentlige virksomheter formulerte utfordringer og behov som oppstartsmiljøer og andre innovative aktører utarbeidet løsninger på. Disse medlemmer viser til at målet var å få flere oppstartsbedrifter til å levere tjenester til det offentlige og bidra til at offentlig sektor ble mer innovativ. Disse medlemmer viser til Høyres alternative statsbudsjett for 2023, der Høyre foreslo en satsing på 10 mill. kroner sammenlignet med regjeringens forslag, som ville ha beholdt ordningen og bidra til mer innovasjon og samarbeid mellom offentlig og privat virksomhet. Disse medlemmer mener at regjeringen må trappe opp og prioritere arbeidet med digitalisering og forenkling, og merker seg at regjeringen velger å ikke prioritere eller videreføre flere av regjeringen Solbergs satsinger på digitalisering.

Disse medlemmer viser til vedtak nr. 791 (2021–2022), jf. Prop. 110 S (2021–2022) Kommuneproposisjonen 2023 og Innst. 460 S (2021–2022), der Høyre fikk flertall for at regjeringen i statsbudsjettet for 2023 skulle komme tilbake med status og plan for hvordan det kan legges til rette for at alle norske nødmeldingssentraler, rådhus og andre viktige offentlige administrasjonsbygg, skoler og transportknutepunkter skal ha tilbud om minst 1 Gbit/s nedlastingshastighet og minst 100 Mbit/s opplastingshastighet innen utgangen av 2025. Disse medlemmer merker seg at regjeringen i statsbudsjettet for 2023 selv bemerker i Prop. 1 S (2022–2023) side 30:

«Dekninga for dei konkrete institusjonane og stadanane som er nemnt i oppmodingsvedtaket er tidlegare estimert til å vere svært god, og ein analyse frå 2021 viser

at det kan koste i underkant av 100 mill. kroner å dekke dei som manglar gigabithastigheiter. Tala er usikre. Derfor arbeider Nasjonal kommunikasjonsmyndigheit no med å skaffe oppdaterte og detaljerte dekningsstal.

Departementet vil vurdere desse tala når dei er klare og vil vurdere om det er behov for ytterlegare utgreiing, og vil kome tilbake til Stortinget om saka på eigna måte.»

Disse medlemmer forventer at regjeringen snarlig kommer tilbake til Stortinget med disse tallene.

Disse medlemmer viser til at kommunene og fylkeskommunene har et viktig samfunnsansvar for å legge til rette for fremføring av elektronisk kommunikasjon over hele landet, både som planmyndighet, utviklingsaktør og grunneier. Disse medlemmer viser til at fylkeskommunen har ansvaret for forvaltningen av de statlige tilskuddsmidlene til bredbånd og for deler disse i fylkene.

Disse medlemmer mener at det er viktig å fortsette forenklingsarbeidet og legge forholdene ytterligere til rette for en mer ensartet praksis for kommunenes graveregler, gebyrer, søknadsprosesser og tilgang til fysisk infrastruktur.

2.7 Et velfungerende og tillitsskape demokrati

Komiteen vil vise til at det fremkommer av Prop. 112 S (2022–2023) at flere demokratimålinger har vist en tilbakegang for demokratiet globalt det siste tiåret. Komiteen vil vise til at det norske demokratiet står sterkt. Norge er regnet som et høykvalitetsdemokrati. Komiteen vil understreke at demokratiet ikke kan tas for gitt, og det må etterstrebes at politiske beslutninger fattes på en transparent måte som gir tillit og tar hensyn til de som berøres av politikken.

Komiteen vil vise til at som et grunnlag for å utarbeide treffsikre tiltak som skal bidra til å styrke det norske demokratiet på alle nivåer, blir det jf. Prop. 112 S (2022–2023) nå gjennomført en unik tilstandsanalyse av det norske demokratiet, basert på nyutviklede demokratiindekser. Selve demokratiindeksene kan også brukes av andre land som vil måle tilstanden til sitt demokrati.

Komiteen vil vise til at det i år, 2023, er et lokalvalgår. Komiteen vil vise til at det lokale folkestyret utgjør grunnmuren i det norske demokratiet. Komiteen er enig i at det er viktig at valget gjennomføres på en god og sikker måte som ivaretar grunnleggende hensyn som at valget skal være fritt og hemmelig. Komiteen vil understreke at det bidrar til å gi legitimitet til både valgresultatet, de folkevalgte og politikken som føres.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at regjeringen Solberg la til rette for levende lokalsamfunn over hele landet. Et sterkt lokalt folkestyre gir folk

og lokalsamfunn frihet og mulighet til å styre sin egen hverdag og samfunnsutvikling.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, viser til at et stortingsflertall bestående av partiene fra regjeringen Solberg sammen med partiet Venstre tvangssammenslo fylker og kommuner.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at de fleste av kommunesammenslåingene i forbindelse med kommunereformen var i tråd med lokale vedtak. Disse medlemmer viser videre til at over 96 pst. av innbyggerne som bodde i en kommune som slo seg sammen med en annen kommune i forbindelse med kommunereformen, bodde i en kommune hvor det var fattet et lokalt vedtak om sammenslåing. Disse medlemmer mener at tid og ressurser må brukes på det viktigste først. Disse medlemmer viser til at denne regjeringen prioriterer å bruke hundrevis av millioner kroner på oppsplitting av fylkeskommuner og kommuner og mer byråkrati. Disse medlemmer viser til at Høyre stemte imot disse kostbare oppdelingene. Samfunnets ressurser bør brukes på utvikling og bedre tjenester, ikke på å ta Norge bakover.

2.8 Oppgavefordeling og regelverk

Komiteen viser til omtale under kapittel 8 i Prop. 112 S (2022–2023) om aktuelle endringer i regelverk som har betydning for kommunesektoren, endringer i oppgavefordelingen mellom staten og kommunesektoren samt endringer i finansieringen av oppgaver. Komiteen viser til at endringene i kommuneloven, IKS-loven, valgloven og ESA-sakene om KLP blant annet omtales under kapittel 8.

2.8.1 ARBEIDS- OG INKLUDERINGS-DEPARTEMENTET

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti understreker at kommuner har en viktig rolle i å forbygge fattigdom og sosiale forskjeller. Dette medlem viser til tall fra SSB som viser at det i 2021 var 110 700 barn som vokste opp i vedvarende fattigdom, og at barnefattigdommen økte under regjeringen Solberg. Dette medlem viser videre til budsjettenigheten mellom regjeringspartiene og Sosialistisk Venstreparti og behandlingen av Prop. 87 L (2021–2022), hvor Sosialistisk Venstreparti fikk gjennomslag for å lovfeste at det ikke skal tas hensyn til barnetrygd ved vurdering av søknad om økonomisk sosialhjelp. Dette var et viktig gjennomslag for å forebygge barnefattigdom. Dette medlem mener også at det er viktig å innføre en statlig, forpliktende normering av økonomisk sosialhjelp

som sikrer at alle kan leve på et akseptabelt forbruksnivå i tråd med SIFOs referansebudsjett. I dag ligger nivået på sosialhjelp langt under referansebudsjettet, og det er derfor viktig å heve nivået på sosialhjelp til et nivå som det er mulig å leve av. Derfor mener dette medlem at nivået må heves med 10 pst. i kommende statsbudsjett, slik at sosialhjelpen gradvis kommer på et nivå som det er mulig å leve av. Dette medlem understreker at dårlig råd gir dårligere helse og øker avstanden til arbeidslivet.

2.8.2 HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENTET

2.8.2.1 Bo trygt hjemme-reformen

Komiteens medlemmer fra Høyre mener at det er behov for å tenke nytt om hvordan man møter den demografiske utviklingen med en aldrende befolkning. Disse medlemmer viser til at det er behov for et mangfold av boligløsninger som bidrar til at flere kan leve hjemme lenger og føle seg trygge. Disse medlemmer mener derfor at det må bygges trygghetsboliger for eldre i distriktet, og viser til at Høyre i sitt alternative statsbudsjett for 2023 prioriterte midler til en ordning for trygghetsboliger.

Disse medlemmer viser videre til at regjeringen Solberg i sitt forslag til statsbudsjett for 2022 foreslo at det skulle opprettes en pilotordning med investerings-tilskudd til trygghetsboliger for eldre. Tilskuddet var rettet mot distriktskommuner i sentralitetsklasse 5 og 6 (SSBs sentralitetsindeks). Disse medlemmer merker seg at regjeringen fjernet ordningen med trygghetsboliger i statsbudsjettet for 2022. Disse medlemmer viser til at dette var boligformer som skulle sikre at flere eldre kunne leve et selvhjulpent liv og bo hjemme lengst mulig med mulighet for sosialt samvær med andre.

2.8.2.2 Opptappingsplan for heltid og god bemanning i omsorgstjenesten

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at det under regjeringen Solberg ble gjennomført to kompetanseløft for helse- og omsorgstjenesten og gjennomført krav om at kommunene skal ha lege, sykepleier, fysioterapeut, helsesøster, jordmor, psykolog og ergoterapeut for å gi bedre tjenester. Disse medlemmer viser til at Kompetanseløft 2020 var gjeldende for perioden 2016–2020, og dette bidro til at om lag 120 000 ansatte fikk fullført en grunn-, videre- eller etterutdanning i perioden 2016–2019. Disse medlemmer viser videre til at andelen med helse- og sosialfaglig utdanning i omsorgstjenesten økte i løpet av Kompetanseløft 2020-perioden og nå er på 71,8 pst. (2019-tall) mot 68,5 pst. i 2015. Disse medlemmer viser videre til at Kompetanseløft 2025 bygger videre på den planen, og at det i statsbudsjettet for 2021 fulgte 2,2 mrd. kroner til oppføl-

ging av planen. Disse medlemmer viser til at en av hovedsatsingene i Kompetanseløft 2025 er å etablere en heltidskultur i tjenestene og redusere vikarbruken. Disse medlemmer viser til at Kompetanseløft 2025 har blitt videreført av den sittende regjeringen.

2.8.2.3 Opptappingsplan for psykisk helse

Komiteen viser til at én av seks har en psykisk lidelse, og at kun én av fire med symptomer på depresjon ber om helsehjelp. Samtidig ser en at ventetidene for helsehjelp, særlig for barn og unge, øker. Komiteen viser til utviklingen av spiseforstyrrelser og er urolig for at unge som tar kontakt for spiseforstyrrelser, er flere enn før, yngre enn før og sykere enn før. 88 000 nordmenn lider av en form for spiseforstyrrelse, og nær halvparten av alle sykdomstilfeller rammer unge under 30 år, og om lag tre av fire er kvinner. Komiteen anser utviklingen som bekymringsfull. Komiteen mener det er avgjørende at flere får hjelp med psykiske helseplager på et tidligere tidspunkt.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til regjeringen Solbergs styrking av det viktige tilbudet om Rask psykisk helsehjelp (RPH) fra 2013 til 2021 og at om lag 60 kommuner og bydeler hadde etablert Rask psykisk helsehjelp da Høyre gikk ut av regjering i 2021, mot 11 kommuner og interkommunale samarbeid da Høyre gikk inn i regjering i 2013.

Disse medlemmer mener det er viktig å ha en tydelig nullvisjon for selvmord, og mener det skal ha betydning for alt som gjøres innenfor psykisk helse, fra den tidligste forebygging til den mest spesialiserte behandling, og viser til regjeringen Solbergs handlingsplan for forebygging av selvmord, hvor det ble innført en nullvisjon for selvmord i Norge.

Disse medlemmer viser til regjeringen Solbergs styrking av opptappingsplanen for barn og unges psykiske helse, som er en viktig prioritering for å bidra til at unge mestrer eget liv, og at færre lever med psykiske helseplager. Regjeringen Solbergs opptappingsplan for barn og unges psykiske helse inneholder både helsefremmende, forebyggende og behandlingsrettede tiltak. Disse medlemmer understreker at innsatsen må rettes inn mot de arenaene hvor barn og unge er. Disse medlemmer peker på at regjeringen Solberg styrket helsestasjons- og skolehelsetjenesten, og at alle kommuner fra og med 1. januar 2020 ble lovpålagt å ha psykologkompetanse. I 2013 hadde 95 kommuner og bydeler rekruttert psykolog. Ved utgangen av 2019 hadde 384 kommuner og bydeler denne kompetansen. Antall psykologer økte fra 130 til 617 i løpet av seks år.

Disse medlemmer mener man som pasient skal bli sett og hørt. Disse medlemmer understreker viktigheten av at regjeringen Solberg i budsjettet for 2022 foreslo å gjennomføre en pasienterfaringsunder-

søkelse innen psykisk helsevern for barn og unge ved alle landets poliklinikker i 2022.

Disse medlemmer mener det må gjøres mer for å sikre at flere får hjelp som hjelper. Derfor har Høyre laget en plan for bedre psykisk helse der hjelpetilbudet trappes opp for alt fra lavterskeltilbud til psykisk helsevern. I planen har partiet særlig pekt på fem hovedutfordringer og en lang rekke konkrete løsninger. Disse medlemmer viser til at de fem hovedutfordringene Høyre trekker frem, er:

- Mange med psykiske plager oppsøker ikke hjelp.
- Mange som ber om hjelp, får det ikke.
- De som får hjelp, får det ofte for sent.
- For mange blir kasteballer i systemet.
- Det er ikke all hjelp vi gir, som hjelper.

Komiteen viser til at i pasientens helsetjeneste er god behandling av psykiske helseplager like viktig som for fysiske helseplager. Psykiske helseutfordringer er utbredt og voksende. Angst og depresjon er lidelsene som rammer flest. Én av fire vil få en angstlidelse i løpet av livet, og én av fem vil bli rammet av depresjon. Det er særlig grunn til å være bekymret for barn og unge, hvor stadig flere oppgir at de opplever psykiske plager. Én av ti ungdommer har en spiseforstyrrelse, og annenhver kvinnelig student oppgir at hun har psykiske helseplager.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt merker seg at det er svært store forskjeller i det psykiske helsetilbudet i kommunene. I den varslede opptrappingsplanen for psykisk helse forventer disse medlemmer at det kommer klare og tydelige satsinger som legger til rette for et helhetlig og enkelt tilgjengelig tilbud til alle innbyggere som trenger det.

2.8.2.4 Forslag om å lovfeste at unge ikke kan bosettes i sykehjem mot sin vilje

Komiteen viser til at regjeringen Solberg jobbet med å redusere antallet unge som bosettes på sykehjem. Komiteen mener at kommunene i så stor grad som mulig må forsøke å ikke bosette unge på sykehjem.

2.8.2.5 Nasjonalt velferdsteknologiprogram og helseteknologiordningen

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at regjeringen viderefører regjeringen Solbergs program. Disse medlemmer viser til at implementering av velferdsteknologi er viktig for å bidra til en bærekraftig helsetjeneste.

2.8.2.6 Innføring av kjernejournal

Komiteens medlemmer fra Høyre mener at arbeidet med innføring av kjernejournal er noe som

må prioriteres. Disse medlemmer viser til at regjeringen Solberg startet dette arbeidet, og at alle innbyggere i Norge hadde fått tilgang sin egen kjernejournal i 2017. Disse medlemmer mener at det er positivt at dagens regjering følger opp denne prioriteringen og støtter målet om at alle kommuner skal ha kjernejournal tilgjengelig.

2.8.2.7 Pasientens legemiddelliste

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at regjeringen Solberg startet en forsøksordning med pasientens legemiddelliste i 2021, der blant annet Bergen var en av forsøkskommunene. Disse medlemmer viser videre til at Solberg-regjeringen i statsbudsjettet for 2022 foreslo å styrke arbeidet med pasientens legemiddelliste med 57,9 mill. kroner. Disse medlemmer mener at det er viktig å fortsette arbeidet med pasientens legemiddelliste, og viser til at pasientens legemiddelliste vil bidra til en bedre og tryggere legemiddelbehandling samt en enklere arbeidshverdag for helsepersonell.

2.8.2.8 Tannhelse

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at det er et stort behov for en tannhelsereform. Allfor mange går i dag med ubehandlede tannproblemer fordi de ikke har råd til behandling. Andre tar opp dyre forbrukslån for å få helt nødvendig behandling. Disse medlemmer er enige i målet om å likestille tannhelse med andre helsetjenester og mener rabatt opp til og med 24 år i den offentlige tannhelsetjenesten er en viktig, men svært forsiktig start.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti vil understreke at for å få en full likestilling med andre helsetjenester er det nødvendig med en kraftig utbygging av den offentlige tannhelsetjenesten. Tannhelseutvalget som ble nedsatt som et resultat av Sosialistisk Venstrepartis forhandling med regjeringspartiene, skal sikre en full gjennomgang av dagens regelverk og komme med forslag til hvordan tannhelsetilbudet kan likestilles med andre helsetilbud.

Komiteens medlem fra Rødt viser til at tannhelse har vært en av Rødts store satsinger i Rødts alternative budsjetter over flere år. Når tennene ikke behandles som en del av kroppen, kommer forskjellene i samfunnet til uttrykk i folks tenner. Hurdalsplattformen har et mål om at tannhelse bør likestilles med andre helsetjenester, men dette medlem mener dette arbeidet må gå mye raskere. Dette medlem viser til at Rødt jobber for en tannhelseform med offentlig finansiert, gratis tannhelse og foreslo et kraftig steg i den retningen i Rødts alternative statsbudsjett for 2023.

Dette medlem viser til at hadde dette budsjettet blitt en realitet, hadde over én million mennesker fått billigere tannbehandling allerede i år. Reformen innføres ved å ta deler av regningen for de som har størst utgifter, med refusjon på 40 prosent av utgiftene over en årlig egenandel på 2 500 kroner. Rødt satte i sitt alternative statsbudsjett av 2,9 mrd. til første skritt på veien mot gratis tannhelse for alle. Dette medlem viser til at målet til Rødt er å likestille tannhelse med andre helsetjenester i løpet av fire år.

2.8.3 KOMMUNAL- OG DISTRIKTS- DEPARTEMENTET

2.8.3.1 Innlemming av vindkraft i plan- og bygningsloven

Komiteens medlemmer fra Høyre mener at også bakkemontert solkraft burde gis samme avklaring av kommunens rolle som vindkraftutbygging, og at regjeringen må vurdere samordning mellom konsesjon og planprosess i vindkraftutbygging. Disse medlemmer viser for øvrig til sine merknader til Prop. 111 L (2022–2023) i Innst. 483 L (2022–2023).

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, viser til at regjeringen allerede er i gang med å vurdere om konsesjonspliktige, bakkemonterte solkraftverk bør underlegges plan- og bygningsloven. Flertallet mener at å sette fristen for at et slikt lovforslag skal foreligge, innen utgangen av 2023 virker krevende, da et slikt lovforslag skal ha vært på en bred høring før det kommer til Stortinget. I tillegg skal det ha vært gjennomført konsultasjoner med relevante samiske interesser med hensyn til konsultasjonsplikten.

2.8.3.2 Boligsosial lov

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at ny boligsosial lov har sin bakgrunn i regjeringen Solbergs nasjonale strategi for sosial boligpolitikk som ble lagt fram i desember 2020. Disse medlemmer viser til at denne loven var et av tiltakene under mål 4 i strategien: «Tydelige roller, og nødvendig kunnskap og kompetanse.»

Disse medlemmer viser videre til at antallet bostedsløse nesten ble halvert i perioden 2012–2020. Det betyr at Norge har svært få bostedsløse sammenlignet med tidligere år, men samtidig er det fortsatt over 3 000 mennesker som er bostedsløse, og mange som sliter med å finne egnet bolig. Disse medlemmer viser videre til at det på samme tidspunkt var nesten 150 barn uten et fast sted å bo. Disse medlemmer påpeker at det er et politisk ansvar å hjelpe vanskeligstilte med å komme seg inn på boligmarkedet. Disse medlemmer viser til at et av tiltakene i Nasjonal strategi for den

sosiale boligpolitikken (2021–2024), som regjeringen Solberg la fram, var å utarbeide hyppigere oversikter over bostedsløshet for bedre og tettere å følge utviklingen av antall bostedsløse. Disse medlemmer viser til at ustabile boforhold og stadig flytting går ut over barna, som ikke får den tryggheten de trenger i livet.

2.8.3.3 Vann og avløp

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til bekymringen rundt økningen i vann- og avløpsgebyrer. Ifølge Bokostnadsindeksen har vanngebyrene økt med 46 pst. og avløpsgebyrene med 44 pst. fra 2010 til 2021. Til sammenligning har konsumprisindeksen steget med 26 pst. i samme periode. Prognoser fra Norsk Vann, utarbeidet av Norconsult og SINTEF, viser at gebyrene kan mer enn dobles innen 2040. Rapporten fra Norconsult og SINTEF estimerer at norske kommuner må investere 332 mrd. kroner de neste 20 årene for å sikre tilstrekkelig rent drikkevann og avløpsrensing. Disse kostnadene inkluderer ikke separering av overvann, nitrogenrensing for avløpsanlegg som slipper ut til Oslofjorden, eller oppgradering av privat eide ledninger og rør. KS sitt høringssvar indikerer at opptil 40 pst. av kommunene kan måtte øke gebyrene med over 20 pst.

Samtidig har befolkningen opplevd økte strøm-, mat- og drivstoffpriser samt stigende rente. Dette har ført til at folk har måttet bruke sparepenger for å få hverdagen til å gå rundt. En økning i vann- og avløpsgebyrer vil derfor være faretruende for folks private økonomi. Disse medlemmer påpeker også at EU arbeider med å oppdatere avløpsdirektivet, noe som kan føre til strengere krav og økte gebyrer for kommunens befolkning. I kommuneproposisjonen mangler det informasjon om vann- og avløps situasjonen i norske kommuner, og disse medlemmer mener det er viktig at Stortinget blir oppdatert om situasjonen.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen på egnet måte og innen juni 2024 komme tilbake til Stortinget med en oversikt over status for vann- og avløps situasjonen i Kommune-Norge.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge frem en modell for en støtteordning for investeringer i nitrogenrensing av avløpsvann i områder som blir pålagt nye rensekrav.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, deler bekymringen for det store etterslepet i vann- og avløpssektoren og mener det er

nødvendig å gjøre et arbeid både for å tilpasse EUs direktiv til norske forhold og å møte utfordringene i vann- og avløpssektoren på en gjennomtenkt måte så en både unngår feilinvesteringer og trygger vannkvaliteten. Flertallet viser til Riksrevisjonens rapport i Dokument 3:8 (2022–2023) om myndighetenes arbeid med trygt drikkevann og ser det som viktig at rådene fra den rapporten blir fulgt opp fra statens side.

Komiteens medlem fra Rødt viser til at Norsk Vann har estimert at norske kommuner må gjøre investeringer for over 330 mrd. kroner frem mot 2040 for å sikre rent vann og god håndtering av avløpsvann. Rehabilitering og utbygging av avløpsnett i kommunene skjer etter selvkostprinsippet, noe som fører til at regninga vil bli sendt direkte til innbyggerne i form av økte kommunale avgifter. Dette medlem viser til at økningene allerede gjør seg gjeldende i lommebøkene til folk: 2/3 av kommunene melder om en økning i kommunale avgifter for innbyggerne på 10 pst. eller mer i innværende års budsjett. En husstand i Skien må eksempelvis betale 2 500 kroner mer (+26,2 pst.) sammenliknet med fjoråret, mens en familie i Tønsberg må betale 3 665 kroner mer i 2023 (+29,6 pst.) for å bruke de helt grunnleggende kommunale tjenestene som vann og avløp representerer. Dette er en stor belastning for husholdningene isolert sett, men sett i kombinasjon med prisøkningene i andre deler av samfunnet blir økningene enda mer alvorlige. Dette medlem mener staten i større grad må ta styringen over vann- og avløpsarbeidet og sikre et helhetlig, ressurseffektivt og samordnet løp for å skåne innbyggerne for de eksplosive gebyrøkingene. Dette medlem viser også til forslagene i Dokument 8:183 S (2022–2023), som tar for seg denne problematikken.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan man best kan skåne innbyggerne for økte gebyrer som følge av de nye kravene til VA-sektoren.»

2.8.3.4 Merkur-ordningen

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at Merkur-ordningen er viktig for å sikre tilgang til et godt dagligvaretilbud i distriktene. Disse medlemmer mener denne ordningen må videreutvikles. Disse medlemmer merker seg at det er foretatt en evaluering av ordningen i Menon-publikasjon nr. 131/2021. Rapporten ble skrevet på oppdrag fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Rapporten peker på forslag til tiltak for å øke programmets treffsikkerhet. Blant annet pekes det på at det bør kunne åpnes for at andre utsalg enn dagligvarebutikker som også tilbyr dagligvarer, bør kunne inkluderes i programmet, for eksempel kiosker eller bensin-

stasjoner. Dette kan være hensiktsmessige endringer for å bedre konkurransesituasjonen mellom for eksempel bensinstasjoner med fullverdig dagligvareutvalg og dagligvarebutikker. Disse medlemmer ber regjeringen følge opp evalueringsrapporten og gjennomføre tiltak som forbedrer Merkur-programmet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for at også bensinstasjoner og kiosker i Distrikts-Norge kan komme inn i Merkur-ordningen.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at bensinstasjoner har fått støtte fra Merkur-ordningen, jf. omtale blant annet i Prop. 1 S (2022–2023).

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Rødt viser til at Merkur-ordningen kan gi støtte til dagligvarebutikker som ønsker å tilby drivstoff eller lading, mens bensinstasjoner som tilbyr dagligvarer, holdes utenfor ordningen. Dette er konkurransevridende. For mange distriktskommuner er bensinstasjonen et viktig supplement for innbyggerne for å kunne handle dagligvarer. Disse medlemmer mener at regjeringen ikke har tatt hensyn til dette i Merkur-ordningen, og at det er viktig at bensinstasjoner tas inn i ordningen, slik at innbyggerne har lettere tilgang til dagligvarer.

Disse medlemmer mener Merkur-ordningen er viktig for Distrikts-Norge. Nivået for å komme inn i ordningen bør med økte matvarepriser også økes. Disse medlemmer viser til at for en rekke distrikt er bensinstasjoner viktige. Disse medlemmer mener bensinstasjoner også bør inngå i Merkur-programmet.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere å øke terskelbeløpet for å komme inn i Merkur-ordningen.»

2.8.3.5 Plan- og arealpolitikk

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er bekymret for at det lokale selvstyret i plan-, areal- og byggesaker ikke alltid blir tilstrekkelig vektlagt, og at statsforvalterens innsigelser kan stanse eller utsette saker. Disse medlemmer understreker betydningen av å respektere og styrke det kommunale selvstyret som en sentral aktør i beslutningsprosessen. Disse medlemmer viser til at kommunene, som nærmeste forvaltningsorgan til innbyggerne, sitter på en unik kunnskap om lokale forhold, behov og prioriteringer. Dette kunnskapsgrunnlaget bør utnyttes aktivt og tas hensyn til i planleggingen av areal- og byggesaker, uten

unødig innblanding fra statsforvalteren. Disse medlemmer er bekymret for at statsforvalterens innsigelser kan forsinke eller hindre lokale beslutninger og prosesser. Dette kan medføre unødvendige forsinkelser og begrensninger for lokal utvikling. Disse medlemmer er overbevist om at en begrensning av statsforvalterens innsigelser, i tråd med sterk vektlegging av det kommunale selvstyret, vil bidra til en mer effektiv og smidig behandling av plan-, areal- og byggesaker. Dette vil sikre raskere fremdrift og bedre tilpasning til lokale behov og prioriteringer, til det beste for innbyggere og samfunnet som helhet. Disse medlemmer ønsker å fremme en ja-holdning i kommunene, der man legger til rette for vekst, næringsutvikling og gode bo- og levevilkår. Dette innebærer å legge til rette for en smidig og effektiv behandling av plan-, areal- og byggesaker. Disse medlemmer mener det lokale selvstyret vil bli styrket gjennom tydelige og forutsigbare rammebetingelser, slik at kommunene kan ta ansvar og gjøre gode lokale vurderinger. Samtidig bør det legges til rette for økt samarbeid og dialog mellom kommunene og sentrale myndigheter for å sikre god koordinering og samhandling.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vektlegge sterkere det kommunale selvstyret som en grunnleggende verdi i plan-, areal- og byggesaker enn dagens praksis.»

2.8.3.6 Behov for sosial byvekstavtale

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at en omlegging av inntektssystemet for kommunene varsles å bli lagt frem i 2024. I NOU 2022:10 Inntektssystemet for kommunene skriver utvalget at målet med utgiftsutjevningen er å utjevne ufrivillige forskjeller mellom kommunene og legge til rette for at alle kommuner skal kunne tilby likeverdige tjenester til sine innbyggere. Videre påpeker utvalget at inntektene varierer betydelig mellom kommunene og vil gi forskjeller i både omfang, kvalitet og effektivitet i tjenestetilbudet. Dette medlem etterlyser en oppfølging av disse utfordringene og ber regjeringen i nytt inntektssystem for kommunene sørge for at kommuner med lave skatteinntekter, med få eller ingen regionalpolitiske tilskudd og med store levekårsutfordringer faktisk får økonomiske muligheter til å gi sine innbyggere likeverdige tjenester.

Dette medlem mener at for å svare på de utfordringer som de mest vanskeligstilte kommunene er nødt til å håndtere, er det behov for en sosial byvekstavtale.

2.8.3.7 Boligmarkedet

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til budsjettforliket fra høsten 2022 og avtalen om å sette ned et husleielovutvalg som skal gå igjennom husleieloven for å vurdere hvordan den kan styrke leietakernes rettigheter, sikre grunnleggende botrygghet og sørge for at loven samsvarer bedre med dagens situasjon i leiemarkedet. Husleieutvalget skal komme med forslag til hvordan leiemarkedet skal kunne reguleres på en måte som bedre ivaretar leietakerne. I arbeidet med en ny boligpolitikk bør Husbankens rolle som motor i en sosial boligpolitikk gjenreises og lånerammen utvides så flere kan innvilges startlån for å skaffe seg sin egen bolig. Det bør utvikles regelverk for en «tredje» ikke-kommersiell boligsektor som et alternativ til dagens kommersielt baserte markedsmodell.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, er glad for at Husleielovutvalget er på trappene og skal i gang med sitt viktige arbeid. Flertallet vil vise til at Husbankens låneramme ble utvidet for 2022, og at flere kan innvilges startlån. Flertallet vil vise til at regjeringen allerede har varslet en gjennomgang av borettslagsloven og eierseksjonsloven for å legge bedre til rette for boligkjøpsmodeller.

Komiteens medlem fra Rødt viser til at det i proposisjonen understrekes at man gjør endringer i husleieloven for å avhjelpe bosetting av flykninger, samt at man beskriver målsettingene for en ny boligsosial lov og arbeidet med nye planretningslinjer for en samordnet areal- og boligutvikling. Dette medlem vil understreke at man trenger mange tiltak rettet inn mot boligmarkedet for å avhjelpe både bosettingssituasjonen og boligsituasjonen generelt, og registrerer at man i revidert nasjonalbudsjett blant annet midlertidig gjeninnfører tilskudd til utleieboliger. Dette medlem viser til at utfordringene på både leie- og eiemarkedet var betydelige også før den store ankomsten av flykninger fra Ukraina, og at kommunene etterlyser tiltak fra regjeringen for å kunne ivareta både denne og andre grupper på boligmarkedet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i forslaget til statsbudsjett for 2024 permanent gjeninnføre tilskudd til utleieboliger og tilskudd til heis og tilstandsvurdering.»

«Stortinget ber regjeringen i forslaget til statsbudsjett for 2024 øke Husbankens lånerammer.»

2.8.4 KULTUR- OG LIKESTILLINGSDEPARTEMENTET

2.8.4.1 Oversikt over statlige tilskuddsordninger

Komiteens medlemmer fra Høyre er tilfredse med at regjeringen følger opp Solberg-regjeringens initiativ om å samle alle statlige tilskuddsordninger i en felles portal. Disse medlemmer vil vise til vedtak nr. 560 (2022–2023) som ble fattet ved behandlingen av Innst. 249 S (2022–2023):

«Stortinget ber regjeringen igangsette et arbeid for å harmonisere og forenkle de mange søkbare ordningene som forvaltes av departement, direktorat og statlig sektor, herunder vurdere mer samkjørte systemer for søknader og rapportering for statlige tilskuddsordninger, samkjørte søknadsfrister og tidspunkt for svar/utbetaling, og innføre raskere saksbehandling av tilskudd og regler for overføring av tilskudd til neste budsjettår når tildelingen kommer seint, og en tilrettelegging for at tilskudd i større grad gis som flerårige tilskudd og driftstilskudd. Arbeidet skal gjøres i samråd med frivillig sektor.»

2.8.4.2 Nasjonal plan for idrettsanlegg

Komiteens medlemmer fra Høyre mener at det skal være et mål at alle skal kunne delta i idretten lokalt, uavhengig av økonomi, sosial bakgrunn eller funksjonsevne. Disse medlemmer mener at idretten og frivilligheten er viktige som sosiale møteplasser og inkludering og må være tilgjengelig for alle. Disse medlemmer mener videre at det må bygges idrettsanlegg over hele landet, og støtter idrettens nasjonale strategi for idrettsanlegg som inkluderer både nasjonalanlegg og breddeanlegg, og disse medlemmer mener også fleridrettsanlegg bør prioriteres der det er fornuftig. Disse medlemmer merker seg at dagens regjering ikke følger opp planene om å levere en helhetlig stortingsmelding om idrett. Disse medlemmer har likevel store forventninger til den varslede nasjonale planen for idrettsanlegg.

2.8.4.3 Krisesentre

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt mener det er viktig å sørge for bygging av krisesentre for kvinner og menn i aktiv rus som utsettes for mye og til dels grov vold i nære relasjoner. Det er alvorlig at forskjellene mellom de ulike krisesentertilbudene rundt om i landet har økt etter at kommunene fikk ansvaret. Disse medlemmer mener det er viktig å få på plass økonomiske søknadsordninger gjennom Husbanken, slik at kommunene kan sikres økonomisk handlingsrom til å bygge krisesentre.

2.8.4.4 Kultur

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at det regionale og

lokale kulturlivet styrkes best ved å få tilført nye midler til selv å utvikle og styrke den lokale kulturen. Det er fortsatt et stort behov for å styrke den kulturelle grunnmuren, som bibliotekene, kulturskolen og fritidsklubbene. Disse medlemmer mener behovet for å styrke den kulturelle grunnmuren er så stort at det er nødvendig med særskilt satsing over statsbudsjettet.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti mener det er behov for både å styrke de frie midlene til kommunene og sikre rettigheter knyttet til kulturtilbud. Eksempler på dette er makspris på kulturskole, styrkede krav til skolebibliotek og lovpålagt tilgang til åpne fritidstilbud. Sosialistisk Venstreparti har en rekke ganger foreslått en full opprydning i tippemidlene slik at midlene forbeholdes den brede, lokale kulturfrivilligheten, og foreslo i siste alternative statsbudsjett å innføre regionale kulturfond for å styrke det lokale kulturtilbudet.

2.8.5 KUNNSKAPSDEPARTEMENTET

2.8.5.1 Utdanning

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at SFO skal være en viktig del av den inkluderende og utjevne felle skolen, og ikke en kilde til utestenging og forskjeller. Dette medlem viser derfor til representantforslag fra representanter fra Sosialistisk Venstreparti om gratis skolefritidsordning (SFO) og tiltak for å sikre SFO-tilbud med høy kvalitet i Dokument 8:213 S (2020–2021), hvor det ble foreslått å iverksette en fireårsplan for innfasing av gratis heldagsplass i SFO for alle barn fra 1. til 4. klasse fra høsten 2021. Dette medlem viser til budsjettavtalen mellom Sosialistisk Venstreparti, Arbeiderpartiet og Senterpartiet for 2023 om gratis halvdagsplass på SFO for 1. og 2. trinn med oppstart for 2. trinn skoleåret 2023–2024. Dette medlem mener derfor det er viktig å fortsette med innfasingen, og mener det nå er riktig å innføre gratis halvdagsplass på 3. trinn i 2024 og til slutt 4. trinn i 2025. SFO skal være et gratis fellesskap med lek, fysisk aktivitet og kulturtilbud og på sikt bli en lovfestet rettighet. Dette medlem ønsker flere hele stillinger for ansatte som jobber i SFO, i tillegg til å styrke samarbeidet mellom skole og SFO, hvilket vil bidra til å styrke kvaliteten i både skole og SFO og bedre arbeidsvilkårene for ansatte.

Dette medlem vil videre vise til at frafallet i videregående opplæring fremdeles er for stort. Sosialistisk Venstreparti vil derfor prioritere tiltak for å følge opp elever i den videregående skolen.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at samtidig som Ungdata-undersøkelsene til velferdsforskningsinstituttet NOVA rapporterer om at stadig flere unge opplever økt press, stress, ensomhet, utenforskap og dårligere

mental helse, har også barne- og ungdomspsykiatrien hatt en massiv økning av henvisninger de siste årene. Skolen er den viktigste arenaen for å møte barn og unge. Skal man gi rom og tid til at lærerne skal kunne følge opp elevenes motivasjon og faglige progresjon, er det viktig å styrke laget rundt læreren og eleven. Disse medlemmer vil derfor øke tilskuddet til fylkeskommunene, slik at det kan ansettes flere nye helsesykepleiere i videregående skole.

2.8.5.2 God bemanning i barnehagene

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til bemanningsnormen for barnehagene, som stiller krav om minimum én ansatt i grunnbemanningen per tre barn under tre år og én ansatt per seks barn over tre år. Regjeringen kan i Kommuneproposisjonen 2024 rapportere at grunnbemanningen økte marginalt i 2022.

Videre ønsker disse medlemmer å vise til prosjektet «toppet bemanning», som gikk ut på å ha en ekstra voksen i full stilling. Statistikken fra Trondheim kommune viser at sykefraværet holdt seg på et lavere nivå i de elleve forsøksbarnehagene enn i de andre kommunale barnehagene, og opptil 2,5 prosentpoeng lavere enn snittet. Barnehagene melder om mindre slitasje da det er flere på jobb. Disse medlemmer mener disse tallene tydelig taler for at bedre bemanning er en viktig og riktig investering for både barnas og de ansattes velferd.

2.8.6 NÆRINGS- OG FISKERIDEPARTEMENTET

2.8.6.1 Havbruk

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til sine merknader i Innst. 372 L (2022–2023), hvor det går frem at disse medlemmer primært ønsket en annen innretning og prosess for havbruksbeskatningen enn regjeringen la opp til. Disse medlemmer støttet at produksjonsavgiften ble økt noe, og at midlene fordeles til kommunesektoren.

2.8.7 SAMFERDSELSDEPARTEMENTET

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt mener det er uheldig at regjeringen ikke kommer med en avklaring om utslippsfrie hurtigbåter og ferjer i denne proposisjonen, og at det først er varslet å komme i Nasjonal transportplan i 2024. Kystfylkene står oppe i pågående anbudsprosesser med stor økonomisk risiko, der de ikke greier å ta investeringene med nullutslipp innenfor eksisterende ramme uten at det går hardt ut over kollektivtilbud, frekvens eller andre fylkeskommunale tjenester og det å yte likeverdige tjenester til innbyggerne. Den manglende avklaringen og den økonomiske risikoen med merkostnader og endret inntektsystem fører til at fylkeskommunene nå inngår anbuds-

kontrakter uten krav til nullutslipp. Disse medlemmer påpeker at dette går direkte ut over omleggingen til nullutslippsferjer og -båter i flere fylker – en omlegging som er nødvendig om Norge skal nå sine klimamål.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen om å få laget en ekstern rapport med oppdaterte kostnader for innføring av nullutslippsferjer og -hurtigbåter i samarbeid med ferje- og båt fylkene.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2024 utrede en incentivordning for CO₂-kutt i fylkenes kollektivtjenester som gir fylkene forutsigbarhet for kostnadskompensasjon.»

2.9 Utviklingen i kommuneøkonomien 2022, kommunenes og fylkeskommunenes inntektsnivå i 2022 og omfang og kvalitet i kommunale tjenester

Komiteen vil vise til at det i kapitlene 9, 10 og 11 i Prop. 112 S (2022–2023) gis en rapportering av resultater i kommesektoren. Komiteen merker seg at rapporteringen ifølge proposisjonen er bygget ut en del og blant annet redegjør mer utførlig for inntekts- og utgiftsforskjellene enn tidligere. Komiteen viser til at disse kapitlene skal gi en helhetlig framstilling av kommunesektorens finansielle utgangspunkt.

3. Forslag fra mindretall

Forslag fra Høyre og Fremskrittspartiet:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen sikre at fergeavløsningsprosjekter som ferdigstilles mellom 2022 og 2027, får ta del i rentekompensasjonsordningen i tråd med vedtak nr. 1251 (2020–2021), jf. Prop. 192 S (2020–2021) Kommuneproposisjonen 2022 og Innst. 660 S (2020–2021).

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen vektlegge sterkere det kommunale selvstyret som en grunnleggende verdi i plan-, areal- og byggesaker enn dagens praksis.

Forslag fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt:*Forslag 3*

Stortinget ber regjeringen i forslaget til statsbudsjett for 2024 vurdere å forbedre ordningen med ressurskrevende tjenester for kommunene.

Forslag fra Fremskrittspartiet og Rødt:*Forslag 4*

Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2024 fremme forslag om økte midler til eldreomsorg og investeringer i flere omsorgsboliger og sykehjemsplasser.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen i statsbudsjettet for 2024 fremme forslag om å innlemme hurtigbåter til øysamfunn uten fastlandsforbindelse i ordningen med gratis ferge.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen legge frem en modell for en støtteordning for investeringer i nitrogenrensing av avløpsvann i områder som blir pålagt nye renskrav.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen legge til rette for at også bensinstasjoner og kiosker i Distrikts-Norge kan komme inn i Merkur-ordningen.

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen i forslaget til statsbudsjett for 2024 permanent gjeninnføre tilskudd til utleieboliger og tilskudd til heis og tilstandsvurdering.

Forslag 9

Stortinget ber regjeringen i forslaget til statsbudsjett for 2024 øke Husbankens lånerammer.

Forslag fra Fremskrittspartiet:*Forslag 10*

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å senke satsen for eiendomsskatt ytterligere fra 4 promille.

Forslag 11

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om innføring av utfordringsrett, slik at private aktører kan utfordre offentlig monopoldrift av tjenester for å oppnå større mangfold og bedre kvalitet til riktig kostnad for skattebetalerne.

Forslag 12

Stortinget ber regjeringen gjeninnføre forsøk med statlig finansiert eldreomsorg for å øke kvaliteten på eldreomsorgen.

Forslag 13

Stortinget ber regjeringen i fergeavløsningsordningen sørge for at de sambandene som får bruke 2017-nøkkelen som utgangspunkt, også skal få ta del i de andre forbedringene av ordningen fra 2017 til i dag.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt:*Forslag 14*

Stortinget ber regjeringen utrede ordningen for ressurskrevende tjenester med mål om å finne løsninger som sikrer lik kvalitet på og tilgang til tjenester uavhengig av bostedskommune.

Forslag 15

Stortinget ber regjeringen foreslå endringer i regelverket slik at det blir mulig for kommunene å sette en høyere skattesats for sekundær- og fritidsboliger enn for primærboliger.

Forslag 16

Stortinget ber regjeringen evaluere fylkeskommunenes inntektssystem innen tre år etter at ny fylkesstruktur har trådt i kraft.

Forslag 17

Stortinget ber regjeringen følge nøye med på inntektssystemets innvirkning på fylkeskommunenes videregående opplæringstilbud og betydningen systemet har for sosioøkonomiske forskjeller.

Forslag 18

Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2024 utrede en incentivordning for CO₂-kutt i fylkenes kollektivtjenester som gir fylkene forutsigbarhet for kostnadskompensasjon.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:*Forslag 19*

Stortinget ber regjeringen i forslag til statsbudsjett for 2024 øke kommunesektorens inntekter med 5,719 mrd. kroner ut over regjeringens forslag i Kommuneproposisjonen 2023, med anslagsvis 3,019 mrd. kroner til kommunene og 2,3 mrd. kroner til fylkeskommunene og en økning på 400 mill. kroner til ressurskrevende tjenester.

Forslag fra Rødt:*Forslag 20*

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om styrke kommunesektorens økonomiske rammer med minst 9 mrd. kroner utover det regjeringen har foreslått i Kommuneproposisjonen 2024.

Forslag 21

Stortinget ber regjeringen erstatte ekstrakompensasjonen til kommuner med under 3 200 innbyggere med en ordning for ekstrakompensasjon fordelt til kommuner med en høy andel utgifter per innbygger til ressurskrevende tjenester.

Forslag 22

Stortinget ber regjeringen i forslaget til statsbudsjett for 2024 sikre flere friske midler til ansettelse av fastleger i kommunale stillinger på fastlønn i kommuner som mangler fastleger.

Forslag 23

Stortinget ber regjeringen sikre nok stillinger i det kommunale barnevernet til at kommunene blir i stand til å redusere antall saker per saksbehandler i hele landet fra 2024.

Forslag 24

Stortinget ber regjeringen utrede hvordan man best kan skåne innbyggerne for økte gebyrer som følge av de nye kravene til VA-sektoren.

4. Komiteens tilråding

Komiteens tilråding I, III, V, VI, VII og VIII fremmes av en samlet komité. Tiltråding II fremmes av komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, og tilråding IV fremmes av medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Fremskrittspartiet.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rå Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k:

I

Stortinget gir Kommunal- og distriktsdepartementet fullmakt til å fordele etter skjønn 1 000 mill.

kroner for 2024. Beløpet foreslås bevilget over kap. 571 Rammetilskudd til kommuner.

II

Stortinget ber regjeringen gjennom behandlingen av endringer i kommunenes inntektssystem sikre intensjonen om et inntektssystem for kommunene som er mer utjevne enn dagens.

III

Stortinget ber regjeringen vurdere om kommunene i Namdalen fortsatt skal sortere under distriktstilskudd Nord-Norge.

IV

Stortinget ber regjeringen komme tilbake med en evaluering av inntektssystemet for fylkeskommuner i forbindelse med fremleggelsen av kommuneproposisjonen våren 2027.

V

Stortinget ber regjeringen komme tilbake med en evaluering av frikommuneforsøk på egnet tidspunkt.

VI

Stortinget ber regjeringen på egnet måte og innen juni 2024 komme tilbake til Stortinget med en oversikt over status for vann- og avløpssituasjonen i Kommune-Norge.

VII

Stortinget ber regjeringen vurdere å øke terskelbeløpet for å komme inn i Merkur-ordningen.

VIII

Stortinget ber regjeringen om å få laget en ekstern rapport med oppdaterte kostnader for innføring av nullutslippsferjer og -hurtigbåter i samarbeid med ferje- og båtfylkene.

Oslo, i kommunal- og forvaltningskomiteen, den 6. juni 2023

Lene Vågslid

leder og ordfører

